

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta

Studijní program: Demografie
Studijní obor: Demografie se sociální geografii

Vojtěch Marek

Populační vývoj Černé Hory v letech 1948–2012
Population development of Montenegro in the period 1948–2012

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. Olga Sivková, Ph.D.

Praha 2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně, a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne 12. 4. 2014

Podpis

Poděkování:

Chci velmi poděkovat své školitelce RNDr. Olze Sivkové, Ph.D. za vedení práce. Dále mé díky patří především Mgr. Matyáši Zrnovi, který se dlouhá léta zabývá Černou Horou, za řadu podnětných nápadů.

Populační vývoj Černé Hory v letech 1948–2012

Abstrakt

Hlavní cíl této práce spočívá v popisu a vysvětlení demografických trendů a jevů v Černé Hoře v poválečné době, mezi roky 1948–2012. K práci byla především použita data získaná ze Statistického úřadu Černé Hory a z World Population Prospects. Na základě odborné literatury jsou vysvětlovány procesy stárnutí populace, vývoje plodnosti, úmrtnosti a migrace. V závěru práce jsou uvedeny i prognózy pravděpodobného vývoje pohlavně-věkové struktury černoohorské populace. K vysvětlení demografických jevů a trendů byly použity základní metody demografické analýzy.

Klíčová slova: Černá Hora, úmrtnost, plodnost, migrace

Population development of Montenegro in the period 1948–2012

Abstract

The main aim of this work is to describe and explicate demographical trends and phenomena from post-war period from 1948 till contemporaneity 2012 in Montenegro. Work is based mostly on data obtained from Statistical Office of the State Montenegro and World Population Prospects. On the basis of literature, processes of ageing, development of fertility, mortality and migration are explained. In conclusion of the work, prognosis of probable development of sex–age structure of the Population of Montenegro are listed. Basic methods of demographic analysis were used for explanation of phenomena of demographic trends.

Keywords: Montenegro, mortality, fertility, migration

Obsah

Obsah.....	5
Seznam zkratk.....	7
Seznam tabulek.....	8
Seznam obrázků.....	9
Seznam grafů.....	10
Úvod.....	11
Kapitola 1: Data a metody.....	13
1.1 Zdroje populačních dat	13
1.2 Použité demografické ukazatele	15
Kapitola 2: Relevantní literatura.....	18
Kapitola 3: Základní charakteristiky a historie Černé Hory	20
3.1 Základní geografické údaje o Černé Hoře	20
3.2 Historie Černé Hory od 11. století do současnosti	21
3.3 Česko–černohorské vztahy	23
Kapitola 4: Pohlavně-věková struktura obyvatelstva a její vývoj.....	26
4.1 Etnická skladba obyvatelstva.....	26
4.2 Náboženské vyznání obyvatelstva	28
4.3 Urbanizace.....	29
4.4 Struktura obyvatelstva dle pohlaví a věku	31
4.5 Sňatečnost a rozvodovost	37
4.6 Úmrtnost.....	40
4.7 Porodnost a plodnost	46
4.8 Migrace	50
4.9 Vzdělanostní struktura obyvatelstva Černé Hory.....	53

Kapitola 5: Projekce OSN	55
Závěr	58
Seznam použité literatury a dat	61
Seznam příloh.....	63
Přílohy	65

Seznam zkratek

CG.....	Crna Gora/Černá Hora
EU.....	Evropská Unie
WPP.....	World Population Prospects
SR.....	statistická ročenka
Statistički godišnjak.....	Černohorský statistický úřad
DTPCG.....	Demografski trendovi i projekcije ü Crnoj Gori
SR CG.....	Statistická ročenka Černé Hory
OSN.....	Organizace spojených národů
SRJ.....	Svazová republika Jugoslávie
CPC.....	Černohorská pravoslavná církev
SPC.....	Srbská pravoslavná církev
NATO.....	Severoatlantická aliance

Seznam tabulek

Tabulka 1–Etnické složení obyvatelstva, Černá Hora, vybrané roky.....	28
Tabulka 2–Přirozený přírůstek a migrační saldo, Černá Hora, vybraná období.....	34
Tabulka 3–Struktura obyvatelstva v ‰ dle Sundbargova členění, Černá Hora, vybrané roky	35
Tabulka 4–Hrubá míra sňatečnosti, Černá Hora, vybrané roky	38
Tabulka 5–Kvociet kojenecké úmrtnosti dle pohlaví v ‰ , Černá Hora, vybrané roky.....	41
Tabulka 6–Počty zemřelých do 1 roku dle stáří dítěte, Černá Hora, vybrané roky	41
Tabulka 7–Naděje dožití, muži, Černá Hora, vybrané roky	44
Tabulka 8–Naděje dožití, ženy, Černá Hora, vybrané roky	45
Tabulka 9–Střední stavy obyvatelstva, živě narození a hrubá míra porodnosti v ‰, Černá Hora, vybrané roky	47
Tabulka 10–Počet migrantů dle původní definice a dle revize z roku 2006, Černá Hora, vybrané roky	51

Seznam obrázků

Obrázek 1–Rozdělení země dle opštin, Černá Hora, 2011	21
Obrázek 2–Počet živě narozených a zemřelých, Černá Hora, 1948–2006.....	34
Obrázek 3–Kvociet kojenecké úmrtnosti v ‰ a absolutní počty zemřelých, Černá Hora, 1950–2006	42
Obrázek 4–Specifické míry úmrtnosti dle pohlaví, Černá Hora, vybrané roky	44
Obrázek 5–Průměrný věk matky při porodu, Černá Hora, 1950–2006.....	48
Obrázek 6–Specifické míry plodnosti žen, Černá Hora, vybrané roky	49
Obrázek 7–Podíl občanů v zahraničí na celkovém počtu obyvatel dle opštin, Černá Hora, vybrané roky	52
Obrázek 8–Odhad vývoje plodnosti, Černá Hora, 1950–2100	56
Obrázek 9–Odhad vývoje míry úmrtnosti ve věku 0–5 let, Černá Hora, 1950–2100.....	57

Seznam grafů

Graf 1–Etnické složení obyvatelstva, Černá Hora, vybrané roky	27
Graf 2–Náboženské složení obyvatelstva, procenta, Černá Hora, 2011	29
Graf 3–Struktura obyvatelstva dle urbanizace, opštiny Černé Hory, 2011	31
Graf 4–Pohlavně-věková struktura obyvatelstva, Černá Hora, 2010	33
Graf 5–Hrubá míra porodnosti a hrubá míra úmrtnosti, Černá Hora, vybrané roky	36
Graf 6–Počet uzavřených sňatků dle rodinného stavu ženicha, Černá Hora, vybrané roky	38
Graf 7–Počet uzavřených sňatků dle rodinného stavu nevěsty, Černá Hora, vybrané roky	39
Graf 8–Specifické míry úmrtnosti mužů v ‰, Černá Hora, vybrané roky	43
Graf 9–Specifické míry úmrtnosti žen v ‰, Černá Hora, vybrané roky	45
Graf 10–Specifické míry plodnosti žen, Černá Hora, vybrané roky	49
Graf 11–Počty živě narozených dětí dle pořadí, Černá Hora, vybrané roky	50
Graf 12–Migrační saldo, Černá Hora, období 1950 až 2010	52
Graf 13–Negramotnost, muži, Černá Hora, vybrané roky	53
Graf 14–Negramotnost, ženy, Černá Hora, vybrané roky	54

Úvod

Černá Hora je stát jak rozlohou, tak počtem obyvatel velmi malý, přesto se stejně jako celý Balkán stal dějištěm řady významných událostí i v celoevropském měřítku. Jde o území s velmi zajímavým demografickým vývojem – ze státu s výrazně pozitivním demografickým saldem, z místa, které bylo spolu s dalšími oblastmi tzv. Dinárského pásu (Dalmácie, Hercegovina, Černá Hora, severní Albánie) jakýmsi demografickým rezervoárem širokého okolí¹, se prakticky během jedné až dvou generací stala země s vymírajícím obyvatelstvem, postižená navíc překotným přesunem populace z venkovských oblastí do hlavních aglomerací a do značné míry selektivní emigrací příslušníků bosňácké (muslimské), chorvatské a albánské národnostní menšiny během válek v letech 1991–1999. Černá Hora je etnicky velmi různorodá, přičemž černohorská národnost nemá většinu. I nábožensky není země příliš homogenní.

V Evropě patří Černá Hora k posledním oblastem s výraznými lokálními tradicemi a značnou mírou odlišností mezi městem a venkovem. V Česku jsou sice rozdíly mezi životem na vesnici a ve městě nemalé, nicméně v případě Černé Hory se jedná o dva odlišné světy. Do horských sídlišť, tzv. katúnů, nevede obvykle ani silnice, ani elektřina, ani kanalizace. Nicméně dřívější salašnický styl života² v katúnech, kdy se v horských oblastech přes léto choval dobytek a přes zimu se sídlilo v nížinách, velmi rychle mizí. Lidé mění pasteveckou obživu za práci ve službách a ve velkých oblastech, především na severu země, se to projevuje často i úplným zanikáním osídlení (Zrno, 2014)

Je pravděpodobné, že společenské a ekonomické změny se projeví i v reprodukčních procesech. Cílem této práce je zjistit, do jaké míry probíhaly v Černé Hoře v období mezi roky 1948–2012 procesy stárnutí populace, snižování úrovně plodnosti, zvyšování průměrného věku matky a snižování intenzity úmrtnosti. Dílčím cílem je i prozkoumání změn v rozmístění obyvatelstva, především po roce 1991, tedy v období rozpadu Jugoslávie. Tehdy docházelo k velkým migracím z horských a venkovských oblastí do měst, stejně jako docházelo k emigraci především příslušníků národnostních menšin, obávajících se rozšíření války v Chorvatsku a Bosně a Hercegovině do Černé Hory (Zrno, 2014).

Evropa je mnohdy považována za oblast detailně prozkoumanou, o to více může být překvapující, že odborných textů vztahujících se k výzkumu demografické reprodukce na území Černé Hory není

---

¹ Černohorská emigrace směřovala po staletí do bohatších údolních oblastí v Srbsku, ale i dále do osmanské říše a od konce 19. století do obou Amerik (Šístek, 2007).

² Tento styl života provozovali i Valaši v 19. století (Šístek, 2011).

v našem prostředí dostupných mnoho, což může být pravděpodobně v důsledku dvou důvodů. Za prvé je Černá Hora velmi mladý stát. Vznikl až v roce 2006. A za druhé leží na Balkáně, kde neexistuje silná tradice a ani zájem o sbírání a uchovávání dat. Práce by tak měla přispět k poznání populačního vývoje v zemi, která pravděpodobně neurčuje základní trendy populačního vývoje v Evropě, ale o to více nám může pomoci k pochopení a objasnění populačního vývoje na Balkáně.

Bakalářská práce je strukturována do 5 kapitol. První kapitola se zabývá daty a metodologií a jsou tam popsány výpočty, zdroje dat a použité demografické ukazatele. Ve druhé kapitole je rozebírána literatura, ze které pak práce vychází. Historické a společenské pozadí je nastíněno v kapitole 3. Tato část práce obsahuje zmínky o založení státu, vlivu válek na populaci a také ukazuje otisky Černé Hory v českém prostředí.

Nejtěžejnější a také nejdelší část této bakalářské práce přímo popisuje populační vývoj země od roku 1948 do roku 2012. Tato kapitola je členěna na 9 částí. Na etnickou skladbu obyvatelstva, náboženské vyznání obyvatelstva, urbanizaci, změnu věkových struktur obyvatelstva, sňatečnost a rozvodovost, úmrtnost, porodnost, migraci a vzdělanostní strukturu. Kapitola 5 obsahuje základní výsledky aktuální projekce OSN (Organizace spojených národů) pro Černou Horu do roku 2100.

Kapitola 1: Data a metody

Kapitola se zabývá daty, jejich obsahem a kvalitou. Datové práce vychází především ze Statistických ročenek za roky 2000 a 2006 až 2012. Ročenka z roku 2000 (tištěná verze) vychází hlavně z běžné evidence obyvatelstva. Od roku 2006 vychází statistická ročenka častěji z důvodu osamostatnění Černé Hory. Bakalářská práce využívá data o středních stavech obyvatelstva, počtech zemřelých, kojenecké úmrtnosti, sňatečnosti a rozvodovosti. Statistické ročenky poskytují data především o sčítáních z let 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2003 a 2011. Chybějící nebo nedostatečná data byla substituována odhady z World Population Prospects (revize 2012).

1.1 Zdroje populačních dat

Práce, jak je výše uvedeno, vychází především ze statistických ročenek z vybraných let a ze zdroje World Population Prospects (především pohlavně-věková struktura a počty zemřelých). Proto se největší část práce opírá o populační cenzy, kde však byla sbírána data za různé populační skupiny (změny definic v průběhu let, viz níže).

Populační cenzy z let 1971, 1981 a 1991 chápou jako občany Černé Hory i lidi a jejich rodiny, kteří dočasně žijí v cizině, jako domácí obyvatelstvo. Do domácího obyvatelstva se tedy počítali všichni, kteří měli trvalé bydliště v Černé Hoře (Statistički godišnjak, 2006). To se však změnilo se sčítáním z roku 2003, kde je do obyvatelstva započítána každá osoba žijící v Černé Hoře déle než rok, nezávisle na úmyslu. Ve sčítání v roce 2011 nastala další změna, kdy se do obyvatelstva započítává stejné obyvatelstvo jako v roce 2003, navíc však obohaceno o lidi, kteří sice žijí v zemi méně než jeden rok, ale chtějí permanentně zůstat v zemi (Statistički godišnjak, 2011).

K faktorům, které měly negativní vliv na sbírání dat, se řadí válka v devadesátých letech 20. století, osamostatnění Černé Hory v roce 2006 a vyhlášení nezávislé republiky Kosovo, což změnilo status vnitrostátních uprchlíků (internal displaced person) na uprchlíky (refugees) (Durović, 2008). Další nepříjemností při práci s daty byl velký počet osob bez zjištěného věku, zvláště v roce 1991 a 2003.³ Dle vyjádření Snežany Remiković bylo pravděpodobným důvodem chybějících údajů to, že se na zjišťování věku u sčítaného obyvatelstva tolik nedbalo. Nepříjemností je i neexistující definice města a vesnice. Jaká obec je městem, bylo určeno na základě dohody, proto některá města mají pouze několik stovek obyvatel (Statistički godišnjak, 2011). Data za rozdělení městského

---

³ Věk nebyl zjištěn u 5–6 tisíc osob.

obyvatelstva a rurálního jsou dostupná pouze pro rok 2011, proto není možné přesně vysledovat postup urbanizace. Tento problém je řešen za pomoci vnitřní migrace a známých trendů z ostatních zemí.⁴

Dalším zdrojem dat využitých v bakalářské práci byl World Population Prospects (revize 2012). Tento zdroj sloužil především jako doplňkový pro chybějící data o počtech obyvatel, počtech zemřelých a živě narozených, které černohorské statistiky neposkytovaly. Tedy pohlavně věkové struktury za roky končící nulou a pětkou a počty zemřelých za stejné roky. Avšak i tyto odhady mohou být značně zavádějící. Například v roce 2000 je vykazováno ve věku 80 a více let pouze tisíc mužů, zatímco žen je ve stejné věkové kategorii sedm tisíc (viz příloha XIV). Pakliže bychom vycházeli z dat Černohorského statistického úřadu (za nejbližší rok, kde jsou dostupná data–2003), vycházelo by ve věkové skupině 80 a více let v daném roce 4 000 mužů (Příloha VIII, Příloha IX).⁵

Jedním z dokumentů, z kterého jsou čerpány informace, se nazývá Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori (DTPCG), který vyšel v roce 2008. Ovšem překvapující je, že mnoho dat se zde rozchází s daty z Černohorského statistického úřadu, která jsou veřejně dostupná, ačkoliv je oním statistickým úřadem vydán. Bohužel pro další použití obsahuje pouze velmi málo tabulek. Sice publikace obsahuje mnoho grafů, nicméně z nich není možné vyčíst přesné hodnoty. Vzhledem k údajům z DTPCG se dá dedukovat, že Monstat má některé statistické údaje, které bohužel nevydal. Avšak, jak píše Snežana Remiković v emailu z 20. března 2014, vše, co má statistický úřad k dispozici, je již vydáno. S čímž se dá polemizovat, protože právě publikace DTPCG zveřejnila grafy (bez hodnot v tabulkách), které vychází z dat, které jsou na webu Monstatu nedohledatelná.

Na Monstat (konkrétně na Snežanu Remiković) byly kladeny následující dotazy. Jak je možné, že se v roce 1991 a 2003 nezjistil u tolika lidí (5 a 6 tisíc) věk? Jaká je definice města a vesnice? Jsou dostupná data o migraci za delší časový úsek (po roce 1948)? Na otázku ohledně zjišťování věku přišla odpověď, že při těchto sčítáních se tolik nedbalo na zjišťování věku u sčítaných osob. Odpověď na definici města a vesnice byla velmi stručná, totiž že definice neexistuje. Na otázku ohledně migrace bylo odpovězeno, že veškerá dostupná data jsou již publikována (Remiković, 2014). Ačkoliv odpovědi přispěly k zachování pochybností o kvalitě publikovaných dat, za pozitivní lze hodnotit to, že zaměstnanci Monstatu na uvedené dotazy odpověděli.

Kvalitnější a obsáhlejší data (pohlavně-věková struktura, počty zemřelých) za Černou Horu bohužel vycházejí až po roce 1980. Práce proto vychází pro roky 1948–1980 především z World Population Prospects, Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori a Statistické ročenky Černé Hory 2000. Ovšem i zde se práce potýká s různými problémy. Prvním je nepřesnost (např. ve Statistické ročence Černé Hory 2000 při sečtení muži+ženy nesedí číslo celkem) a nedokonalé sesbírání dat. V roce 1991 se nezjistil věk u 6 220 z 615 035 osob. Dále bylo velmi chaotické pojmenování typů škol (viz. příloha XXXII+XXXIII). A data za vzdělání 2011 dle mužů a žen jsou takřka nepoužitelná i díky tomu, že High school a University se nachází v stejném poli a tabulka rozlišuje mezi Collage a University.

Největší nekoherentnost dat spočívá v rozporu mezi daty z Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori a Statistickými ročenkami. Data v těchto zdrojích se často vylučují či nedávají smysl.

---

⁴ Např. stěhování z vesnic do měst.

⁵ Za Černou Horu je poslední věková skupina 65+, od té byly odečteny věkové skupiny z WPP pro věky 65–79, zbytek by měl patřit proto do věkové kategorie 80+.

K samotné publikaci DTPCG je nutno říci, že ačkoliv obsahuje spousty užitečných grafů a obrázků, které jsou v práci využity, tak data neuvádí v tabulkách. Pouze se odkazuje na data na Monstatu, které blíže nespecifikuje a jsou nedohledatelná. Též je v publikaci zmíněna změna definice počtu obyvatel v roce 2006. Ta zásadně mění počty obyvatel. Ilustrovat to může tento příklad. Zatímco podle staré definice se v roce 1991 nacházelo v Černé Hoře 615 035 obyvatel, tak dle nové definice to už bylo 593 504. Na druhou stranu Statistická ročenka Černé Hory pro rok 2006 uvádí číslo 591 843 (Durović, 2008).

Pro české statistiky, respektive pro všechny statistiky z EU, se zdá lehce matoucí regionální rozdělení Černé Hory. Definice města, jak již bylo zmíněno, totiž neexistuje a rozdělení vzniklo spíše z utilitaristických důvodů, než z racionální potřeby. Regiony a lidé v nich žijící se navzájem tolik liší, že je nemožné, aby byli ve stejné opštině⁶ a z toho důvodu došlo k formálnímu rozdělení země do opštin. Nicméně pro statistiky je toto rozdělení zcela bezcenné. Kromě dvou oblastí (Podgorica a Nikšić) mají všechny méně než 20 000 městských obyvatel (viz. kapitola 4.3 Urbanizace). Pro statistické účely je mnohem vhodnější rozdělení Sever, Střed (Centrální část) a Jih. Ovšem data za toto rozdělení se nachází pouze v DTPCG (Durović, 2008).

Etnická příslušnost v Černé Hoře je též značně kolísavá, respektive se u ní nedá mluvit o rozeznatelném trendu. Na vině je právě hraniční příslušnost (viz. 4.1 Etnická příslušnost) a války.

Avšak i přes mnohé nedokonalosti a drobné neshody se dají z dat vysledovat jisté demografické trendy. Pro malý počet dat však nebylo možné spočítat (až na výjimky) jiné míry než hrubé. I specifické míry byly počítány kombinací dat z WPP a černohorských statistik. Toto řešení bylo vybráno z důvodu, že ačkoliv cenzy probíhaly v letech končícími číslem jedna, tak údaje a počtech narozených dětí, počtech zemřelých a další údaje jsou dostupné za roky končícími nulou.

1.2 Použité demografické ukazatele

Práce vychází ze základních metod demografické analýzy a využívá poměrná čísla. Vzorce pochází z publikace Úvod do demografie (Kalibová, 1997). Úroveň úmrtnosti je hodnocena na základě specifických měr úmrtnosti a přímé standardizaci míry úmrtnosti. Standardizovaná míra úmrtnosti byla počítána z podílu počtu zemřelých dle 5letých věkových skupin a počtu obyvatel dle 5letých věkových skupin (data z WPP). Tento podíl byl poté vynásoben evropským standardem z roku 1976 (příloha XXXVI) a vydělen 100 000 (součtem počtů obyvatel dle věkových skupin ve standardní populaci). Vzhledem k tomu, že jde o míru, byl výsledek vynásoben 1 000, míra je v ‰.

$$hmú^{pst} = \sum \acute{u}_x * \frac{P_x^{st}}{P^{st}} * 1000$$

$\acute{u}_x$ značí míru úmrtnosti v dokončeném věku x , P_x^{st} značí počet žijících v dokončeném věku x v populaci zvolené za standard (příloha XXXVI Evropský standard), P^{st} je celkový počet žijících v populaci zvolené za standard (Kalibová, 1997, s. 22).

---

⁶ Opština je obdoba našeho okresu

Další používaný ukazatel je naděje dožití (e_x). Hodnoty ukazatele byly přejaty především z publikace DTPCG.

Specifická míra úmrtnosti (ux) byla počítána z pohlavně-věkové struktury dle 5letých skupin a počtu úmrtí dle 5letých věkových skupin (Kalibová, 1997, s. 21).

$$ux = \frac{D_x}{P_x} * 1000$$

kde D_x se rovná počet úmrtí v dané věkové kategorii a P_x je počet obyvatel k 1.7 daného roku v dané věkové skupině.

Kvocient kojenecké úmrtnosti ($KÚ$) byl počítán z počtu živě narozených (SR CG 2006–2012) a počtu zemřelých obyvatel do 1 roku (Kalibová, 1997, s. 21).

$$KÚ = \frac{D_0}{N_v} * 1000$$

D_0 značí počet zemřelých v dokončeném věku 0, N_v počet živě narozených.

Maskulinita kojenecké úmrtnosti ($KÚ_m$) byla počítána jako podíl mezi počtem zemřelých mužů do 1 roku a počtem zemřelých žen do 1 roku, v procentech (Durović, 2008).

$$KÚ_m = \frac{D_1^m}{D_1^z} * 100$$

D_0^m značí počet zemřelých mužů v dokončeném věku 0, D_0^z počet zemřelých žen v dokončeném věku 0 (Durović, 2008).

V textu se pracuje s indexem maskulinity (ima), který je podílem mezi muži a ženami, vynásobený 100. Jde tedy o poměr, kde rovnovážný stav je roven 100 (Kalibová, 1997, s. 17).

$$ima = \frac{P^m}{P^z} * 100$$

P^m značí počet mužů v populaci, P^z počet žen v populaci

Přirozený přírůstek byl počítán z počtu zemřelých a počtu živě narozených (SR CG 2006–2012)

$$PP = D - N_v$$

Kde PP značí přirozený přírůstek, D počet zemřelých a N_v počet živě narozených (Kalibová, 1997, s. 34).

$$hmPP = \frac{PP}{P} * 1000$$

Používaným ukazatelem u porodnosti je hrubá míra porodnosti (*hmp*) a průměrný věk matky (Durović, 2008). Plodnost byla charakterizována především úhrnnou plodností (*úp*) počítanou ze součtu f_x . Specifická míra plodnosti (f_x) byla počítána z věkové struktury dle 5letých skupin a počtu živě narozených dětí dle věku matky agregovaných do 5letých skupin dle věku matky (Kalibová, 1997, s.28).

$$fx = \frac{N_x^v}{P_r} * 1000 \quad \text{úp} = \sum_{15}^{49} fx$$

Sňatečnost je v této práci charakterizována především hrubou mírou sňatečnosti a byla počítána z počtu uzavřených sňatků daného roku a středního stavu obyvatelstva daného roku (oboje SR CG 2006–2012).

$$hms = \frac{S}{P} * 1000$$

Hrubá míra rozvodovosti byla počítána z počtu rozvodů v daném roce vztaženém k počtu obyvatel k 1.7 stejného roku (SR CG 2006–2012)

$$hmro = \frac{R}{P} * 1000$$

Hrubá míra rozvodovosti je zde označena jako *hmro*, R značí počet rozvodů v daném roce a P je střední stav obyvatelstva k 1.7 za daný rok. Vše je uváděno v promilích (Kalibová, 1997, s. 32).

Kapitola 2: Relevantní literatura

Tato kapitola se zabývá literaturou, která stručně popisuje historii, společenské pozadí Černé Hory a která vysvětluje demografické trendy a jevy. Části práce o historii, vzájemném vztahu Česka a Černé Hory z největší části čerpají z děl Františka Šístka a z rozhovoru s ním (Šístek, 2014) a s Matyášem Zrno (Zrno, 2014). Oba jsou uznávanými balkanisty. František Šístek je zaměstnanec Historického Ústavu Akademie věd, Matyáš Zrno vyučujícím na CEVRO Institutu.. Mnoho detailů, které jsou v této práci zmíněny, pochází z ústních rozhovorů.

František Šístek je autorem dvou, v českém prostředí, zcela zásadních děl o Černé Hoře. Prvním je *Stručná historie Černé Hory*⁷ (Šístek, 2007) a druhým *Junáci, horalé a lenoši. Obraz Černé Hory a Černohorců v české společnosti, 1830–2006* (Šístek, 2011). *Stručná historie Černé Hory* pojednává o dějinách Černé Hory a o boji Černohorců za svou nezávislost. Zabývá se problematikou přežití za velmi těžkých podmínek. Obtížnost situace, v které se národ nacházel, byla dána přírodními podmínkami (horská oblast) a geopolitickými, kdy byli obklopeni nepřáteli. *Junáci, horalé a lenoši. Obraz Černé Hory a Černohorců v české společnosti, 1830–2006* se zabývá stejným tématem, nicméně na něj nahlíží z trochu jiného úhlu. Kniha popisuje vliv Černohorců a jejich chování na českou společnost. Černohorci byli v Česku bráni a oslavováni jako malý národ slovanských junáků, kteří odolávají turecké nadvládě. Kniha ukazuje reflexe české společnosti, která si půjčuje černohorskou odvahu, hrdinství a bojovnost, čehož měla tehdy nedostatek (Šístek, 2011).

Část práce, která se zabývá demografickými trendy a jevy, je založena z části na díle *Demografski trendovi i projekcije u Crne Gore* od autora Radomira Duroviće, bývalého ředitele černohorského statistického úřadu (Durović, 2008). Toto dílo obsahuje jak stručný demografický vývoj posledních 90 let, tak i prognózu do roku 2050. Práce je rozdělena z časového hlediska do kapitol o vývoji mezi roky 1921–1991 a dále do vývoje po roce 1991. Z hlediska tematického do části o porodnosti, o úmrtnosti, o migraci (vnitrostátní i mezistátní) a o změně struktur obyvatelstva (změny v pohlavně-věkové pyramidě). Tato publikace je v zásadě jediným celistvým černohorským počinem o demografickém vývoji populace Černé Hory. Právě tato práce popisuje populační vývoj za jednotlivé regiony (Severní, Jižní, Střední). Ukazuje rozdílnost mezi regiony a vnitřní migraci mezi nimi. Mezi velmi důležité informace, které z této publikace pochází, patří vývoj plodnosti

---

⁷ Za toto dílo František Šístek dostal ocenění Miroslava Ivanova v kategorii díla autorů literatury faktu do 39 let, toto ocenění uděluje Klub autorů literatury faktu.

po 2. světové válce a vliv války v devadesátých letech na černoorskou populaci a její demografické chování. Stručně též shrnuje změny definic ve sčítání obyvatel, zvláště definici obyvatele Černé Hory.

Dalším pilířem, o který se analýza a popis demografického vývoje opírá, jsou trendy známé z jiných evropských zemí. Například zvyšování průměrného věku matky při porodu, zvyšování naděje dožití, snižování úhrnné plodnosti, stárnutí populace. Tyto trendy jsou popsány i v projekcích OSN a v knize *Ethnic Groups and Population Changes in Twentieth-Century Central-Eastern Europe* (Eberhardt, 2003). Právě v posledně zmíněné publikaci jsou popsány změny etnických struktur zemí Balkánu a hraniční příslušnost. Publikace se též zabývá populačními pohyby na území Jugoslávie a míšením různých etnik. Proto spousta demografických jevů, jako právě dramatická změna v etnickém složení⁸ je v této bakalářské práci vysvětlena pomocí publikace *Ethnic Groups and Population Changes in Twentieth-Century Central-Eastern Europe*, knih od Františka Šístka a rozhovoru s Matyášem Zrnem. Změny v náboženském vyznání jsou popisovány na základě stejných zdrojů.

Demografických publikací zaměřených přímo na Černou Horu není mnoho, nicméně část informací lze čerpat i z publikací a vysokoškolských kvalifikačních prací, které se zaměřily na bývalou Jugoslávii. Ze zaměření prací je však patrné, že nepostihují demografický vývoj posledních let. Jedním z těchto zdrojů je i disertační práce Lucie Vítkové s názvem *Populační vývoj zemí po demografické revoluci* (Vítková, 2011). Nicméně je tam Černá Hora pouze jednou ze 34 zemí, které jsou agregovány do skupiny rozvinutých zemí s ukončenou demografickou revolucí.

Obor, který je nejbližší demografii, a který se zabývá Černou Horou nejvíce je politická geografie. *Příčiny a dopady nezávislosti Černé Hory 2006*, bakalářská práce Adama Blažejce, se okrajově zmiňuje o etnické situaci v zemi a o napětí mezi Srby a Černohorci. I z té práce vyplývá důležitost hraniční identity, jak ji vysvětluje publikace *Ethnic Groups and Population Changes in Twentieth-Century Central-Eastern Europe*. Většina prací, která se zmiňuje o Černé Hoře se zabývá Jugoslávií jako celkem. Velká část z těchto prací, která obsahuje elementární demografické údaje o Černé Hoře, se zabývá především válečným konfliktem na území Jugoslávie v 90. letech.

---

⁸ Změna národnosti u části obyvatelstva z Černohorců na Srby.

Kapitola 3: Základní charakteristiky a historie Černé Hory

Tato kapitola obsahuje stručné shrnutí historie Černé Hory a její základní charakteristiky jako rozlohu, hlavní město a měnu. V podkapitole o česko-černohorských vztazích je uvedeno několik českých obrozenců a literátů, kteří psali o Černé Hoře. Též je tam rozebírán náhled českého národa na národ černohorský. Kapitola je důležitá zvláště pro náhled na sociální a historické pozadí obyvatelstva Černé Hory. Základní exkurz do historie Černé Hory je pak nezbytný pro dokreslení procesu urbanizace, náboženského vyznání a etnického rozdělení obyvatelstva.

3.1 Základní geografické údaje o Černé Hoře

Moderní stát Černá Hora vznikl 3. června 2006 na základě referenda o samostatnosti Černé Hory na společném státním útvaru Srbsko a Černá Hora, které se konalo 21. května. Vzniknuvší stát byl, až do osamostatnění Kosova, nejmenším státním útvarem na území bývalé Jugoslávie. Rozchod země se Srbskem můžeme přirovnat k někdejšímu rozdělení Československa. Ač byla velká část populace proti (téměř 50 %), tak rozdělení proběhlo v poklidu a beze ztrát na životech.

Černá Hora se rozkládá na území 13 812 km² a disponuje 625 266 obyvateli dle posledního sčítání v roce 2011. Hustota zalidnění činí 45 obyvatel na kilometr čtvereční, nicméně obyvatelstvo je rozloženo značně nerovnoměrně. Čtvrtina obyvatelstva žije v hlavním městě Černé Hory, v Podgorici. Kromě hlavního města se obyvatelé z celé země stahují především do přímořských oblastí a je zde tak citelný odliv populace (především z horských oblastí), zvláště po rozpadu Socialistické federativní republiky Jugoslávie v letech 1991–1992. Velká migrace je vysvětlována (Šístek, 2007) mimo jiné nižšími pracovními příležitostmi v horských oblastech a relativní chudobou celé země. Většina zboží v zemi je dražší, než v České republice, ačkoliv jsou tamější platy nižší, než naše (Zrno, 2014).

Měnou Černé Hory je euro, které nahradilo německou marku, jež platila mezi lety 1999–2002. Důvod přejmutí německé měny, která ovšem již předtím byla na většině území bývalé Jugoslávie neoficiální měnou, bylo zajištění fiskální disciplíny v situaci, kdy jugoslávská centrální banka v době vlády Slobodana Miloševiče opakovaně roztáčela inflační spirálu. S Kosovem jsou to jediné státy na světě, které nejsou v Evropské měnové unii, ale platí jejich měnou (vyjma malých městských států) (Šístek, 2014).

Důležitým aspektem, který je třeba si uvědomit, je členění země. Země, ač má administrativní dělení po opštinách, tak statistici a další pracovníci používají jiné dělení. A to je na Severní region, Centrální region a na region Jižní. Do severního regionu spadají Andrijevice, Berane, Bijelo Polje, Kolašin, Mojkovac, Plav, Plužine, Pljevlja, Rožaje, Šavnik a Žabljak. Do centrální části spadají:

Cetinje, Danilovgrad, Nikšić a Podgorica. Jižní region je tvořen z opštiny Bar, Budva, Herceg Novi, Kotor, Tivat a Ulcinj (viz Obrázek 1). Nejvíce urbanizovaného obyvatelstva se nachází ve střední části, především v Nikšići a Podgorici. Nicméně definice města a obec v zemi neexistuje, proto jsou jako města brány i obce, které mají pouze několik stovek obyvatel (Remiković, 2014), nicméně jsou hlavní obcí daného regionu (Viz kapitola 4.3 Urbanizace).

Obrázek 1–Rozdělení země dle opštin, Černá Hora, 2011

Zdroj: Institut of local public finance, 2013

3.2 Historie Černé Hory od 11. století do současnosti

Území Černé Hory patřilo v minulosti pod Římskou říši. Po příchodu Slovanů vzniklo knížectví Duklja, od 11. století nazývané Zeta. Zeta ve středověku patřila v kulturní, náboženské i politické rovině k západní civilizaci. Jako jeden z důkazů může sloužit rok 1089, kdy bylo v Baru založeno arcibiskupství. Na konci 12. století začalo, po podmanění srbským vládcem Stefanem Nemanjou, na území Zety pronikat pravoslaví. Turecká rozpínavost na konci 15. století zapříčinila ztrátu nížin a přístupu k moři. Z toho důvodu se centrum tehdejšího státu muselo přesunout do Cetinje, do tzv.

Horní Zety. I přes značné problémy s Turky a přes izolovanost se do Černé Hory dostala renesance (Šístek, 2007).

Roku 1494 zde vznikla první státní tiskárna na světě a byla zde vydána první tištěná kniha na celém Balkáně. Velkým zlomem byl počátek 16. století, kdy poslední vládce Zety z dynastie Crnojevičů vložil svůj majetek a moc do rukou biskupa cetinjského kláštera. Tím se stal biskup faktickým vládcem Černé Hory. Díky bojovnosti Černohorců a hornatému terénu se Turkům nikdy nepodařilo zcela (a především na delší dobu) ovládnout Černou Horu a ta si tak mohla zachovat samostatnost. Do poloviny 19. století tudíž zůstává fakticky kmenovou federací pod nominální vládou pravoslavného biskupa–vladyky, který od konce 17. století pocházel z rodu Petrovičů–Njegošů (Šístek, 2007).

V roce 1851 se země transformuje ve světské knížectví s rodem Petrovičů–Njegošů v čele. Formálně získává Černá Hora nezávislost až na Berlínském kongresu v roce 1878 po vyhrané válce s Tureckem. V té době se také území země zvětšilo a rozšířilo až k Jaderskému moři. I v balkánských válkách (1912–1913) se Černé Hoře daří a získává další území, především částečně Muslimy osídlený Sandžak (na hranici se Srbskem). Nicméně velmi důležité je i navázání diplomatických styků s USA a evropskými velmocemi (Francie, Velká Británie, Rakousko–Uhersko, Rusko, Německo). Úspěch v tomto období bývá po právu připisován králi Nikolovi, jehož vláda trvala v letech 1860–1918. Král se též zasloužil i o postupnou modernizaci země. Toto období je z národnostního a náboženského hlediska velmi důležité v tom, že se do země dostávají Albánci a Muslimové⁹, katolíci a muslimové¹⁰. Obyvatelstvo se v zemi neasimilovalo, nýbrž integrovalo. S touto nově vzniklou situací si musel poradit kníže Nikola. Ten byl k menšinám velmi tolerantní a důkazem může být i uzavření konkordátu¹¹ s Vatikánem. K lepším vztahům mezi severoalbánskými kmeny a Černohorci velmi napomohla značná podobnost v životním stylu. Obě dvě skupiny ctily patriarchální tradice (Šístek, 2007).

V roce 1903 v Srbsku proběhl převrat a na trůn se dostala dynastie Karadjordjevičů. Tento rod si kladl za cíl eliminaci černohorského vládnoucího rodu Petrovičů. Důvodem byly snahy o to, stát se jediným integračním centrem na Balkáně a snahy o získání přístupu k moři (Šístek, 2007).

Po vypuknutí 1. světové války se Černá Hora přidala na stranu Srbska. Po vítězství Dohody zemi osvobodili ve vnitrozemí Srbové a na pobřeží Francie, Itálie, Velká Británie a USA. Srbové využili nastalé situace a dříve, než se stačili legitimní představitelé vlády vrátit z exilu, uspořádala srbská armáda volby. Volilo se do veřejného orgánu nazývaného Podgorická skupština. Volby se konaly na základě nově vymyšlených pravidel, která stanovili srbští vojáci a černohorští unionisté. Ačkoliv volby nebyly mezinárodně uznány a přestože měla být Černá Hora po vítězství Dohody samostatným suverénním státem, nestalo se tak. Po jugoslávských volbách v roce 1920 přerušily evropské mocnosti diplomatické styky s exilovou vládou a zemi otřásala krvavá povstání a až do poloviny 20. let se v zemi rozrůstá odboj, posilovaný zbytky černohorské exilové armády na území Itálie (Zrno, 2014).

Za druhé světové války byla Černá Hora, spolu s celou Jugoslávií, obsazena Itálií. Ovšem na území se vyskytovala i vojska Maďarska a Bulharska. Země se tak stala italským protektorátem

---

⁹ Muslimové jsou zde bráni jako národnost.

¹⁰ Zde muslimové představují náboženské vyznání.

¹¹ Jako první na pravoslavném Balkáně. Konkordát se překládá jako smír.

s poměrně vlídným okupačním režimem, k čemuž přispěl i fakt, že manželka italského krále Viktora Emanuela, královna Jelena, byla dcerou krále Nikoly (Zrno, 2014).

V létě roku 1941 měla být vyhlášena samostatná Černá Hora pod patronací Itálie. Královský trůn byl nabídnut princovi Mihailovi, ten však odmítl. Krátce po odmítnutí byl odvezen do koncentračního tábora do Německa. V zemi propuklo 13. července povstání vedené komunisty. Italové ho však do konce roku stačili potlačit a komunisty do značné míry vytlačili ze země. Odboj se záhy rozdělil na dvě hlavní odbojové skupiny (Zrno, 2014).

První skupinou byli komunističtí partyzáni vedení Josipem Brozem Titem. Druhou četnici pod velením plukovníka jugoslávské královské armády Draži Mihaljoviče, kteří byli orientováni prosrbsky. Komunistický odboj dokázal lépe reflektovat jak sociální, tak národnostní otázky (pod hesly o bratrství a jednotě jugoslávských národů) a získal větší popularitu a vliv. To bylo i jedním z důvodů, proč z války vyšel vítězně (Johnson, 2008).

Po osvobození se Černá Hora stala jednou z republik federativní Jugoslávie. Nový komunistický režim totiž uznal černohorskou národní svébytnost. Srbští nacionalisté to ovšem odmítali a považovali Černou Horu za součást velkého Srbska a Černohorce za Srby (Zrno, 2014).

Komunistická vláda přinesla Černé Hoře jistou míru modernizace (byť často necitlivě prováděnou) a především národní a kulturní emancipaci od, do té doby dominantního, vlivu Srbska. Koncem 80. let se ovšem Černá Hora opět dostává do srbského mocenského vlivu a po sérii zmanipulovaných demonstrací na přelomu roku 1988 a 1989 se do čela země dostalo stranické vedení plně loajální srbskému prezidentu Slobodanu Miloševićovi a jeho velkosrbskému kurzu. V roce 1992 bylo v Černé Hoře uspořádáno referendum, kde byla položena manipulativní otázka. „Chcete zůstat v Jugoslávii spolu s dalšími republikami, které si to budou přát?“¹² V referendu se obyvatelstvo vyjádřilo kladně a tak se stala země součástí Svazové republiky Jugoslávie (SRJ)¹³ (Zrno, 2014).

V druhé polovině 90. let se premiér Černé Hory Milo Djukanović začíná od Miloševićova režimu distancovat. V roce 1998 se Djukanović stává prezidentem Černé Hory a země přestává být loutkovým státem Bělehradu. Především v období 1999–2000, tedy během a po bombardování SRJ silami NATO, se vztahy mezi Černou Horou a srbským režimem dostaly na pokraj války. Po pádu Miloševiče ale došlo po zprostředkování ze strany Evropské unie ke vzniku volného státního útvaru „Srbsko a Černá Hora“, který postupně směřoval k úplnému osamostatnění Černé Hory, ke kterému došlo v květnu 2006 (Zrno, 2014).

3.3 Česko–černohorské vztahy

Čeští obrozenci se od první poloviny 19. století živě zajímali o Černou Horu a její národ především z důvodu ideologie slovanské vzájemnosti. Největší rozmach zájmu o černohorský národ začal v 70. letech 19. století. I díky vlivu romantismu byli Černohorci glorifikováni a označováni jako velcí slovanští bojovníci, kteří celá staletí bojují za vlastní svobodu a samostatnost. Tato zem byla některými našimi představiteli považována za skanzen „praslovanské původnosti“ a „praslovanské demokracie“. Čeští vlastenci si přáli, aby náš národ byl více jako černohorský (Šístek 2007).

---

¹² Obyvatelstvo mělo pocit, že se ve státě budou nacházet i další země.

¹³ Federace Srbska a Černé Hory.

Jedním z nejznámějších Čechů, kteří se zabývali Černou Horou, byl Vítězslav Hálek. Nazýval Černohorce jako „naše černohorské pobratimce“ a velkou měrou přispěl právě k oné glorifikaci a rozšíření obdivu k Černohorcům. Dalším důležitým spojníkem mezi našimi národy se stal publicista a politik Jan Vaclík. Ten působil jako knížecí sekretář a diplomat u knížat Danily a Nikoly. Jeho články vzbudily v Česku velký zájem (Šístek, 2011).

Mezi významnými osobnostmi byli i malíř Jaroslav Čermák, který zájem o Černohorce rozšířil i do své druhé vlasti–Francie–a hudebníci Antonín Šulc a František Wimmerm, stejně jako spisovatel a novinář Josef Holeček, největší český odborník té doby na Černou Horu, dopisovatel Národních listů, osobní přítel knížete (později krále) Nikoly a autor celé řady knih o Černé Hoře. Holeček je autorem několika literárních děl o této zemi a v té době patřil rozhodně mezi největší popularizátory Černé Hory na českém území. Naopak mezi autory, kteří Černohorce spíše ironizovali, patřil Jaroslav Hašek (Šístek, 2011).

Josef Holeček a Černohorci významně zasáhli do české kultury skrz skauting. Antonín Benjamin Svojsík, který zakládal český skauting¹⁴, se značně inspiroval u Holečka. Důvod, proč si čeští skauti říkají „Junáci“ je ten, že kniha A.B. Svojsíka Základy junáctví obsahuje přímo kapitulu Černohorští junáci od J. Holečka. Holeček v knize vyzdvihuje skauting, který vnímá jako střední cestu mezi německou ideou nadčlověka a ruskou¹⁵ ideou „neodporuj zlému“. Holeček viděl jako předobraz skautingu černohorské chování, které se vyznačovalo velkou statečností a bojovností (Šístek, 2011).

Vzhledem ke stavu Černé Hory, která do roku 1878 neměla ani silnice, ani průmysl, se početnější stěhování podnikatelů do země nekonalo. Nejspíš i proto, že Černá Hora byla v tu dobu „periferií evropské periferie“. Zlaté období česko–černohorských vztahů nastalo po roce 1878, kdy Černá Hora získala nezávislost. V té době v zemi působil Vratislav Černý, člen Černohorského spolku. Černohorský spolek sloužil k posílání mladých Černohorců do Čech na studia. Kromě této pomoci nabídli Češi pomocnou ruku i v průběhu Balkánských válek v letech 1912–1913. Do země byly poslány peníze vybrané z finanční sbírky v Čechách a na černohorské straně též působila větší skupina českých dobrovolných lékařů (Zrno, 2014).

Češi a Černohorci se během války octli na opačných stranách. Pouze pár Čechů sloužilo v černohorské armádě. Mezi nimi byl např. Radola Gajda¹⁶. Díky tomu, že v roce 1916 padla Černá Hora do rukou Rakouska–Uherska, se do země dostal v uniformě okupační armády například spisovatel Stanislav Kostka Neumann a Kostantin Biebel (Šístek, 2011).

Po roce 1918 se situace mění. Vzniká Československo a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Černá Hora ovšem ve společném státě nemá velké slovo a proto žádné speciální vazby nevznikají. Černá Hora prakticky až do konce 20. století mizí z obzoru většiny Čechů (Šístek, 2011).

Po rozpadu Jugoslávie se Černá Hora ve větší míře objevuje v médiích až ve spojitosti s krizí v Kosovu. Desítky tisíc albánských uprchlíků zaplavily zem. Po pádu Svobodana Miloševiče se země začínala stávat pro české turisty atraktivnější. Velkou výhodou je i to, že náš stát má v této zemi velmi dobré jméno.

---

¹⁴ Český skaut založen roku 1912.

¹⁵ Autorem této koncepce je Lev Nikolajevič Tolstoj.

¹⁶ Generál v českých legiích. Později vůdčí osobnost českých fašistů.

Bohužel investice z naší strany jsou velmi nízké a ekonomické vazby se dosud nepřiblížily na úroveň vazeb sociálních. Černá Hora se též vyskytuje ve známém filmu *Tři Veteráni* (1983)¹⁷ (Šístek, 2011).

---

¹⁷ Černá hora se zde jmenuje Monte Albo a král Pikola prezentuje knížete Danilu. Jsou zde ukázány stereotypy jako úplatkářství a podvádění. Také se tam trefně poukazuje na špatnou kvalitu silničních komunikací a celkovou zaostalost země.

Kapitola 4: Pohlavně-věková struktura obyvatelstva a její vývoj

Kapitola se podrobně zabývá jednotlivými komponentami populačního vývoje Černé Hory s ohledem na dostupnost dat. Členění této kapitoly je ve srovnání se standardními odbornými texty pozměněno. První podkapitoly se zabývají etnickým složením a náboženským vyznáním obyvatelstva, které je nezbytné pro pochopení vývojových trendů v přirozeném pohybu obyvatelstva. Další z úvodních podkapitol se věnuje urbanizaci. V ní je poukázáno na problémy s neexistující definicí města a vesnice a nepoměřitelnosti sídelní struktury se strukturou v České republice. Podkapitola Změn struktur a vývoj počtu obyvatel má dvě části. První se bude zabývat nárůstem počtu obyvatelstva do roku 2007 a jeho následnou stagnací. Druhá je věnována změnám věkových struktur. Podkapitola Úmrtnosti se zabývá ženskou, mužskou a kojeneckou úmrtností a jejich analýzou. Podkapitola Plodnost se zabývá porodností, úhrnnou plodností a snižováním jejich intenzit v postupujících letech. Podkapitola Sňatečnost a rozvodovost se snaží postihnout změny ve společnosti a jejich projevy právě v těchto dvou demografických procesech. Podkapitola Migrace je velmi stručná z důvodu nedostatku dat a vychází především z odhadů WPP. V podkapitole vzdělanostní struktury obyvatelstva se práce zaměřuje na vysokou negratnost, zvlášt' ve vyšších věkových skupinách u žen.

4.1 Etnická skladba obyvatelstva

Etnická skladba Černé Hory je velmi pestrá a nehomogenní, což je i patrné z dat tabulky 1, kde je zachycen divergentní vývoj homogenity etické sklady. Zatímco v roce 1948 se v populaci nacházelo 342 009 Černohorců a 9,33 % všech ostatních nečernohorských etnik dohromady, tak v roce 2011 tvoří Černohorci s 278 865 lidmi pouze 44,98 % z celkové populace (Statistički godišnjak, 2012).¹⁸ Nicméně to nebyl dlouhodobý vývoj, kdy by přibývalo postupně jiné etnikum či odcházeli původní obyvatelé,

ale došlo k tomu spíše skokovitě (viz hraniční příslušnost).

Vzhledem k dlouhodobě úzkým vazbám Černohorců a Srbů existovala u pravoslavných obyvatel Černé Hory jakási hraniční, či kolísavá národnostní příslušnost. Vzhledem k dominanci Srbska považuje řada Černohorců a většina Srbů Černohorce za Srby (či tzv. horské Srby). Tudíž označení se za Černohorce během období společného státu neznameno automaticky souhlas se specifickou černohorskou národní identitou (Eberhardt, 2003).

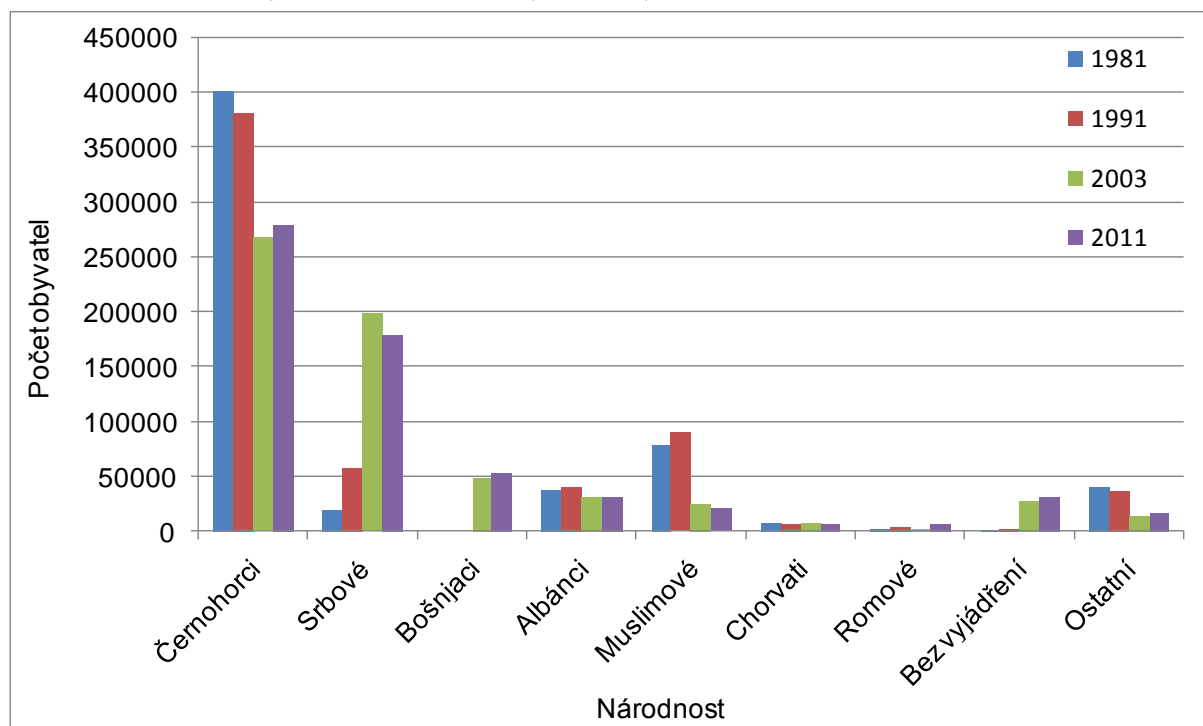
---

¹⁸ Viz tabulka 1.

To se změnilo až v období intenzivních diskusí o nezávislosti (především od roku 1998), kdy se vyjasnily jednotlivé pozice a bylo stále těžší mít nevyjasněnou národní identitu. Bylo stále těžším cítit se zároveň Černohorcem i Srbem, protože zásadní debata o nezávislosti vyžadovala jasné stanovisko. Proto náhle v roce 2003, v porovnání s rokem 1991, klesá počet Černohorců a zvyšuje se počet Srbů. Pro Černohorce to znamená poslední fázi jejich národní sebeidentifikace, kdy být Černohorcem už do značné míry vylučuje ostatní identity (Šístek, 2014).

Proměnu národnostního složení v letech 1981, 1991, 2003 a 2011 ilustruje graf 1 a Příloha II. Kromě přelítí velkého množství lidí z černohorského etnika do srbského etnika, si můžeme všimnout i nárůstu počtu Bosňáků ve sčítání z roku 2003 a naopak razantní snížení počtu Muslimů v témže roce.

Graf 1–Etnické složení obyvatelstva, Černá Hora, vybrané roky

Zdroj: Statistički godišnjak, SLDB 1981, 1991, 2003, 2011

Černohorci se ze 68,54% zastoupení v populaci v roce 1981 dostali na 44,98% v roce 2011 s historickým minimem 43,16 % v cenzu z roku 2003. V relativních číslech nám vývoj etnického složení může nastínit příloha III. Jak už je výše zmíněno, tak úbytek Černohorců koresponduje s přírůstkem Srbů. Dobře to ukazuje i fakt, že při součtu procentuálního zastoupení Srbů a Černohorců v letech 1981 (71,86 %), 1991 (71,2 %), 2003 (75,15 %) a 2011 (73,71 %) získáváme velmi podobné hodnoty, viz tabulka 1.

Tabulka 1–Etnické složení obyvatelstva, Černá Hora, vybrané roky

	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2003	2011
Černohorci	342 009	363 686	383 988	355 632	400 488	380 467	267 669	278 865
Srbové	6 707	13 864	14 087	39 512	19 407	57 453	198 414	178 110
Bošnjaci	–	–	–	–	–	–	48 184	53 605
Albánci	19 425	23 460	25 803	35 671	37 735	40 415	31 163	30 439
Muslimové	387	–	30 665	70 236	78 080	89 614	24 625	20 537
Chorvati	6 808	9 814	10 664	9 192	6 904	6 244	6 811	6 021
Romové	–	–	–	–	1 417	3 282	2 601	6 251
Bez vyjádření	–	–	–	–	301	1 944	26 906	30 170
Jugoslávci	–	6 424	15 59	10 943	33 146	26 159	–	–
Ostatní	1 860	2 625	5 128	8 418	39 978	35 616	13 772	16 059

Zdroj: Statistički godišnjak, SLDB 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2003, 2011

Podobný proces jako u Černohorců probíhal i Muslimů/Bosňáků¹⁹. Slovansky²⁰ hovořící obyvatelé Jugoslávie islámské víry²¹ byli původně označováni srbskými či chorvatskými nacionalisty jako Srbové či Chorvati muslimského vyznání. Jednalo se primárně o obyvatele Bosny a Hercegoviny (BaH), ale i s nimi úzce svázané obyvatele Srbska a Černé Hory²². Od 60. let 20. století nicméně jugoslávská vláda uznala fakt, že tito obyvatelé se necítí býti Srby či Chorvaty, ale specifickou skupinou (byť ne tak zřetelně definovanou jako zbylé dva uvedené národy) a označila je jako Muslimy. Historicky se ale označovali i jako Bosňaci (Bošnjaci), a toto označení se ujalo po roce 1992. Černohorští občané muslimského vyznání návrat k označení Bošnjak většinou přijali, část se ale dosud drží termínu Muslim (Musliman). V praxi se nejedná o rozdíl, jde o lidi zjevně téhož kulturně civilizačního okruhu. Pro naše potřeby můžeme použít termínu Bosňák/Muslim, neboť označuje v zásadě ty samé obyvatele Černé Hory (Pinson, 1996).

4.2 Náboženské vyznání obyvatelstva

Populace je tvořena ze 72,07 % pravoslavy a z 19,11 % muslimy (viz. příloha IV). Poměrně minoritní vyznání je katolické. Katolíci se z menší části nachází v Boce Kotorské (Chorvati) a z větší části na hranici mezi Černou Horou a Albánií (Albánci, kteří přijali křesťanství)²³.

Náboženské vyznání je poplatné geografické poloze země (viz. Graf 2). Země má za sousedy pravoslavné Srbsko a muslimskou Albánii. Pravoslavné vyznání je zde dominantní zřejmě i díky dlouhému působení Ruska a jeho zájmů na Balkáně. Avšak relevantní data za delší časový vývoj religiozity tohoto regionu nejsou k dispozici. Obecně můžeme o Černé Hoře říci, že je zemí religiózní, zvláště při porovnání s Českou republikou. Avšak spousta lidí v zemi je spíše formálními křesťany, než praktikujícími.

Pravoslavní jsou rozděleni do dvou konkurujících si církví–Srbské pravoslavné (SPC) a Černohorské pravoslavné (CPC). SPC je součástí srbské církve s hlavou (patriarchou) v Bělehradě

¹⁹ Muslimů s velkým „M„.

²⁰ Konkrétně srbochorvatsky.

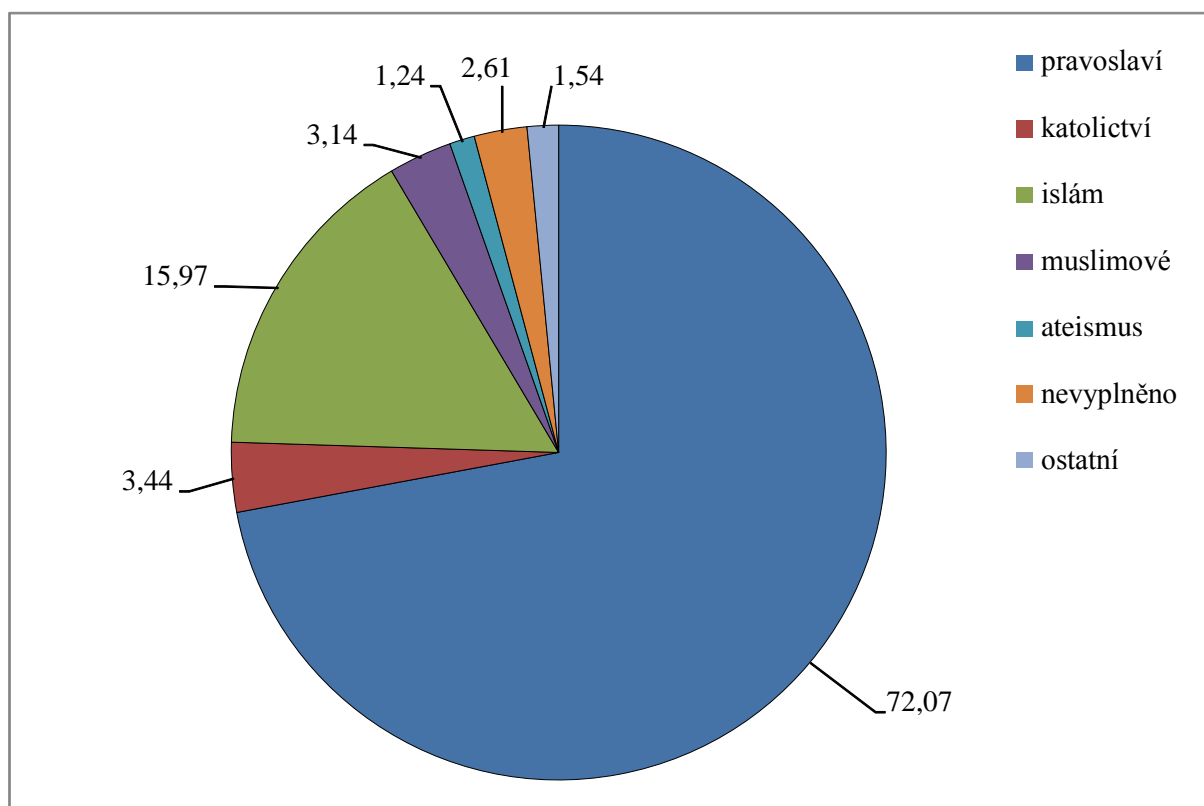
²¹ Či alespoň islámské kulturní tradice, ne vždy se musí jednat o věřící.

²² Hlavně tzv. Sandžaku na trojmezí obou těchto států a BaH.

²³ Jedna část křesťanských Albánců patřila do loupeživého kmene Malisorů, kteří kradli a přepadávali až do konce 19. století.

a je silně srbsky nacionálně orientována. CPC byla obnovena v 90. letech (původní CPC byla začleněna do PSC po inkorporaci země do Království SHS v 20. letech) Vzhledem k tradici pravoslavných států, že každý národ má svou autokefální církev, jde o silně politický problém (nikoliv o věroučné rozdíly). Srbská pravoslavná církev má v držení většinu kostelů, klášterů a církevních památek a i proto se těší větší podpoře veřejnosti. Podporuje jí také většina ostatních pravoslavných církví. Islám tvoří v Černé Hoře jeho sunitská větev, se silným vlivem súfijské tradice (Zrno, 2014).

Graf 2–Náboženské složení obyvatelstva, procenta, Černá Hora, 2011

Zdroj: Statistički godišnjak, SLDB 2011

4.3 Urbanizace

S vymezením obyvatelstva městského a vesnického typu je v Černé Hoře velký problém. V zemi podle vyjádření Snežany Remikovic, vedoucí odboru Demography and Population census, neexistuje definice města.²⁴ Je to z toho důvodu, že některé opštiny jsou natolik malé, že mají jen několik tisíc obyvatel (Šavnik, Andrijević a další). Nicméně rozdílnost v tradicích a chování Černohorců vyžaduje rozdělení do více oblastí. A protože je nemyslitelné, aby byla „okresní vesnice“, tak jsou tyto obce povýšeny na města. Proto dochází k paradoxním situacím, kdy např. Šavnik má pouze 472 městských obyvatel v celé opštině (Statistički godišnjak, 2011).

Pakliže však přijmeme oficiální vymezení, tak v Černé Hoře je podíl městského obyvatelstva 63,23 %. Konkrétně tedy 392 020 obyvatel. V grafu 3 můžeme vidět poměrně jasně, jaké je rozložení městského a rurálního obyvatelstva dle opštin. Znatelně můžeme rozpoznat hlavní centra populace

²⁴ Pro srovnání: V ČR je dle zákona z 12. dubna 2000 městem taková obec, která má alespoň 3 000 obyvatel a pokud tak stanoví (na žádost obce) předseda poslanecké sněmovny po vyjádření vlády.

(viz. příloha V). Je to především Podgorica, Nikšić a Bijelo Polje. V těchto 3 krajích žije 49 % obyvatelstva země a 58,2 % z městského obyvatelstva celé Černé Hory.

Těžko postižitelné jsou však příměstské vesnice. Konkrétně se jedná o oblasti v blízkosti Podgorici, kde části města jsou vyloženě vesnického typu²⁵ (Zrno 2014). Ovšem tato situace není pouze v Podgorici, ale takřka ve všech městech Černé Hory. Obyvatelé těchto oblastí jsou řazeni do městského, ačkoliv by spíš více odpovídalo zařazení do vesnického obyvatelstva.

Jedním z faktorů, který způsobil větší urbanizaci, byl zákaz chovu koz v Černé Hoře v roce 1954, díky kterému bylo vybito až 80 % koz v zemi. Oficiálním důvodem byl negativní vliv koz (v celé Jugoslávii 1,3 milionu kusů a to především v horských oblastech Dinárského pásu) na lesy a jejich vliv na erozi půdy. V oblastech Dinárského pásu s velmi omezeným množstvím pastvin²⁶ byly ovšem kozy pro většinu rodin klíčovým prostředkem obživy, který v kamenité půdě nedokázaly nahradit ovce ani hovězí skot a řadě obyvatel těchto oblastí nezbylo nic jiného, než hledat obživu ve městech (Šumarski list, 1964). V souvislosti s poválečnou industrializací vyžadoval průmysl větší množství dřeva a jugoslávská vláda plánovala rozsáhlejší zalesňování nových oblastí. Dnes je již možno říci, že na špatný stav lesů měly vliv spíše jiné faktory. Především kůrovec, záplavy, požáry a v neposlední řadě špatné lesní hospodářství (Memiši, 2005).

Spekulace o tom, že za zákazem stála i snaha nové moci o masivní transfer konzervativních venkovanů do měst za účelem rychlejšího vývoje „nového člověka“ se zatím nepodařilo dokázat, ale zapadá to do logiky poválečného vývoje (Zrno 2014).

Vzhledem k pokračujícímu odlivu lidí z horských oblastí, se dá předpokládat přetrvávající trend v růstu počtu obyvatel ve městech v celé zemi. Vyplývá to i z rozčlenění země a migračních toků v zemi. Severní oblast, která je tvořena spíše vesnickým obyvatelstvem, je zároveň oblastí, odkud odchází nejvíce obyvatel. Naopak lidé migrují do oblastí, které jsou více urbánní, tedy do centrální a jižní části.²⁷ Konkrétně severní část je tvořena 40,3 % městského obyvatelstva, centrální část 79,6 % městského obyvatelstva a jižní část 67 % městského obyvatelstva²⁸. Z tohoto migračního toku můžeme vyvodit trend stěhování obyvatelstva do měst, který platí i ve zbytku Evropy (Durović, 2008).

Jeden z důvodů stěhování je zlepšení ekonomické situace. Z hlediska proměny zaměstnanosti, která je znázorněna v příloze XII, v ekonomických odvětvích v Černé hoře, můžeme usuzovat, že země se stává více závislá na cestovním ruchu. Zatímco v roce 2000 pracovalo v hotelech a restauracích 9 391 obyvatel, tak o deset let později, v roce 2010 je to 13 131²⁹. Nárůst počtu zaměstnaných v tomto odvětví nebyl rovnoměrný, ale značně kolísal, např. mezi roky 2007 (11 307 zaměstnaných) a 2008 (14 641 zaměstnaných). Nicméně zaměstnanost ve zpracovatelském průmyslu značně klesla.³⁰ Data o počtu zaměstnaných v zemědělství a rybářství se nezdají příliš reálná. Vzhledem k situaci v severním regionu, kde žije 59,7 % obyvatel na vesnici, není pravděpodobné, že by v tomto oboru bylo zaměstnáno pouze mezi 2 000 a 3 000 obyvatel. Také to, že z celkového počtu obyvatel 619 428 pracovalo pouze 161 742, vypadá velmi nepravděpodobně.

²⁵ V těchto čtvrtích se nachází dobytek a kromě polohy nemá s městem nic společného

²⁶ Především v jižních oblastech Černé Hoře a částečně východní Hercegovině, severní Dalmácii a Kosovu.

²⁷ Více v kapitole 4.8 Migrace.

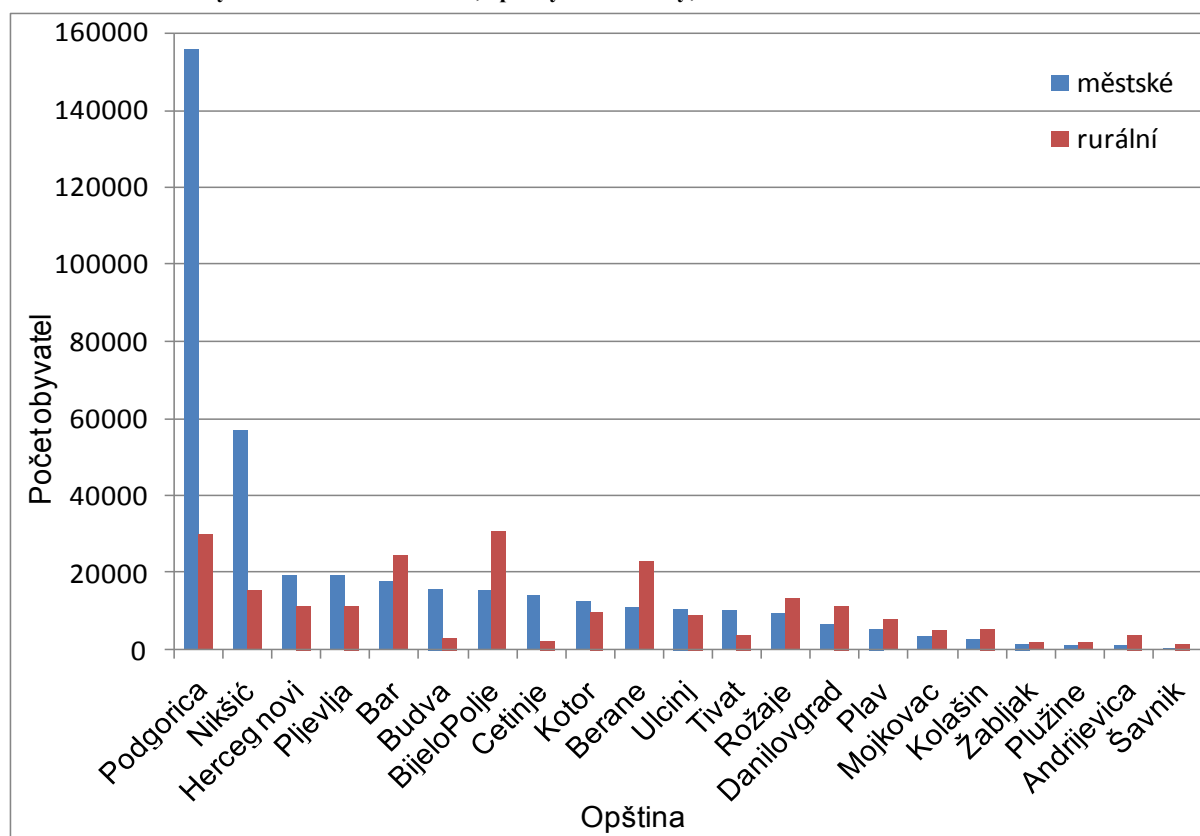
²⁸ Vychází z údajů za rok 2011.

²⁹ V zaměstnanosti v hotelech a restauracích je vidět značná kolísavost.

³⁰ Počet zaměstnanců klesl z 25 779 v roce 2000 na 16 563 v roce 2010.

V roce 2011³¹ bylo ve věkové skupině 20–54 let 302 181 obyvatel. Tato věková skupina byla vybrána, protože by všichni (s výjimkou studentů vysokých škol, kterých není mnoho, žen na mateřské dovolené a invalidů) v této skupině by měli být schopni se uplatnit na trhu práce (Statistički godišnjak, 2011).

Graf 3–Struktura obyvatelstva dle urbanizace, opštiny Černé Hory, 2011

Zdroj: Statistički godišnjak, SLDB 2011

Vysvětlivka: Opštiny jsou řazené dle počtu městského obyvatelstva

4.4 Struktura obyvatelstva dle pohlaví a věku

Černohorská populace byla do značné míry ovlivněna vnějšími faktory. Jednalo se především o obě světové války, ve kterých obyvatelstvo utrpělo značné demografické ztráty a počet obyvatel se snížil. Data, která by přímo porovnávala černohorskou populaci před začátkem 2. světové války a po ní, bohužel nejsou k dispozici, nicméně i data za roky 1921, 1931 a 1948 jsou do jisté míry vypovídající. Především je potřeba si uvědomit vysokou intenzitu plodnosti ve 20. letech 20. století, kde docházelo k demografické obnově po zničující světové válce. Zatímco v roce 1921 čítalo obyvatelstvo Černé Hory 311 341 obyvatel, tak v roce 1931 to bylo už 360 044. Nicméně vlivem další světové války byl demografický růst na čas zastaven. V roce 1948 sčítání zjistilo 377 189 obyvatel. Což je nárůst pouze o 17 145 obyvatel (nárůst o 4,76 %) za 17 let, zatímco nárůst mezi lety 1921 a 1931 činil 48 703 obyvatel (nárůst o 15,64 %).

³¹ Věková struktura za rok 2010 není bohužel k dispozici.

Do jisté míry zde měl na populaci vliv i krach na newyorské burze a Velká hospodářská krize 30. let, nicméně vzhledem k tomu, že Černá Hora byla spíše periferní oblastí, tak se nepředpokládá dopad srovnatelný se zbytkem Evropy. Válečné ztráty nám může ilustrovat i počet mužů v roce 1931 a v roce 1948. Zatímco v roce 1931 se populace skládala ze 179 965 mužů a 180 279 žen (index maskulinity 99,83 %), tak v roce 1948 byla struktura 178 078 mužů a 199 111 žen (index maskulinity 89,44 %). Tudíž nárůst ženské složky, ale stagnace a mírná recese složky mužské. Po válce se na populaci též podepsal organizovaný odchod do Vojvodiny. Nicméně relativně nízké záporné migrační saldo můžeme vysvětlit návratem válečných uprchlíků, kteří do jisté míry dorovnali migrační saldo. Bohužel detailnější data za toto období nejsou k dispozici a proto není možné provést detailnější analýzu, i z tohoto důvodu se práce zabývá vývojem až po roce 1948.

V příloze XXXVII je rozpoznatelný vrchol počtu obyvatel kolem roku 1992, poté následné snižování a opětovný růst po roce 2000. Jedná se o odhady, nicméně i tak je graf poměrně ilustrativní a naznačuje, že počet obyvatel již nebude nikterak dramaticky růst, spíše se očekává stagnace a pokles. Ono ubývání obyvatel po roce 1992 koresponduje (dle dat WPP) s rozpadem Jugoslávie a následnou válkou. Počty žen jsou totiž mezi roky 1992 a 2001 konstantně na hladině 311 tisíc. Avšak počet mužů se za stejné období snížil z 306 tisíc na 300 tisíc.

V pohlavně-věkové struktuře obyvatelstva si můžeme všimnout několika nepravidelností. Především ze struktury platné pro rok 1950 (příloha XVII) je patrná nepravidelnost pro věk 30–34. Tito lidé se narodili mezi roky 1916–1920, tedy za 1. světové války. Pokles porodnosti je znatelný i pro věk 35–39, nicméně už ne tak intenzivní.

V pohlavně-věkové struktuře obyvatelstva z roku 1970 (příloha XVIII) vidíme tři výrazné deformace a jeden trend. Ony nepravidelnosti jsou pro věky 15–19, 25–29 a 50–54. Nepravidelnost pro věk 50–54 je vysvětlena výše. Lidé ve věkové skupině 25–29 let se rodili za 2. světové války. Tudíž stejný případ, jako pro lidi ve věku 50–54. Věkovou skupinu 15–19 tvoří děti narozené v poválečné době. Konkrétně na začátku 50. let, kdy větší intenzita porodnosti není vysvětlována pouze jako kompenzace za nenarozené děti za 2. světové války, ale také „babyboomem“. Nicméně si můžeme všimnout, že porodnost se svým vrcholem v polovině 50. let poměrně konstantně klesá.

Pohlavně-věková struktura v roce 1990 (Příloha XIX) již vykazuje prvky stacionární populace. Nové nepravidelnosti se již nevyskytují, nicméně je zde dobře poznat vyšší poměr žen v nejvyšší věkové skupině 80 a více let. Zatímco mužů jsou pouze 4 tisíce, tak žen je 8 tisíc (WPP, 2012).

V roce 2010 je pohlavně-věková struktura (Příloha XX) až na výrazný výkyv ve věku 65–69let (zmíněno výše), v podstatě bez větších nepravidelností. Mohlo by se zdát, že je vybočující věk 70–74, nicméně z pohlavně-věkové struktury obyvatelstva z roku 1990 vidíme, že o žádnou nepravidelnost nejde, ale je to opticky způsobeno nízkým podílem obyvatel ve věku 65–69 a nadúmrtností věkové skupiny 70–74 let, především u mužů. Důvod nadúmrtnosti není znám.

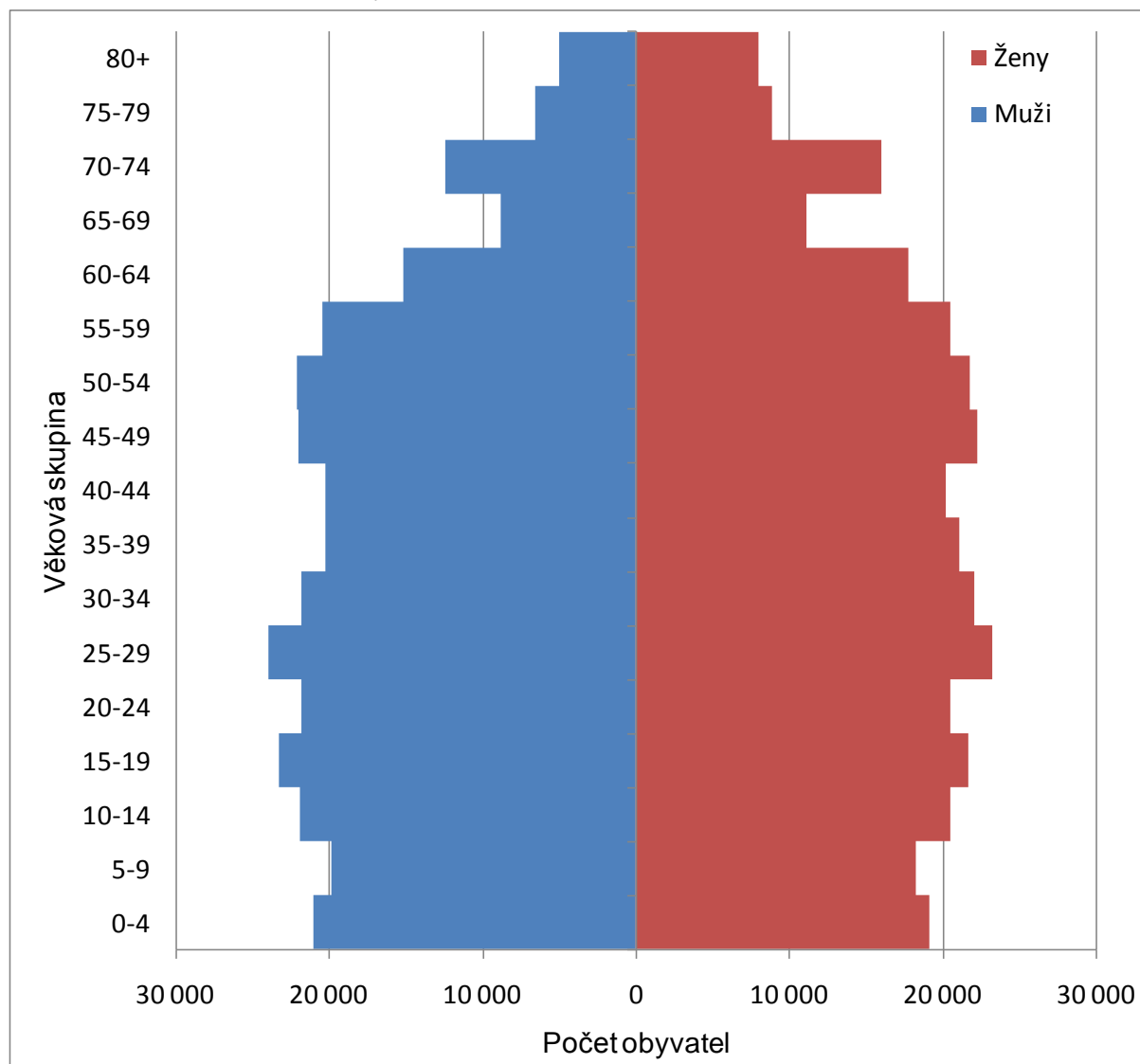
Poměr počtu mužů a počtu žen se poměrně výrazně měnil a to konkrétně od sčítání v roce 1931, až do roku 2003. Největší zásah způsobila 2. světová válka, což nám ukazuje nárůst z ženského podílu 50,07 % v roce 1931 na 52,79 % v roce 1948. V tomto roce byl nepoměr největší, kdy v dalších rocích klesal a v roce 1991 to bylo už pouze 50,26 % žen v populaci. Nicméně nepoměr se mírně zvýšil mezi

roky 1991 a 2003. Konkrétně v roce 2003 se nacházelo v populaci 50,78 % žen. V roce 2011 hodnota činila 50,6 %.³²

Z dat WPP (revize 2012) je znát citelný pokles maskulinity koncem 60. let (viz Příloha XXXIX). Ten mohl být způsoben vyšší migrací do zahraničí kvůli pracovním příležitostem. Tento výkyv má lokální minimum v roce 1975 (hodnota 95 mužů na 100 žen) a poté roste až do roku 1990 (hodnota 98,5 mužů na 100 žen). V období po roce 1990 nastává válka a spolu s ní i snížení maskulinity na hodnotu 96,7 mužů na 100 žen v roce 2002. Po roce 2002 dochází ke zvyšování indexu.

Graf 4–Pohlavně-věková struktura obyvatelstva, Černá Hora, 2010

Zdroj: World Population Prospects (revize 2012)

Co se týče přírůstku populace pomocí migrace, tak se jedná o značně nepravděpodobný scénář. Již od 50. let 20. století dochází kontinuálně k odlivu obyvatelstva do jiných států. Ilustrovat to může tabulka 2. V tabulce vidíme, že za posledních více než 60 let nenastalo období, kdy by se dostala Černá Hora do kladného migračního salda. A to i přesto, že ve sčítáních z roku 1971, 1981 a 1991

³² Tato část vychází z dat SLDB 1931, 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2003 a 2011.

se i lidé pracující v zahraničí, počítají do domácího obyvatelstva. Konkrétně se do domácího obyvatelstva počítali všichni, kteří měli trvalý pobyt v Černé Hoře (Statistički godišnjak, SLDB 2011).³³

Tabulka 2–Přirozený přírůstek a migrační saldo, Černá Hora, vybraná období

Období	Za celé období			Přepočítáno na 1 rok		
	celkový přírůstek obyvatelstva	přirozený přírůstek	migrační saldo	celkový přírůstek obyvatelstva	přirozený přírůstek	migrační saldo
1948–1953	42645	44713	–2068	8459	8869	–410
1953–1961	52044	77623	–25579	6506	9703	–3197
1961–1971	57610	85646	–28036	5761	8565	–2804
1971–1981	54706	71509	–16803	5471	7151	–1680
1981–1991	30725	64112	–33387	3073	6411	–3338
1991–2003	40481	50126	–9645	3217	3984	–767

Zdroj: Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori, 2008

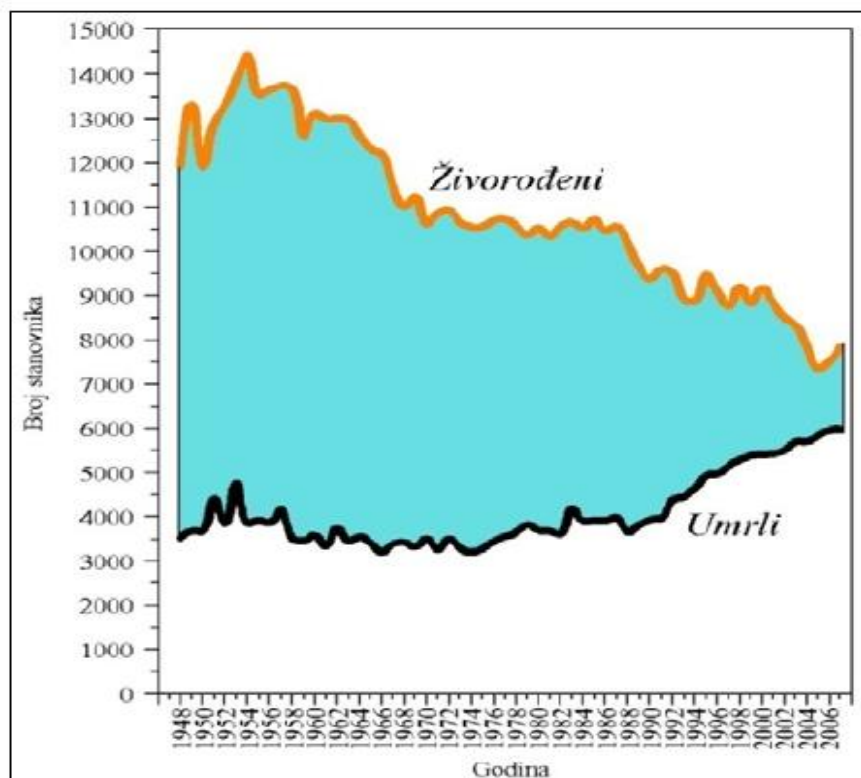
Při populačním růstu Černé Hory hrál největší roli přirozený přírůstek. To znázorňuje obrázek 2 ilustrující vývoj počtu zemřelých a živě narozených. Největší přirozený přírůstek můžeme pozorovat v 50. letech, kde dochází jak ke kompenzaci porodnosti, tak k baby boomu. Zatímco trend počtu živě narozených je klesající³⁴, tak množství zemřelých od 50. až do konce 80. let stagnuje. Nárůst je vidět od 90. let, který je způsoben především demografickým stárnutím³⁵, ale i následky války a snížení životního standardu.(Durović, 2008)

³³ Více v kapitole 4.8 Migrace.

³⁴ maximum v 50. letech přes 14 000 živě narozených.

³⁵ Více v kapitole 4.6 Úmrtnost a 4.7 Porodnost.

Obrázek 2–Počet živě narozených a zemřelých, Černá Hora, 1948–2006

Zdroj: Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori, 2008

Vysvětlivky: Živorodeni znamená počet živě narozených, umrli značí počet zemřelých, broj stanovnika znamená počet, godina je rok

Dle dokumentu Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori z roku 2008 má přirozená měna 3x větší vliv než migrační saldo.³⁶ Větší vliv přirozeného přírůstku na obyvatelstvo Černé Hory je dobře patrný v tabulce 3.

**Tabulka 3–Struktura obyvatelstva v % dle Sundbarga,
Černá Hora, vybrané roky**

Věková skupina	1950	1970	1990	2010
0–14	36,2	31,9	26,0	19,5
15–49	45,7	51,1	50,4	49,1
50+	18,1	17,0	23,6	31,4

Zdroj: WPP, 2012 a vlastní výpočty.

Na data o obyvatelstvu dle pohlaví a věku lze užít typologie A.G. Sundbarga. Typologie člení populaci do tří složek. Dětské (obyvatelstvo do 14 let včetně), dále produktivní (15–49 let) a do postproduktivní (50 let a výše). Dle tohoto rozdělení byla struktura obyvatelstva v roce 1950 nejpodobnější struktuře progresivní. Dětská složka tvořila 36,2% populace a reprodukční 45,7 % (viz tabulka 2). Bylo to období, kdy se rodilo téměř 13 000 dětí ročně³⁷, avšak i kojenecká úmrtnost byla

³⁶ Údaj o 3x větším vlivu je nepřesný a do jisté míry diskutabilní.

³⁷ 12 898 v roce 1951.

na poměrně vysoké úrovni³⁸. Právě v tomto období přibývalo obyvatelstvo nejvyšším tempem³⁹. Na přibývání populace měl pravděpodobně vliv i konec války.

Jisté zpomalení růstu populace je vidět ve sčítání z roku 1971, kde se míra přirozeného přírůstku snižuje na 13,9 ‰. Nicméně není způsobeno skokově, ale jedná se o vývoj, který proběhl i ve zbytku Evropy. Ačkoliv byl přirozený přírůstek v roce 1951 a 1961 na stejné úrovni⁴⁰, tak porodnost mezi těmito dvěma sčítáními klesla z hrubé míry 31,7 na 27,4 živě narozených dětí na 1000 obyvatel. A hrubá míra porodnosti také dále klesala na 20,5 živě narozených dětí na 1000 obyvatel v roce 1971. V tabulce 2 můžeme pozorovat snížení podílu dětské složky a naopak zvýšení podílu reprodukční složky. Složka postreprodukční zůstává bez větších změn.

Stacionární fáze růstu obyvatelstva je vidět na odhadu World Population Prospects v roce 1990. Dětská složka se zde snižuje na 26% z celkové populace, zatímco reprodukční složka je téměř beze změn. V tomto období získává na sílu složka postreprodukční, která se zvětšuje oproti roku 1970 o 39% na 23,6% z celkové populace. Částečně je tento skok způsoben přechodem populačně silné skupiny obyvatel, které bylo v roce 1970 mezi 30–34 lety, do skupiny 50–54 v roce 1990. Nicméně hlavní hybnou silou je zde trend snižování dětské složky a posilování složky postreprodukční.

V roce 2010 populace vykazuje regresivní věkovou strukturu, což znamená, že přechod od stacionární po regresivní věkovou strukturu trval přibližně dvě desetiletí. Vzhledem k vytrvale klesající úhrnné plodnosti⁴¹ se dá do budoucnosti předpokládat, že růst populace se zastaví a velikost populace bude klesat. Vrchol velikosti populace byl na základě dat (Statistički godišnjak, 2012) v roce 2007 a to 626 188 obyvatel. V roce 2012 to je už pouze 620 008. Pakliže použijeme data z World Population Prospects: Revision 2012, tak je výsledek odlišný. Až do roku 2012 hrubá míra porodnosti nepřekročila 12 ‰. Nicméně klesající trend hrubé míry porodnosti je citelný i zde. Nyní, 6 let po vydání Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori, 2008, se dá říci, že jejich předpoklad zvyšování porodnosti po roce 2008 byl mylný. Publikace předpokládala, na základě vývoje mezi roky 2005 až 2008, mírné zvyšování hrubé míry porodnosti, to ovšem nenastalo. Hrubá míra porodnosti se ještě v roce 2009 držela na hladině 13,7 ‰, nicméně o rok později to už bylo pouze 12 ‰ (Příloha XXXVII).

Vývoj hrubých měr úmrtnosti a porodnosti je znázorněn v grafu 5. Graf koresponduje s obrázkem 2, kde je vidět značný rozdíl mezi počtem narozených a počtem zemřelých. Východiskem pro graf 5 jsou všechna data, která byla dostupná pro období po roce 1948. Z toho důvodu graf mezi roky 1951 a 1991 obsahuje pouze data za roky končící jedničkou a od roku 2000 za každý rok.

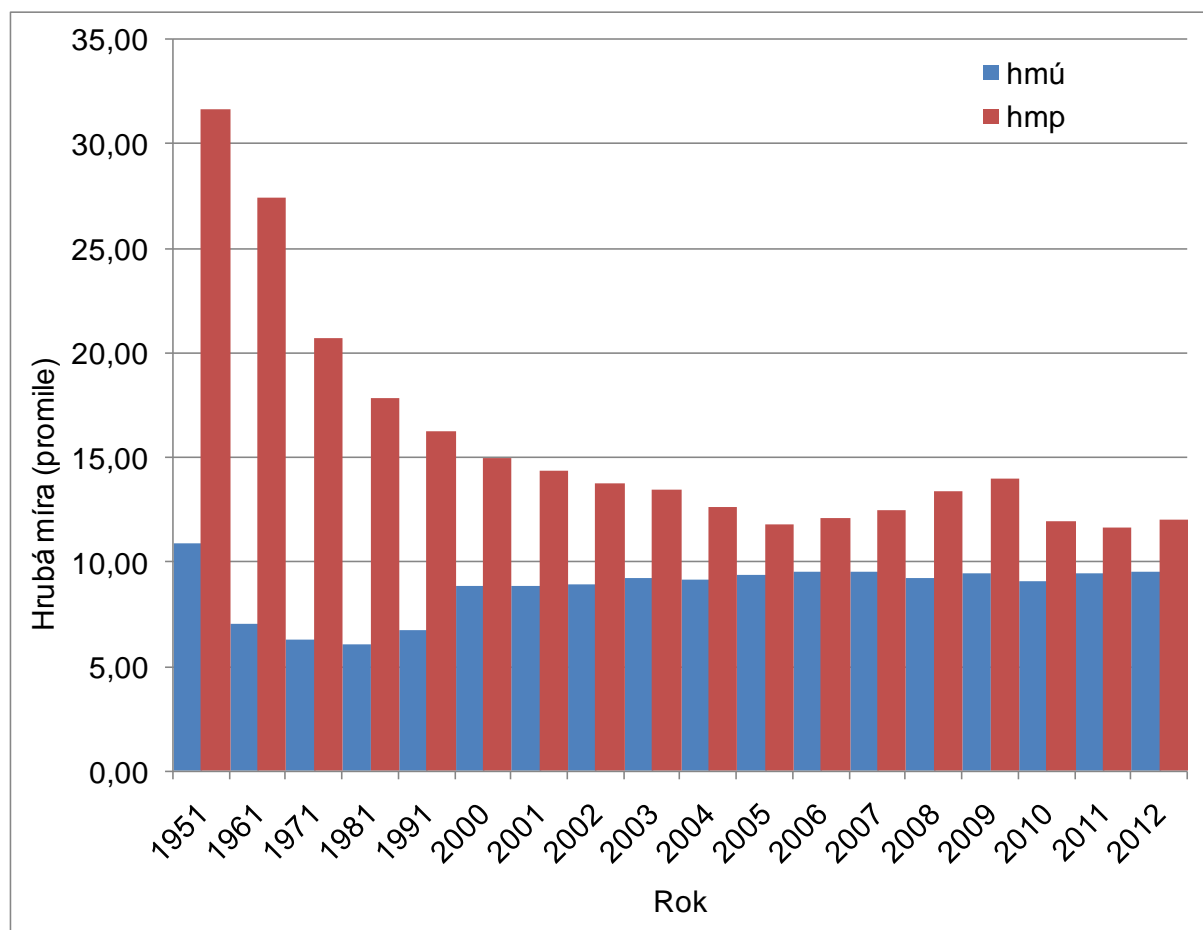
Graf 5–Hrubá míra porodnosti a hrubá míra úmrtnosti, Černá Hora, vybrané roky

³⁸ 84,7 ‰ v roce 1951.

³⁹ 20,8 ‰ v roce 1951 a 20,4 ‰ v roce 1961.

⁴⁰ přirozený přírůstek se lišil pouze o 0,4 ‰.

⁴¹ 3,46 dítěte na 1 ženu v roce 1960; 2,04 dítěte na 1 ženu v roce 2000; 1,69 dítěte na 1 ženu v roce 2010.

Zdroj: Statistický ročník, 2006; Statistický ročník, 2007; Statistický ročník, 2012, vlastní výpočty

Vysvětlivka: hmú značí hrubou míru úmrtnosti, hmp značí hrubou míru porodnosti

4.5 Sňatečnost a rozvodovost

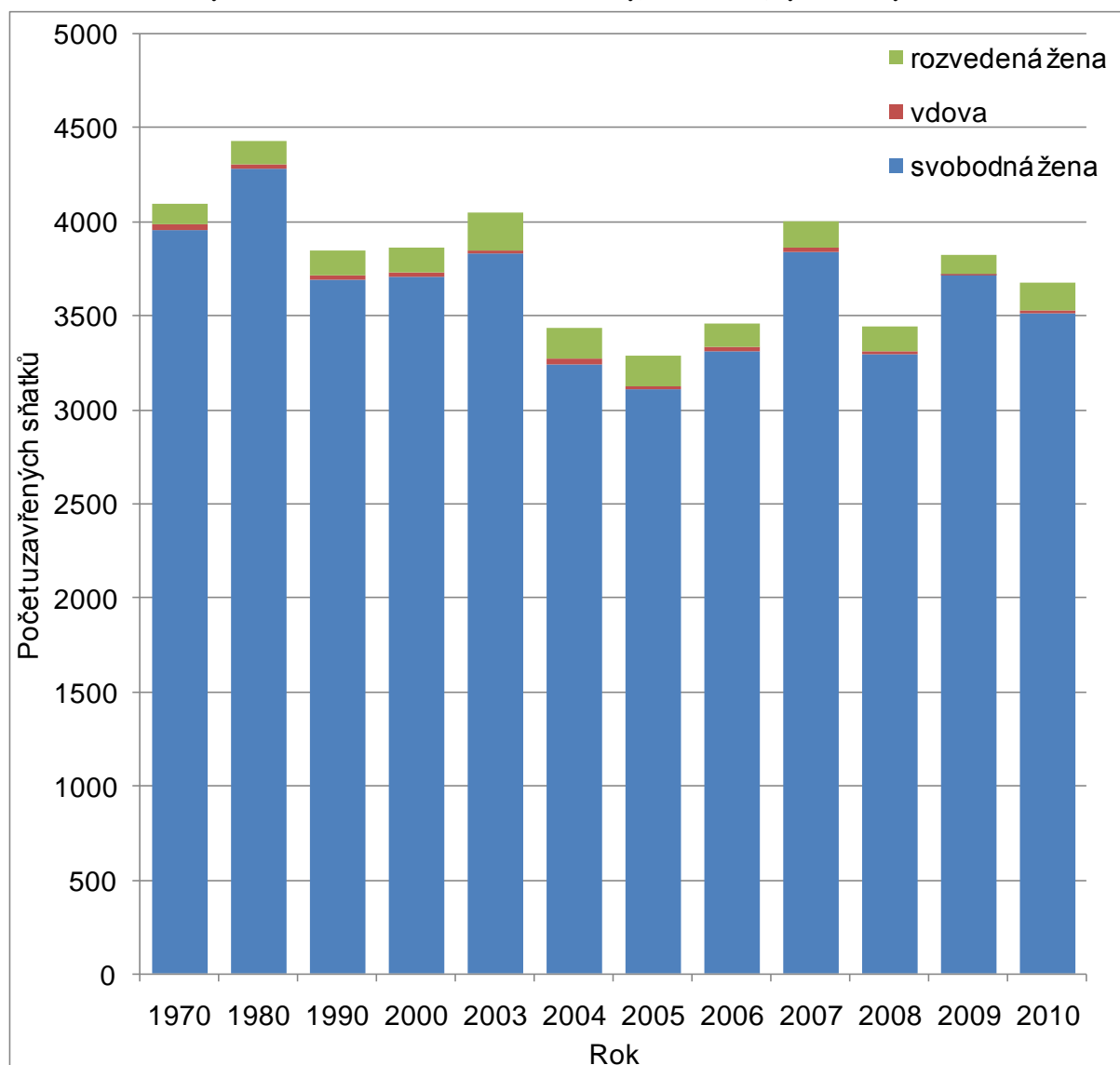
V roce 2010 bylo uzavřeno 3 675 sňatků, což je úbytek jak oproti roku předchozímu (3 829 sňatků), tak oproti roku 1970 (4 101 sňatků). Celkový počet uzavřených sňatků má v Černé Hoře klesající trend. I přes nárůst obyvatelstva mezi roky 1970 a 2010 o 89,5 tisíc (WPP, revize 2012), tedy o 16,8 %, se počet uzavřených sňatků nezvýšil, ale naopak snížil. Konkrétně se v tomto období snížil o 426, tedy o 10,4 %. Vzhledem k relativně malým změnám v počtu obyvatel ve věku 15–49⁴² (viz. tabulka 2) se nedá příliš předpokládat, že by na to měla právě věková struktura vliv. Spíše se tedy jedná o dlouhodobější trend v důsledku změny v chování a preferencí lidí. Nejvyšší počet sňatků vychází na rok 1980 (4 429 sňatků), poté se snižuje a dalších lokálních maxim dosahuje v roce 2003 (4 050 sňatků) a 2007 (4 005 sňatků). Tento vývoj koreluje se sociální situací a se zhoršením situace v devadesátých letech, nicméně přímou kauzalitu se zatím nedovedlo prokázat (Durović, 2008).

Při porovnání struktury uzavřených sňatků dle pohlaví zjistíme, že rozvedení a ovdovělí muži vstupují do dalšího manželství častěji, než rozvedené či ovdovělé ženy. Pro porovnání lze uvést příklad Česka, kde takové rozdíly nejsou, jak lze vidět z Přílohy XXI. Důvodem, proč se více žení vdovci a rozvedení muži, může být lepší finanční zaopatřenost (Šístek, 2014). Z dostupných dat nelze

⁴² Nejvíce sňatků je uzavíráno v této věkové skupině.

provést rozsáhlejší analýzu. Nicméně i z těchto základních dat můžeme rozpoznat trend pomalého snižování počtu sňatků a především intenzity sňatečnosti.

Graf 6–Počet uzavřených sňatků muži dle rodinného stavu nevěsty, Černá Hora, vybrané roky

Zdroj: Statistický ročník, 2008; Statistický ročník, 2011

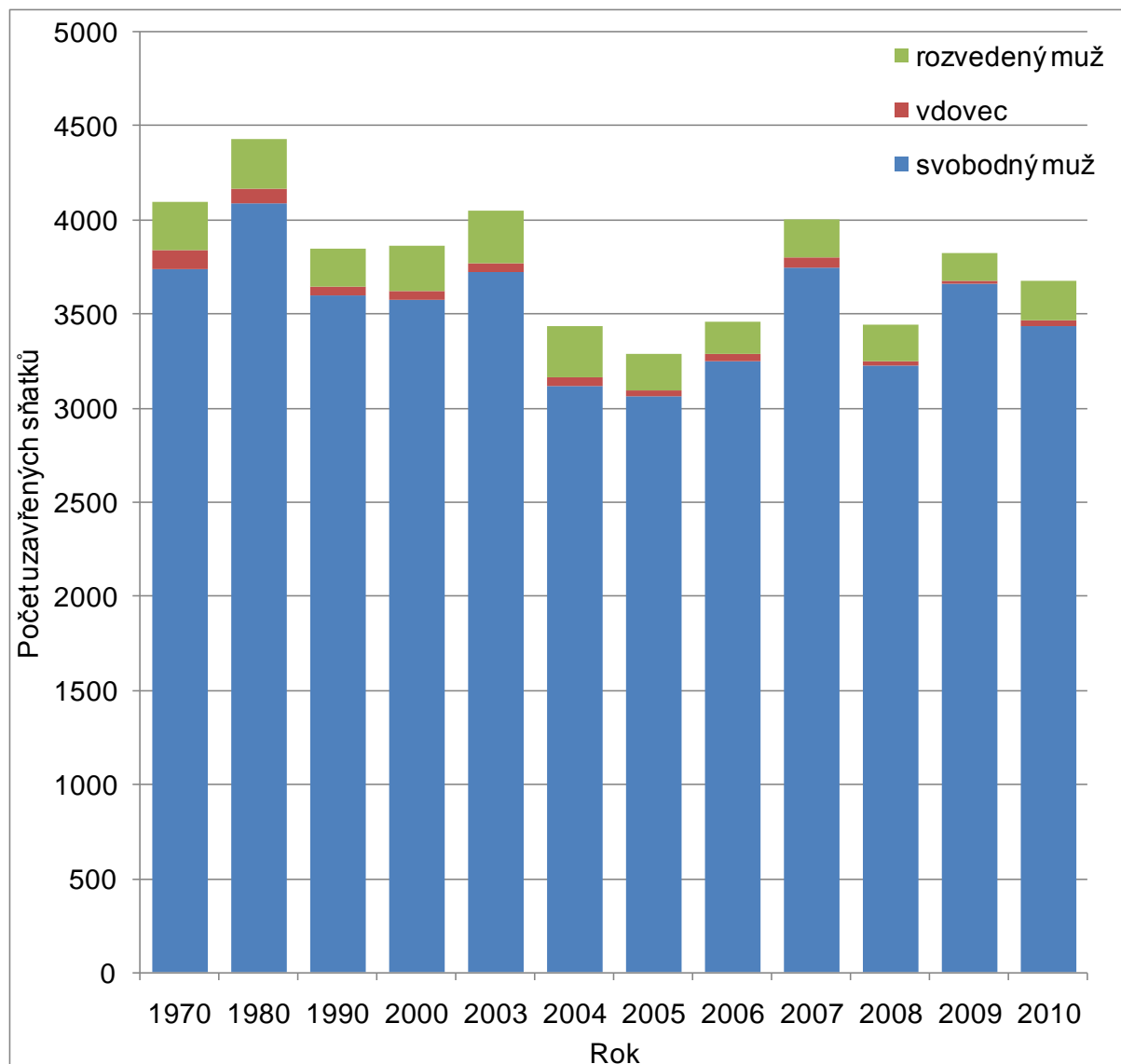
Tabulka 4–Hrubá míra sňatečnosti a počet uzavřených sňatků, Černá Hora, vybrané roky

	1970	1980	1990	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
S	4101	4429	3853	3866	4050	3440	3291	3462	4005	3445	3829	3675
P _{1.7} (v tis.)	532	579	615	611	613	615	616	617	618	619	619	620
s (promile)	7,72	7,65	6,27	6,33	6,6	5,6	5,34	5,61	6,48	5,57	6,18	5,93

Zdroj: Statistický ročník, 2008; Statistický ročník, 2011, vlastní výpočty

Poznámka: S je počet uzavřených sňatků, s je hrubá míra sňatečnosti

Obdobný trend je zaznamenán i ve vývoji hrubé míry sňatečnosti, což je jeden z mála ukazatelů, který lze z dostupných dat zkonstruovat. Snížení hrubé míry sňatečnosti z 8,1 % v roce 1951 až na 5,3 % v roce 2012 můžeme pozorovat v příloze XI. Sňatečnost klesala především mezi lety 1951–1961 a 1981–1991. Mezi lety 1961–1981 vidíme stagnaci, stejně jako mezi lety 1991 a 2012.

Graf 7–Počet uzavřených sňatků ženami dle rodinného stavu ženicha, Černá Hora, vybrané roky

Zdroj: Statistički godišnjak, 2008; Statistički godišnjak, 2011

Počty rozvodů v období mezi roky 1990 až 2011 stoupaly. Konkrétně z 324 rozvodů v roce 1990 na 471 rozvodů v roce 2011. To je nárůst o 45%, což je nárůst nezanedbatelný, nicméně je patrné, že počet rozvodů je relativně malý, což může být i v důsledku vyšší religiozity obyvatelstva. Nejvyšší počet rozvodů v tomto období byl v roce 2010, konkrétně 520 rozvodů.

Hrubá míra rozvodovosti od roku 1951 do roku 2012 stoupla z 0,5 ‰ na 0,8 ‰.⁴³ Bohužel v Černé Hoře nejsou při censu zjišťovány rodinné stavy obyvatel, tudíž není možné spočítat detailnější charakteristiky. Nicméně se dá předpokládat, že zde probíhají do značné míry podobné procesy jako ve zbytku Evropy. Tudíž pokles intenzity sňatečnosti a naopak nárůst intenzity rozvodovosti. Protože hrubá míra sňatečnosti od roku 1951 vytrvale klesala a nyní se ustálila na hodnotě mezi 5,3 až 6,1 ‰, zatímco hodnota hrubé míry rozvodovosti stoupala, vede to k domněnce, že o to vyšší je rozvodovost vztažená k počtu uzavřených sňatků.

⁴³ Viz příloha XI

Zvyšování počtu rozvodů po roce 1990 může do značné míry souviset i s válkou. Nicméně růst počtu rozvodů se nezastavil ani po roce 2000. Můžeme tedy usoudit, že nárůst počtu rozvodů je dlouhodobější jev, který může souviset i s relativní ztrátou hodnot a religiozity (podobně jako ve zbytku Evropy).

4.6 Úmrtnost

Trend vývoje úmrtnosti v Černé Hoře do značné míry kopíruje vývoj zbytku Evropy. Je tu vidět značný pokles kojenecké úmrtnosti a prodlužování naděje dožití. Největší nárůst počtu zemřelých byl za 2. světové války, až na 12 tisíc mrtvých ročně. Po válce se počty zemřelých, až na malé oscilace, držely mezi 3 200 až 3 975 mrtvými ročně a to až do roku 1991. Nárůst počtu zemřelých v 90. letech je vysvětlován válkou, avšak dle publikace Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori měla větší vliv na úmrtnost právě stárnoucí věková struktura populace. V roce 1950 činila standardizovaná míra úmrtnosti 16,41 ‰. Hodnota ukazatele se kontinuálně snižovala (viz příloha XXXVII) až na lokální minimum 8,73 ‰ v roce 1985. Poté hodnota ukazatele roste až na 10,93 ‰ v roce 2000. Po roce 2000 opět hodnoty klesaly. V datech je jasně patrný velký přínos snížení úmrtnosti ve věku 0, avšak i v jiných věkových skupinách došlo k signifikantnímu snížení.

Počátkem 50. let 20. století činila nestandardizovaná hrubá míra úmrtnosti 9,9 ‰ a hodnota byla v Černé Hoře nižší, než v kterékoliv z republik celé tehdejší Jugoslávie.⁴⁴ Až do 70. let nestandardizovaná hrubá míra úmrtnosti klesala a v roce 1974 se octla na historickém minimu 5,8 ‰. Až do 80. let nestandardizovaná hrubá míra úmrtnosti pomalu stoupala, avšak od konce 80. let se dostavil intenzivní nárůst úmrtnosti především díky stárnutí populace.

Dalším velmi důležitým aspektem úmrtnosti je kojenecká úmrtnost. Definice živě narozeného dítěte v Černé Hoře je následující. „Živě narozené dítě je každé, které po porodu jeví známky života (dýchání, tlukot srdce), i když jen po krátkou dobu, aniž by záleželo na délce trvání těhotenství“ (Statistički godišnjak, 2007, s.39).

Kojenecká úmrtnost je jedním ze znaků vyspělosti společnosti. Tento předpoklad platí i v Černé Hoře, kde se podařilo mezi roky 1960 a 2010 snížit kvocient kojenecké úmrtnosti na desetinu (z hodnoty 67,43 ‰ v roce 1960 na 6,56 ‰ v roce 2010). K největšímu posunu došlo mezi roky 1960 a 1980, kde se kvocient kojenecké úmrtnosti snížil z 67,43 zemřelých mužů do 1 roku na 1 000 živě narozených mužů, na hodnotu 22,19. Tabulka 5 znázorňuje, že kvocient kojenecké úmrtnosti mužů je, až na výjimky⁴⁵, vyšší než kvocient kojenecké úmrtnosti žen. Velkým úspěchem v boji proti kojenecké úmrtnosti bylo razantní snížení počtu zemřelých kojenců bez lékařské péče⁴⁶. Největší díl na snížení kvocientu kojenecké úmrtnosti lze přisuzovat zlepšení kvality a dostupnosti nemocničních zařízení. Větší dostupnost nemocničních zařízení byla docílena jak stavbou nových nemocnic, tak i větší koncentrací obyvatelstva do měst. Potvrzením důležitosti nemocnic může být i snížení počtu zemřelých kojenců bez léčení. Počet zemřelých kojenců bez léčby klesl ze 42 v roce 1980 na 2 v roce 2009. Zemřeli kojenci, kteří nebyli léčeni, tvořili 17 % všech zemřelých do 1 roku v roce 1980 a 4,1 % v roce 2009.

⁴⁴ Nejvyšší hrubá míra úmrtnosti byla tou dobou v Kosovu (18 ‰).

⁴⁵ Výjimkami jsou roky 1980 a 2010.

⁴⁶ Viz tabulka 5.

Tabulka 5–Kvociet kojenecké úmrtnosti dle pohlaví v ‰ , Černá Hora, vybrané roky

	1960	1980	2000	2007	2008	2009	2010	2011
Muži	67,43	22,19	12,58	8,70	9,04	6,09	6,56	5,59
Ženy	65,38	24,31	9,51	5,95	5,83	5,19	6,93	3,18

Zdroj: Statistički godišnjak, 2012, vlastní výpočty

Nicméně i přes veškerá zlepšení byla, dle publikace Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori, ještě v roce 2008 kojenecká úmrtnost v Černé Hoře vyšší než v sousedních státech. Toto tvrzení však data z World Population Prospects úplně nepotvrzují. Vyšší kojenecká úmrtnost byla v období 2005–2010 zjištěna jak v Albánii, tak v Srbsku (WPP,2014).

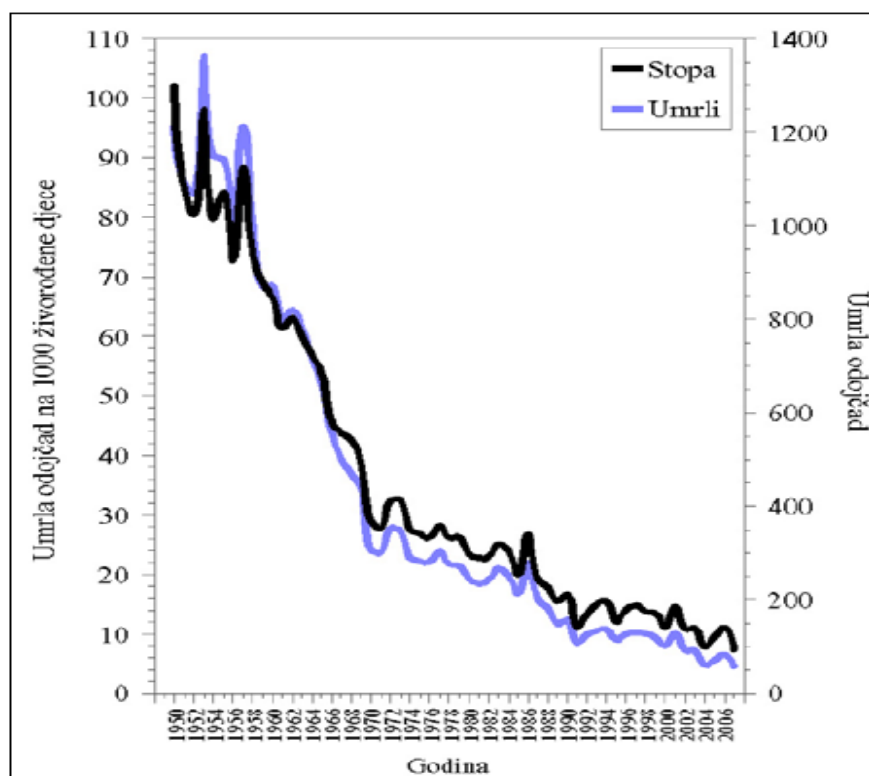
Tabulka 6–Počty zemřelých do 1 roku dle stáří dítěte, Černá Hora, vybrané roky

Počet zemřelých	1980	1990	2000	2006	2007	2008	2009
Do 24 hodin	47	34	20	13	13	11	7
1–6. dní	75	46	35	35	18	26	20
0–27 dní	154	102	69	62	39	51	34
28 dní–12 měsíců	93	54	33	21	19	11	15
Celkem	369	236	157	131	89	99	76

Zdroj: Statistički godišnjak, 2012

Počty zemřelých do 1 roku dle stáří dítěte jsou znázorněny v tabulce 6. Z tabulky je možné vyčíst, že ve všech 4 věkových skupinách došlo k poklesu počtu zemřelých. K největšímu zlepšení došlo u skupiny zemřelých do 24 hodin, kde se počet zemřelých snížil ze 47 v roce 1980 na 7 zemřelých v roce 2009. Vývoj počtu zemřelých do 1 roku a kojenecké úmrtnosti ilustruje obrázek 3. K nejradikálnějšímu snížení došlo mezi druhou polovinou 50. let a koncem 60. let 20. století. Snižování kojenecké úmrtnosti se od 70. let zpomalilo, nicméně stále pokračovalo.

Obrázek 3–Kvociet kojenecké úmrtnosti v ‰ a absolutní počty zemřelých, Černá Hora, 1950–2006

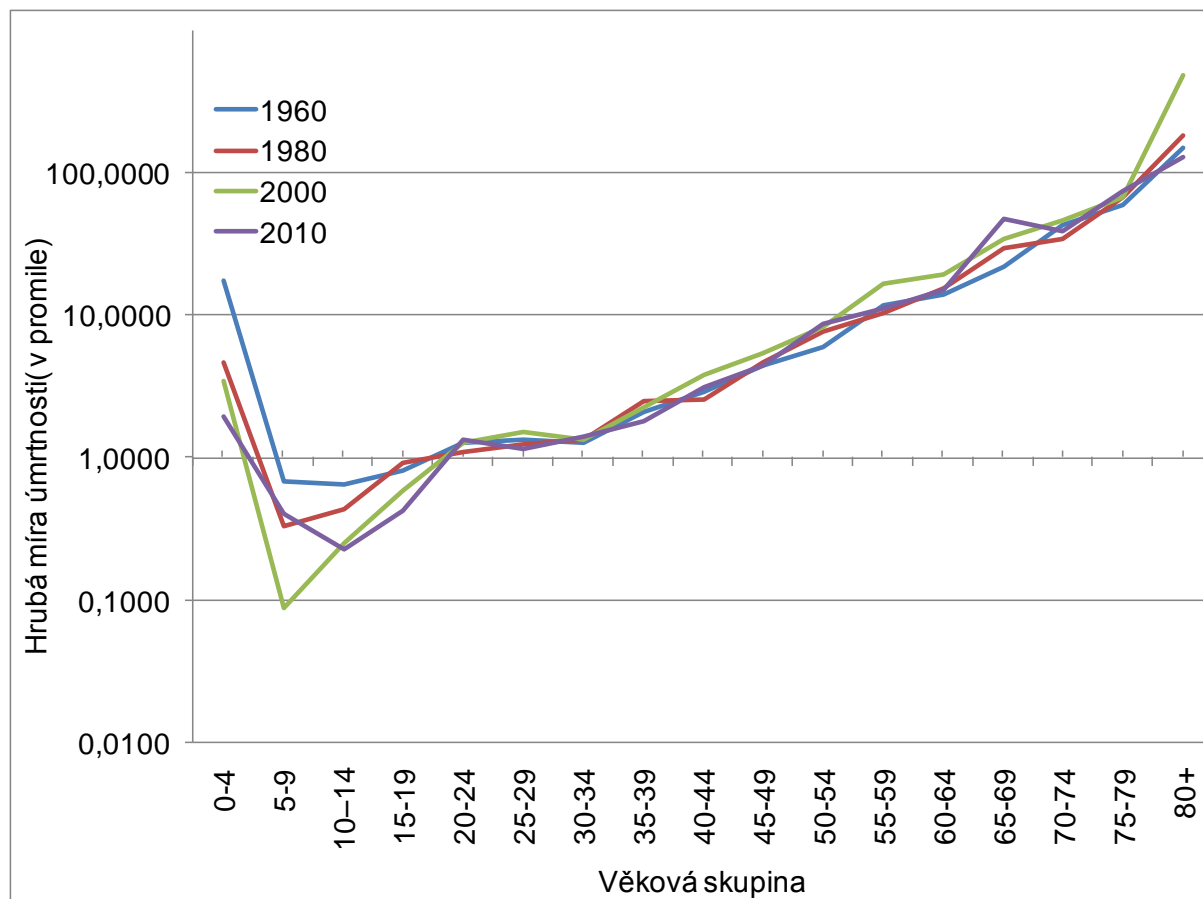

Zdroj: Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori, 2008

Vysvětlivka: Stopa znamená kvociet kojenecké úmrtnosti, Umrli značí počet zemřelých, na ose X je vyneseno věk, na ose Y vlevo kvociet kojenecké úmrtnosti v ‰, vpravo absolutní počet zemřelých do 1 roku

Vývoj celkové mužské úmrtnosti ilustruje graf 8 a obrázek 4. Mužská nadúmrtnost je patrná již od věku 35–39, kdy začíná exponenciálně stoupat, zatímco ženská úmrtnost se začíná výrazněji zvyšovat až ve věkové skupině 40–44, spíše však 45–49, jak ilustruje graf 9. Intenzita úmrtnosti se od roku 1960 zmenšila, především v nejnižších věkových kategoriích. Avšak ve zbytku zůstává bez větších změn. Dobře to ilustruje tabulka 7. Naděje dožití se u mužů v přesném věku 20 let zvýšila mezi roky 1952–2004 ze 49,21 na 52,86 let. Největší nárůst nastal právě v naději dožití mužů v přesném věku 0 (e_0) z hodnoty 58,35 let v období 1952–54 na 71,79 let v období 2002–04. Jistá stagnace a zmenšení hodnoty naděje dožití při narození je rozpoznatelná mezi obdobími 1990–92 a 2002–04. Nejpravděpodobněji šlo o vliv války a zhoršení životních podmínek, které provázely rozpad Jugoslávie (Šístek, 2014).

Graf 8–Specifické míry úmrtnosti mužů v ‰, Černá Hora, vybrané roky

Zdroj: Statistická ročenka Černé Hory, 2011, WPP, vlastní výpočty

Vysvětlivka: V grafu je použito logaritmické měřítko, roky vybrány vzhledem k dostupnosti dat

Propad naděje dožití u mužů však nebyl tak velký jako u žen. Z tabulky 7 vyplývá i relativně vysoká kojenecká úmrtnost⁴⁷, především do 60. let 20. století. Rozdíl v naději dožití u novorozence a jednoletého dítěte činil v období 1952–54 6,5 let a v období 1960–62 4,5 roku. V 70. letech se situace zlepšila a k prodloužení naděje dožití přispělo nejvíce právě snížení kojenecké úmrtnosti.

Muži též umírali v letech 2005–2009, více než ženy, na nehody. Zatímco v roce 2005 umřelo na nehody 68 mužů, tak žen zemřelo jen 18. Nejvíce žen v tomto období zemřelo v roce 2006 a to 46 oproti 95 mužům ve skupině příčin úmrtí na nehody. Ten rok zemřelo výrazně více lidí na dopravní nehody. Dopravní nehody jsou také nejčastější příčinou smrti ve skupině úmrtí na vnější příčiny. Druhou nejčastější příčinou v této kategorii jsou pády. Těch je ovšem mnohem méně, mezi 6 až 15 ročně.

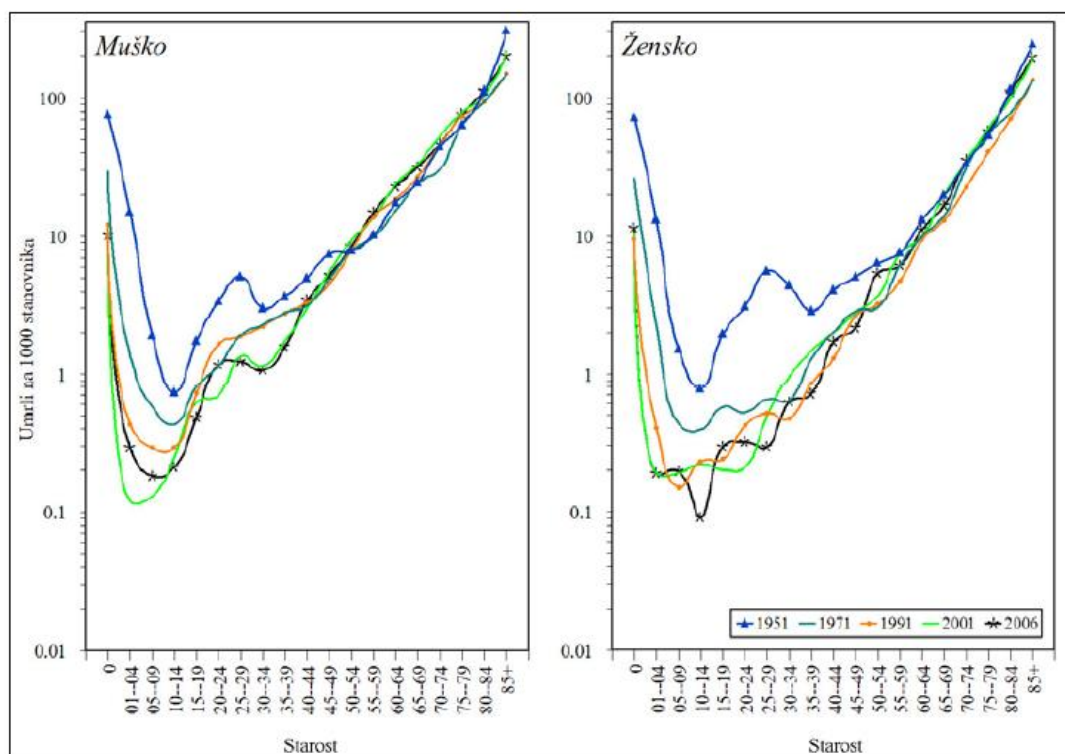
⁴⁷ zvláště ve srovnání s hodnotou kvocientu kojenecké úmrtnosti od roku 1980

Tabulka 7–Naděje dožití, muži, Černá Hora, vybrané roky

Období	e_0	e_1	e_5	e_{20}	e_{35}	e_{60}	e_{75}
1952–54	58,35	64,81	62,94	49,21	35,94	15,73	6,95
1960–62	61,97	66,52	63,76	49,62	35,92	15,31	6,93
1970–72	68,11	69,33	65,74	51,36	37,45	16,22	7,34
1980–82	71,94	72,56	68,73	54,18	40,13	18,81	9,15
1990–92	71,51	71,51	67,67	53,09	39,26	18,48	9,66
2002–04	71,79	71,51	67,61	52,86	38,57	17,52	8,9

Zdroj: Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori, 2008

Obrázek 4–Specifické míry úmrtnosti dle pohlaví, Černá Hora, vybrané roky

Zdroj: Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori, 2008

Vysvětlivka: Muško znamená muži, Žensko značí ženy, V obrázku je použito logaritmické měřítko. Graf i s vybranými roky je převzat z DTPCG

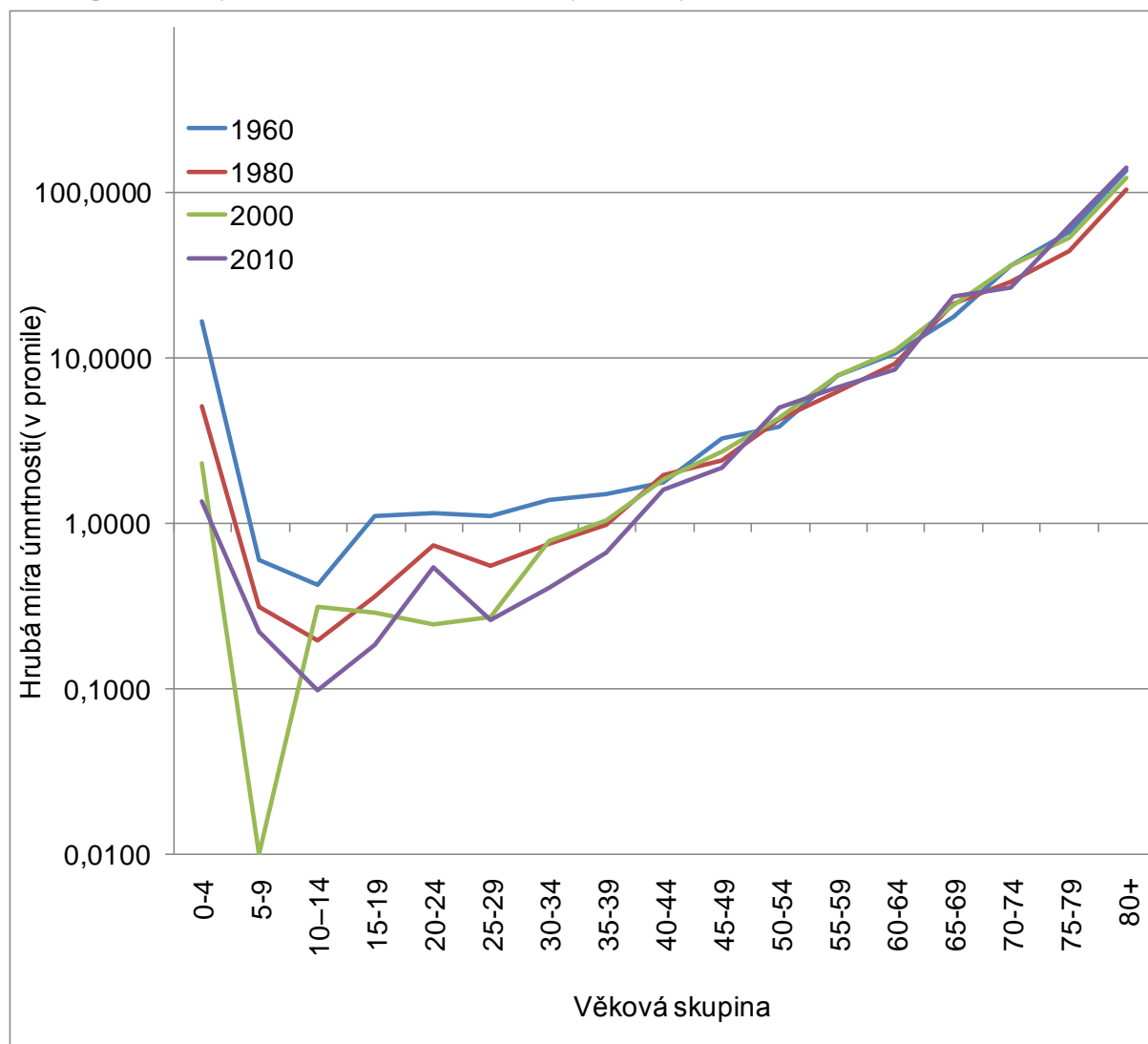
Specifické míry úmrtnosti žen dle věku jsou ilustrovány na obrázku 4. Intenzita úmrtnosti se, stejně jako u mužů, snižovala především v nižších věcích. Změna je patrná především mezi rokem 1951 a 1971, kde došlo ke značnému snížení intenzity úmrtnosti především ve věkových skupinách do 55 let. V roce 1951 byla patrná vyšší intenzita úmrtnosti ve věcích 20–39 let. Způsobeno to mohlo být i vyšší porodností v té době a následnými úmrtími při porodu kvůli nedostatečné dostupnosti lékařské péče. V dalších letech byl trend snižování úmrtnosti právě v této věkové skupině.

Naděje dožití u žen rostla nejvýrazněji především pro naději dožití v přesném věku 0 (e_0). Pokroku bylo dosaženo především díky snížení kojenecké úmrtnosti. Nejvýraznější nárůst naděje dožití nastal v 60. letech, kdy ještě v období 1960–62 činila naděje dožití 65,38 let při narození, avšak v období 1970–72 to již činilo 73,05 roku. Vysoká kojenecká úmrtnost je z tabulky 7 patrná především při porovnání e_0 a e_1 , kde rozdíl v období 1952–54 činil téměř 7 let.

Tabulka 8–Naděje dožití, ženy, Černá Hora, vybrané roky

Období	e0	e1	e5	e20	e35	e60	e75
1952–54	59,86	66,69	65,19	51,33	38,34	17,17	7,54
1960–62	65,38	70,24	67,69	53,48	39,64	17,77	7,6
1970–72	73,05	74,19	70,81	56,18	41,74	19,06	7,98
1980–82	76,37	77,29	73,51	58,88	44,39	21,58	10,4
1990–92	78,61	78,53	74,66	58,89	45,32	22,44	11,25
2002–04	76,66	76,35	72,41	57,6	42,94	20,4	9,55

Zdroj: Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori, 2008

Graf 9–Specifické míry úmrtnosti žen v %, Černá Hora, vybrané roky

Zdroj: Statistički godišnjak, 2011; WPP,revize 2012, vlastní výpočty

Vysvětlivka: V grafu je použito logaritmické měřítko, roky vybrány vzhledem k dostupnosti dat

Graf 9 a obrázek 4 se příliš neliší, znázorňují stejné trendy. Snižování úmrtnosti především v mladších věkových skupinách. Nepravidelnost ve věku 5–9 v roce 2000 je pravděpodobně způsobena malou statistickou početností.

Míry úmrtnosti dle příčin smrti (dle World Health Organization, 2013) se snížily jak mezi infekčními nemocemi, tak mezi neinfekčními. Konkrétně se jednalo o hodnotu 0,27 ‰ v roce 2000

na infekční nemoci, která do roku 2012 klesla na 0,19 ‰. Neinfekční příčiny smrti klesly ve stejných letech z 5,98 na 5,72 zemřelých na 100 000 obyvatel.⁴⁸ Pouze hodnota míry úmrtnosti dle příčiny smrti z důvodu zranění se zvedla.⁴⁹

Na sebevraždy a zabití v Černé Hoře umírají především muži (Statistički godišnjak, 2012). V roce 2005 spáchalo sebevraždu v Černé Hoře 118 lidí, z toho 82 mužů. Počet sebevražd se v období 2005–2009 pohyboval mezi 107 až 138. Nejčastěji páchají sebevraždu lidé ve věkové skupině 55 a více let, druhá nejohroženější věková skupina touto smrtí je 35–54 let. Nejčastějším způsobem sebevraždy je oběšení, v roce 2006 se oběsilo 72 obyvatel. Druhou nejčastější metodou je zastřelení se, kde též v roce 2006 se zastřelilo 50 lidí. Na zabití v Černé Hoře mezi roky 2005–2009 umíralo ročně od 5 (rok 2007) do 24 obyvatel (rok 2005). Na zabití umírá více mužů než žen. Nejméně mužů zemřelo z těchto důvodů v roce 2007, konkrétně 4 muži oproti 1 ženě. Naopak nejvíce v roce 2005, kdy bylo zabito 18 mužů oproti 6 ženám. Nejvíce umírá násilnou smrtí obyvatelstvo ve věkové skupině 55 a více let. Nejčastějším způsobem zabití je zastřelení či použití výbušnin, nejvíce v roce 2005.

4.7 Porodnost a plodnost

Stěžejním ukazatelem demografické reprodukce je i úhrnná plodnost. Ta, jak lze vidět v příloze XXV, vytrvale klesala ze 3,46 dítěte na jednu ženu v roce 1960 na 2,36 dítěte na jednu ženu v roce 1980, což byl největší propad. Další vývoj úpadku úhrnné plodnosti pokračoval s nižší intenzitou. V roce 2000 byl ukazatel na hodnotě 2,04 a v roce 2010 na hodnotě 1,69 dítěte na jednu ženu. Nutno podotknout, že pro zachování velikosti populace je třeba alespoň 2,1 dítěte na ženu. Zvláště v Černé Hoře je nízká úhrnná plodnost závažnějším problémem, protože v minulosti byl zdrojem populačního přírůstku právě rozdíl mezi zemřelými a živě narozenými. Migrace (viz. kapitola 4.8 Migrace) byla v posledních desítkách let zdrojem výrazného úbytku obyvatel (Statistički godišnjak, 2006).

Hrubá míra porodnosti v Černé Hoře, stejně jako úhrnná plodnost od 50. let 20. století klesá. Vývoj hrubé míry porodnosti ilustruje tabulka 8. Zatímco v roce 1951 činila hrubá míra porodnosti 31,7 ‰, o deset let později to bylo 27,4 a v roce 1971 už pouze 20,5 ‰. Obdobím nejvyšší plodnosti byl konec 40. let až polovina 50. let. Z roku 1954 také pochází rekord v počtu živě narozených dětí, konkrétně 14 428. Nejvyšší hrubá míra porodnosti byla spočítána pro rok 1949 a to 34,4 ‰ a plodnost fiktivní kohorty činila v roce 1951 4,6 dítěte na ženu.

Vysoká plodnost v tomto období se vysvětluje 2 faktory. Prvním je kompenzace kvůli 2. světové válce, což potvrzuje i obrázek 5 s průměrným věkem matky při porodu. Druhým faktorem je „baby boom“⁵⁰. Autor publikace Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori z roku 2008, Radomir Durović se kloní k názoru, že vysoká plodnost v poválečném období se nedá vysvětlit pouze kompenzací, ale musí mít i další vysvětlení. Úhrnná plodnost se držela nad hodnotou 2,1 dítěte na jednu ženu až do roku 1994. Do té doby, i přes oscilace, byl zjevný trend snižování intenzity plodnosti. V roce 1989 se počet živě narozených dětí poprvé za 40 let nepřehoupl přes 10 tisíc.

⁴⁸ Příčiny smrti jsou uváděny v poměru počtu zemřelých na danou příčinu ku střednímu stavu obyvatelstva, násobeno 100 000.

⁴⁹ Z hodnoty 0,40 ‰ na 0,41 ‰

⁵⁰ Tento jev je pozorovatelný i v jiných zemích, např. USA (United States Census Bureau, 2014)

Avšak nejmenší počet dětí se narodil v roce 2005⁵¹, konkrétně 7 352. Radomir Durović předpokládal zvyšování intenzity plodnosti, počtu živě narozených a pomalé přibližování k míře prosté reprodukce. Tento předpoklad však byl mylný a v roce 2011 se snížil počet živě narozených na 7 215 dětí (Durović, 2008).

Tabulka 9–Střední stavy obyvatelstva, živě narození a hrubá míra porodnosti v ‰, Černá Hora, vybrané roky

Rok	1.7 P	Nv	hmp
1951	407 000	12 898	31,7
1961	474 000	12 994	27,4
1971	525 002	10 866	20,5
1981	585 671	10 441	17,9
1991	591 843	9 606	16,5
2000	612 496	9 184	15,0
2001	614 791	8 839	14,4
2002	617 085	8 499	13,8
2003	620 279	8 344	13,5
2004	622 118	7 849	12,6
2005	623 277	7 352	11,8
2006	624 241	7 531	12,1
2007	626 188	7 834	12,7
2008	616 969	8 258	13,4
2009	618 294	8 642	14,0
2010	619 428	7 418	12,0
2011	620 556	7 215	11,6
2012	620 008	7 459	12,0

Zdroj: Statistički godišnjak, 2006; Statistički godišnjak 2007; Statistički godišnjak 2012

Vývoj průměrného věku matky při porodu nebyl po roce 1950 kontinuální. V roce 1950 činil průměrný věk matky při porodu 28,8 roku, o dva roky později 29,8 roku a v posledním zaznamenaném roce, v roce 2006, 28,3 roku. Onen vývoj je zobrazen na obrázku 5. Lze v něm rozpoznat dva veliké výkyvy. A to v roce 1951 a v roce 1982. Veliký skok v roce 1951 byl způsoben zvýšením plodnosti všech věkových skupin, především však starších ročníků, kteří si kompenzovali sníženou plodnost z 2. světové války. V průběhu 50. let průměrný věk matky při porodu vytrvale klesal. V 60. letech došlo ke stagnaci a průměrný věk matek se příliš neměnil.

K dalšímu snížení průměrného věku matky při porodu došlo v 70. letech, kdy ona hodnota činila 26,6 roku. Výkyv v roce 1982 se nepodařilo vysvětlit, avšak po něm průměrný věk matek začal stoupat. Růst průměrného věku matky při porodu dle pořadí dítěte vyjadřuje příloha XXVI. Z ní vyplývá nárůst průměrného věku matky při porodu prvního dítěte z 24,4 let v roce 1980 na 28,6 let v roce 2009. K nárůstu došlo i při porodu dítěte druhého, třetího a čtvrtého pořadí. U dalších pořadí došlo ke snížení průměrného věku. Důvodem mohl být nízký počet narozených v tomto pořadí⁵² a zúžení skupiny matek, které mají tolik dětí.

⁵¹ Bráno do roku 2008, v roce 2011 se narodil ještě méně, 7 215 dětí.

⁵² Viz příloha XXVII

Obrázek 5–Průměrný věk matky při porodu, Černá Hora, 1950–2006

Zdroj: Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori, 2008

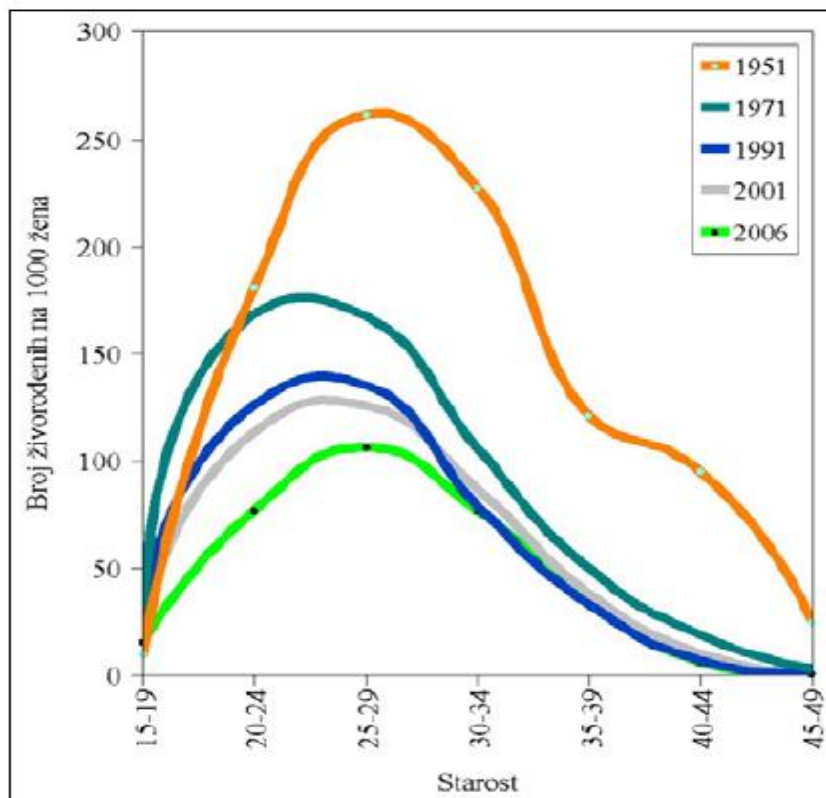
Poznámka: Na ose Y vynesena průměrná věk matky při porodu, na ose X rok

Evropský trend přesunu plodnosti do vyšších věkových skupin se potvrzuje při pohledu na obrázek 6. Tento trend se potvrzuje i ve vývoji průměrného věku matky od 80. let 20. století. Intenzita plodnosti klesá především ve věkových skupinách 15–19, 20–24 a 25–29. V pozdějších věcích jsou změny minimální (vyjma rozdílu mezi roky 1951 a zbytkem studovaných let).

Intenzity plodnosti se nejvýrazněji snížily mezi rokem 1951 a 1971. To ilustruje obrázek 6 ve vývoji specifických měr plodnosti za roky 1951, 1971, 1991, 2001 a 2006. Mezi roky 1951 a 1971 se též posunulo těžiště plodnosti do nižších věkových skupin. Graf 10 ukazuje také specifické míry plodnosti, avšak v jiných letech. Až na rok 1980 a specifickou plodnost ve věkové skupině 25–29 let potvrzuje snižování intenzity plodnosti.

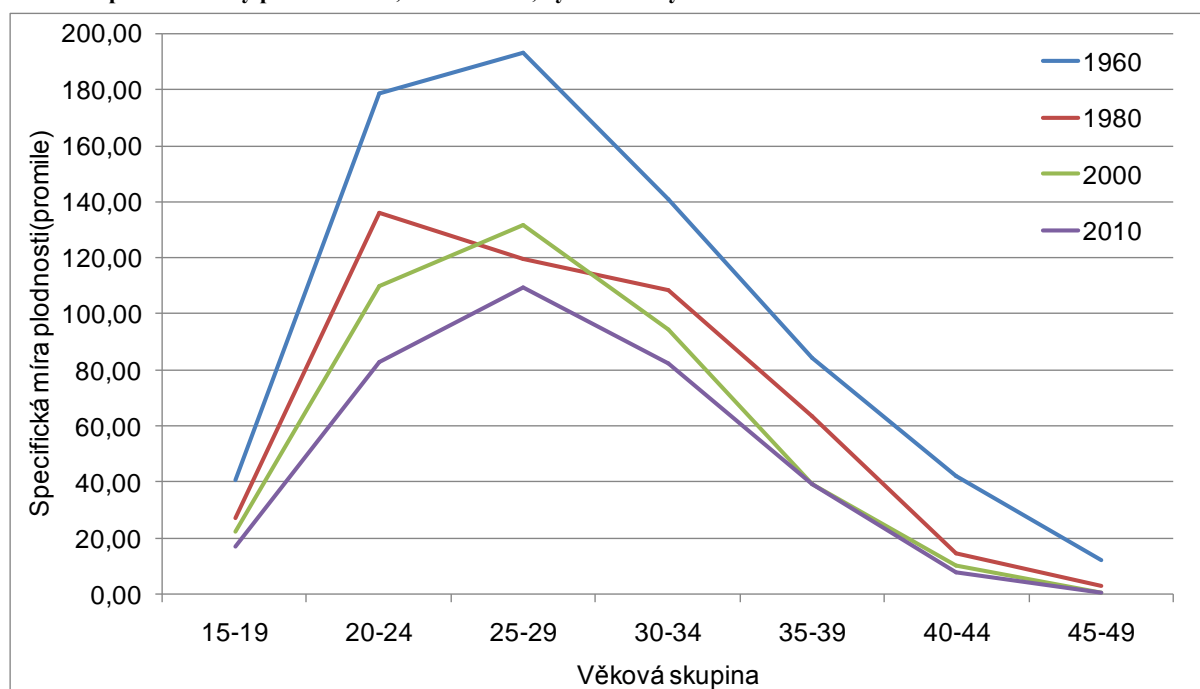
Obrázek 6–Specifické míry plodnosti žen, Černá Hora, vybrané roky

Zdroj: Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori, 2008

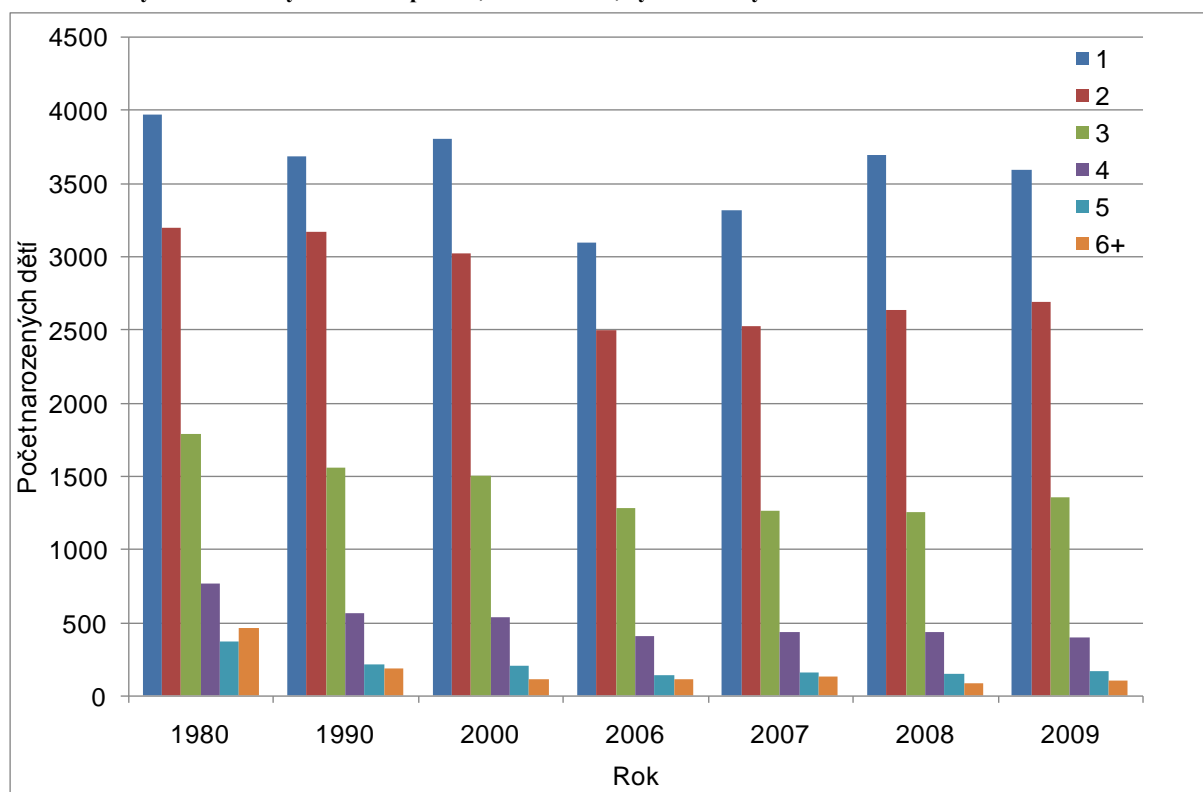
Vysvětlivka: Broj živorodenih na 1000 žena znamená počet živě narozených na 1000 žen v dané věkové skupině

Graf 10–Specifické míry plodnosti žen, Černá Hora, vybrané roky

Zdroj: Statistički godišnjak, 2011, WPP 2014, vlastní výpočty

Poznámka: Počty narozených pochází ze SR CG 2011, počty žen dle věku z WPP 2014, výpočty jsou uvedeny níže.

Graf 11–Počty živě narozených dětí dle pořadí, Černá Hora, vybrané roky

Zdroj: Statistická ročenka Černé Hory, 2011

V grafu 11 je znázorněn počet živě narozených dětí dle pořadí. Vyplývá z něj snižování počtu dětí 3. a dalšího pořadí. Naopak počet narozených dětí v 1. pořadí vykazuje velké výkyvy a trend není zcela zřetelný. Počet narozených v druhém pořadí značně klesl mezi lety 2000 a 2006, konkrétně z hranice 3 000 na 2 500 živě narozených. Ačkoliv se počet živě narozených v druhém pořadí lehce zvedá od roku 2006, tak není pravděpodobné, že by v blízké budoucnosti dosáhl úrovně roku 2000, tedy 3 000 živě narozených dětí v druhém pořadí.

4.8 Migrace

Demografie rozlišuje dva základní druhy migrace. Vnitrostátní a mezistátní. Data za vnitrostátní migraci vychází z DTPCG, data za mezistátní z WPP, revize 2012. Obecněji se dá říci, že migrace v Černé hoře je velmi těžko postihnutelná. A to z několika důvodů. Prvním je neexistence dat za stěhování z vesnic do měst uvnitř opštin. Dalším důvodem je velká pracovní migrace Černohorců, kteří mají sice nahlášené trvalé bydliště v Černé Hoře, nicméně pracují v zahraničí. Avšak jednoznačně lze tvrdit, že Černé Hora je spíše zemí, ze které se lidé stěhují, než naopak. Jedinou výjimkou je (WPP, 2012), období 1950–55, kdy je migrační saldo kladné. Data jsou však v rozporu s přílohou XXVII, která pochází z publikace Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori. V téže publikaci se sice tvrdí, že v tomto období, konkrétně jde o 1948–1953, je sice záporné migrační saldo

relativně nízké⁵³, avšak stále se jedná o zápornou hodnotu. Tatáž publikace uvádí, že v daném období došlo k masovému a organizovanému vystěhování Černohorců do Vojvodiny. K tomu došlo z důvodu odchodu Němců z dané oblasti a nutnosti nahradit chybějící obyvatelstvo⁵⁴. Odchod obyvatelstva do Vojvodiny byl částečně kompenzován příchodem válečných uprchlíků zpět do země (Eberhardt, 2003).

Tabulka 10—Počet migrantů dle původní definice a dle revize z roku 2006, Černá Hora, vybrané roky

Oblast	Obyvatelstvo celkem		Migrační saldo		Obyvatelstvo revize 2006		Migrační saldo	
	1981	1991	celkem	relativně	1991	2003	celkem	relativně
Černá Hora	584310	615035	−33387	−5,6	593504	633985	−9648	−1,6
Severní region	228968	218592	−34800	−15,6	212377	198647	−31780	−15,5
Střední region	239571	261756	−7327	−2,9	254860	285643	5635	2,1
Jižní region	115771	134687	8741	7,0	126267	149695	16499	12,0

Zdroj: Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori, 2008

Sice nejsou k dispozici data za stěhování obyvatelstva z vesnic do měst, ale hodně můžeme vyčíst z tabulky 10. Je z ní poznat, že nejvíce obyvatel ztratil sever země, který je tvořen především společnostmi rurálního a horského typu.⁵⁵ Odliv obyvatel zaznamenal i střed země. Jediný region, který migračně získal je jih, respektive pobřeží Černé Hory. Lidé, kteří odcházejí z vesnic a mění způsob života, se stěhují nejčastěji právě na pobřeží, kde se nechávají zaměstnat v cestovním ruchu. Vyplývá to ze změny struktury zaměstnanosti obyvatelstva dle odvětví. Dalším místem odchodu obyvatelstva je cizina, což je i vidět v migračním saldu za celou Černou Horu. Mezi roky 1981 a 1991 přišla země z důvodu migrace o 33 387 obyvatel.⁵⁶

Tento odliv obyvatelstva pokračoval i mezi lety 1991 a 2003 a nejznatelnější je právě v severní části země. Jak mezi roky 1981 a 1991, tak mezi roky 1991 a 2003 odešlo ze severního regionu 15,6, respektive 15,5% obyvatel. V tabulce 10 se dá zřetelně rozpoznat cíl vnitřních migrantů, tedy Jižní region.

Odliv obyvatelstva ze severu je zřetelný i na obrázku 7. Právě severní části země mají nejvyšší podíl občanů, kteří se zdržují v zahraničí.⁵⁷ Konkrétně jde o opštiny Rožaje, Berane, Plav, Andrijevića, Bijelo Polje a Pljevlja. Nejvíce obyvatel, kteří se zdržují v cizině, má trvalé bydliště v opštině Podgorica. Z jižní části do tohoto řazení zapadá především Ulcinj a Bar, avšak vzestup podílu obyvatel pracujících v zahraničí mezi roky 1991 a 2003 zaznamenalo celé pobřeží (Durović, 2008).

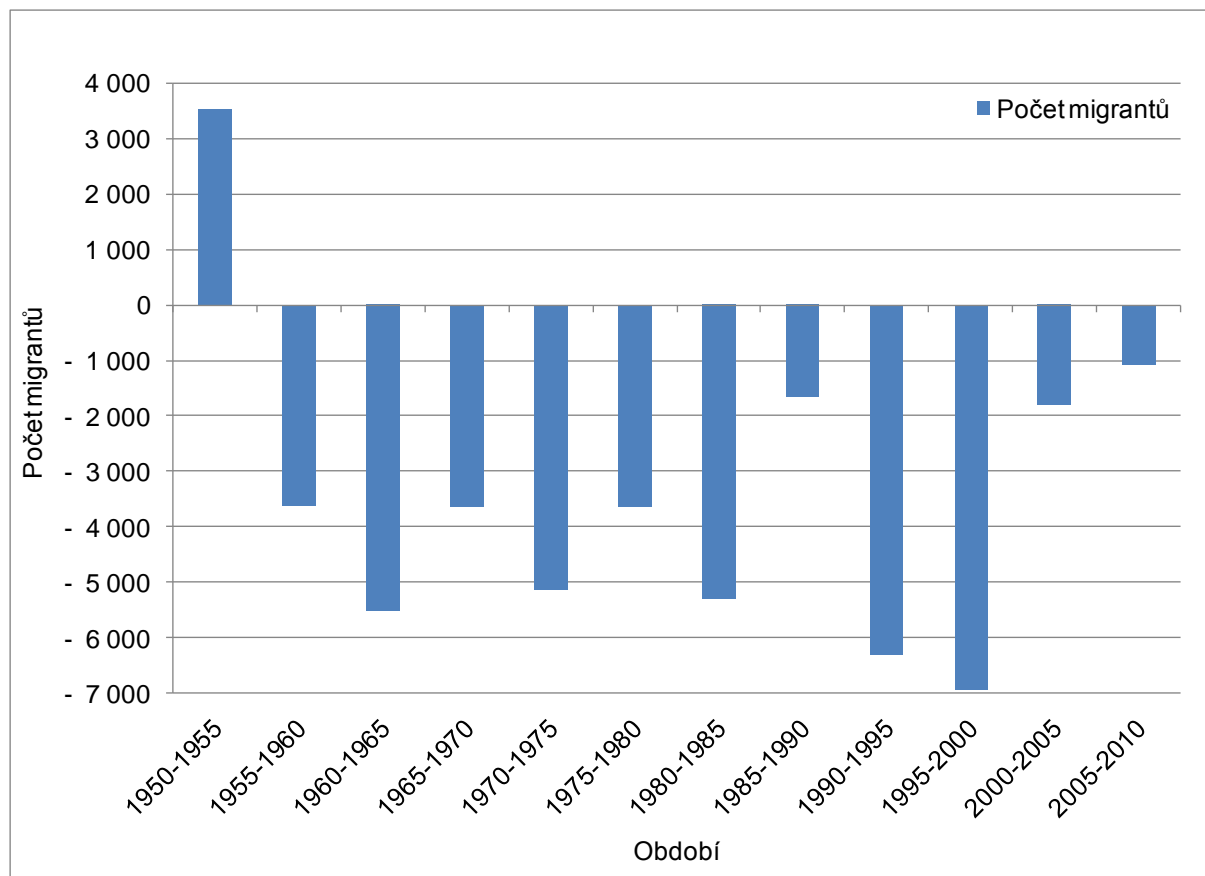
⁵³ Záporné migrační saldo přepočteno za rok činí 410 obyvatel.

⁵⁴ Událost by se dala přirovnat k tehdejšímu Československu a migraci obyvatelstva ze Slovenska do Sudet.

⁵⁵ Viz kapitola 3.1 Základní údaje o Černé Hoře, kde je rozdělení opštin do regionů a kapitola 4.3 Urbanizace, kde je ukázána míra urbanizace opštin.

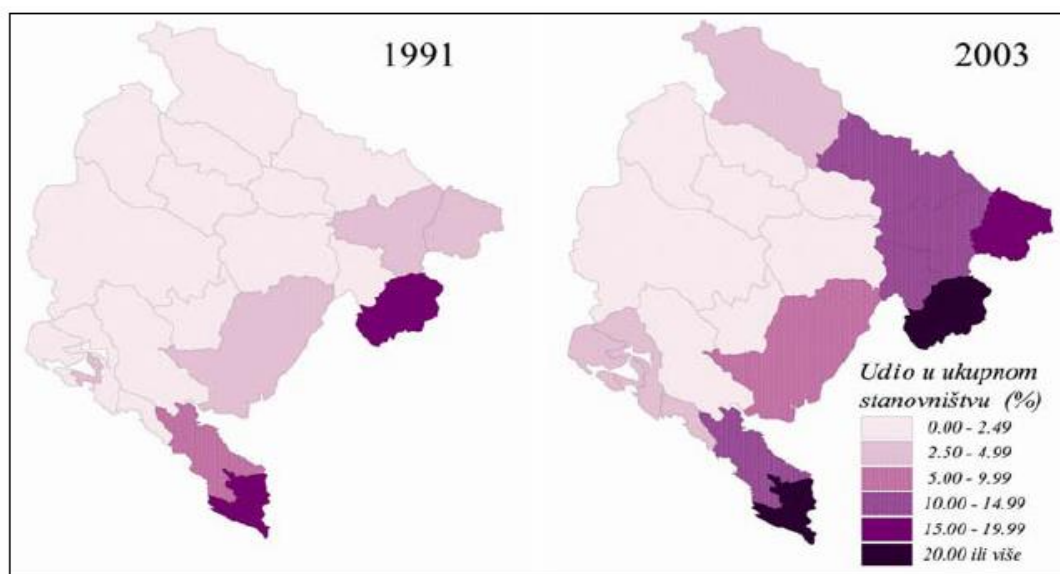
⁵⁶ Data před revizí.

⁵⁷ Nejčastějším důvodem je pracovní migrace.

Graf 12–Migrační saldo, Černá Hora, období 1950 až 2010

Zdroj: World Population Prospects, revize 2012

Vysvětlivka: Jedná se o odhady. Záporná hodnota označuje zápornou hodnotu migračního salda. Kladná hodnota kladnou hodnotu migračního salda.

Obrázek 7–Podíl občanů v zahraničí na celkovém počtu obyvatel dle opštin, Černá Hora, vybrané roky

Zdroj: Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori, 2008

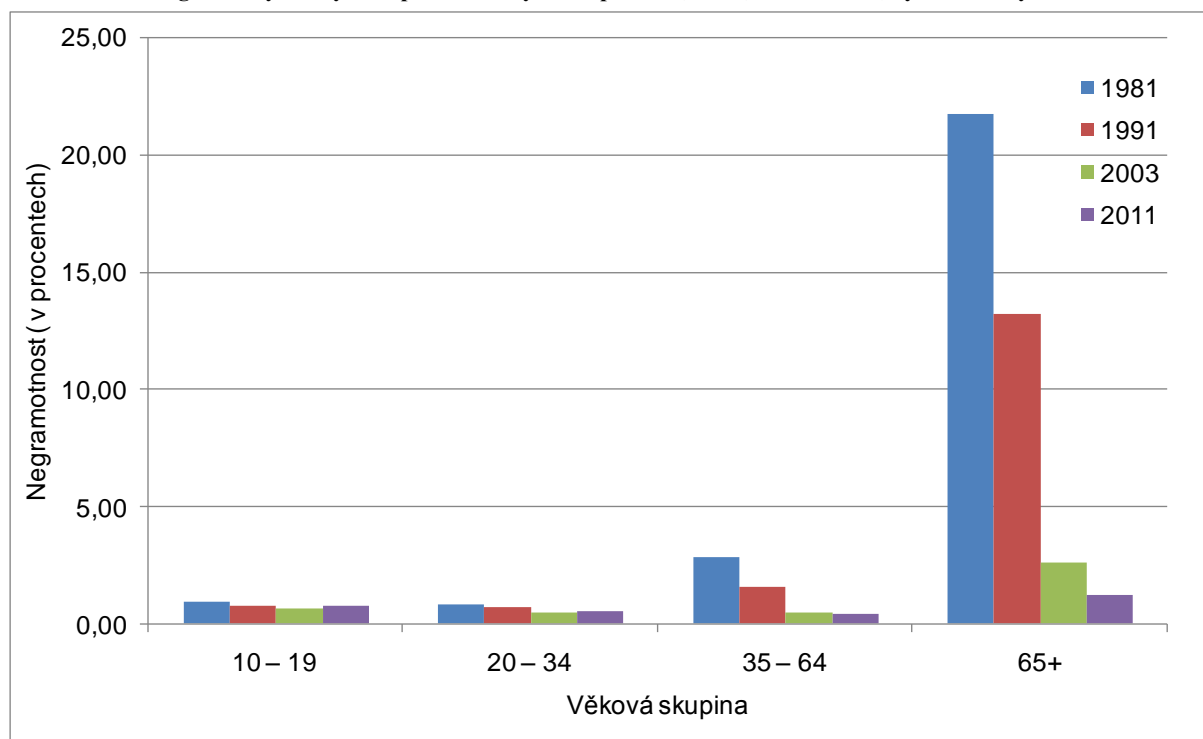
Vysvětlivka: Udio u ukupnom stanovništvu značí podíl na celkovém obyvatelstvu. Země je členěna do opštin.

4.9 Vzdělanostní struktura obyvatelstva Černé Hory

Vzdělanost⁵⁸ v Černé Hoře je stále nedostatečná.⁵⁹ A to především u žen. Nejpravděpodobnější vysvětlením se jeví patriarchální společnost, která vysílala do škol především chlapce. Stále je totiž vidět značná nerovnoměrnost ve vzdělání a především v gramotnosti. Z grafů 13 a 14 lze vyčíst značné rozdíly. Zatímco u mužů je nejvyšší negramotnost 21,7% ve věkové skupině 65 a více let v roce 1981, tak u žen je to v téže roce a věkové skupině neuvěřitelných 63,7%. Negramotnost ovšem od roku 1981 ustavičně klesá a v roce 2011 je nejvyšší negramotnost sice stále ve věkové skupině 65 a více let, nicméně je značně nižší. U mužů činí hodnota v nejvyšší věkové skupině 1,2% a u žen 9,7%. Značný úbytek negramotných je vysvětlován i vymíráním (Zrno, 2014).

Pokrok ve vzdělání ilustruje příloha XXX a příloha XXXI. Zatímco v roce 1991 bylo 40 724 obyvatel klasifikováno jako bez vzdělání, tak v roce 2003 je to už pouze 21 210. K největšímu posunu došlo u žen, kde byl i mnohem větší potenciál ke zlepšení. Zatímco v roce 1991 bylo 31 486 žen bez vzdělání, tak v roce 2003 už je to jen 16 186. Černohorské dělení vzdělání nám může hodně napovědět o kvalitě vzdělanosti obyvatelstva. Největší podíl obyvatelstva vystudoval střední školu (48,44%), druhým nejzastoupenějším stupněm vzdělání je základní (22,95%). Porovnáme-li Českou republiku a Černou Horu, tak zjistíme, že podíl obyvatel bez vzdělání je v Černé Hoře několikrát vyšší.⁶⁰ Zvláště u žen je tento rozdíl velmi patrný.

Graf 13–Podíl negramotných obyvatel podle věkových skupin v %, muži, Černá Hora, vybrané roky

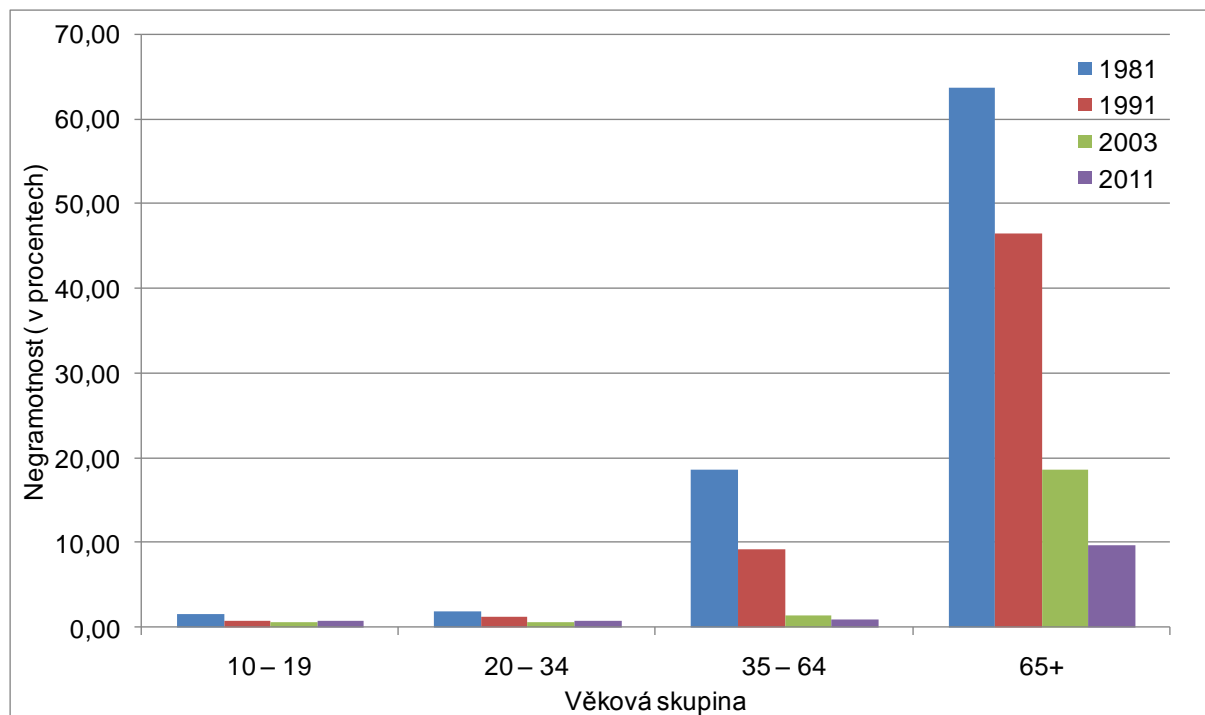

Zdroj: Statistický ročník, 2011

⁵⁸ Vzdělaností se míní především rozšířenost gramotnosti, počty středoškoláků a vysokoškoláků.

⁵⁹ Práce nehodnotí kvalitu vzdělání a škol, spíše dostupnost vzdělání a negramotnost.

⁶⁰ V Česku se jedná o 0,47% obyvatelstva bez vzdělání.

Graf 14– Podíl ngramotných obyvatel podle věkových skupin v %, ženy, Černá Hora, vybrané roky

Zdroj: Statistički godišnjak, 2011

Kapitola 5: Projekce OSN

Projekce OSN⁶¹ předpovídají znatelné klesání počtu obyvatelstva. Konkrétně pokles na 550 tisíc obyvatel v roce 2050. V roce 2100 by v Černé Hoře mělo žít pouze 420 tisíc obyvatel. Což by znamenalo, že by Černá Hora měla stejně obyvatel jako v 50. letech 20. století. Vysoká varianta (která je více, než nepravděpodobná) předpokládá mírné zvyšování počtu obyvatel do roku 2050, konkrétně na 640 000 lidí. Do roku 2100 předpovídá překročení hranice 700 tisíc obyvatel Černé Hory.

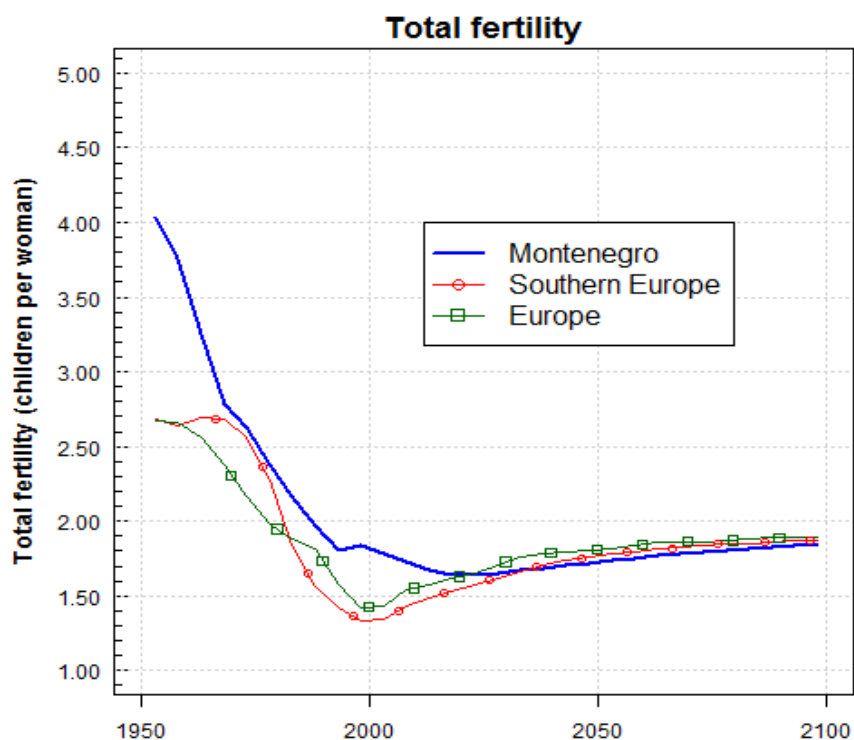
Věková struktura Černé Hory by se měla velmi razantně měnit směrem k většímu zastoupení starších lidí. Zatímco v roce 2000 byla věková skupina obyvatelstva mezi 15 a 64 lety tvořena 410 tisíc obyvateli, tak v roce 2050 to má být už jen 340 tisíc a v roce 2100 dokonce 250 tisíc obyvatel. Méně razantní pokles se očekává u dětské složky (0–14). Konkrétně má počet obyvatel ve věku 0 až 14 klesnout ze 130 tisíc v roce 2000 na 80 tisíc v roce 2050, respektive na 60 tisíc v roce 2100. Spolu s poklesem dětské a produktivní složky jde ruku v ruce nárůst nejvyšší věkové kategorie. Obyvatelstva starší 65 let bylo v roce 2000 pouze 65 tisíc, v roce 2050 to má být 130 tisíc. Nicméně do roku 2100 má jejich počet spíše klesat, konkrétně na hodnotu 110 tisíc obyvatel starší 65 let (WPP, 2012).

Plodnost Černé Hory se má do budoucna přiblížit plodnosti zbytku Evropy. Úhrnná plodnost, která byla až do roku 2010 vyšší, než ve zbytku Evropy (hodnota kolem 1,6 dítěte na ženu), se má ustálit na hodnotě 1,8 dítěte na ženu v roce 2100. Stejný vývoj je předpovídan celému Evropskému kontinentu (WPP, 2012).

---

⁶¹ Když nebude uvedeno jinak, jedná se o střední variantu.

Obrázek 8–Odhad vývoje plodnosti, Černá Hora, 1950–2100

Zdroj: World Population Prospects, revize 2012

Vysvětlivka: Montenegro znamená Černý Hora, Southern Europe znamená Jižní Evropa, Europe znamená Evropa. Total fertility je úhrnná plodnost, jednotkou je počet dětí na jednu ženu.

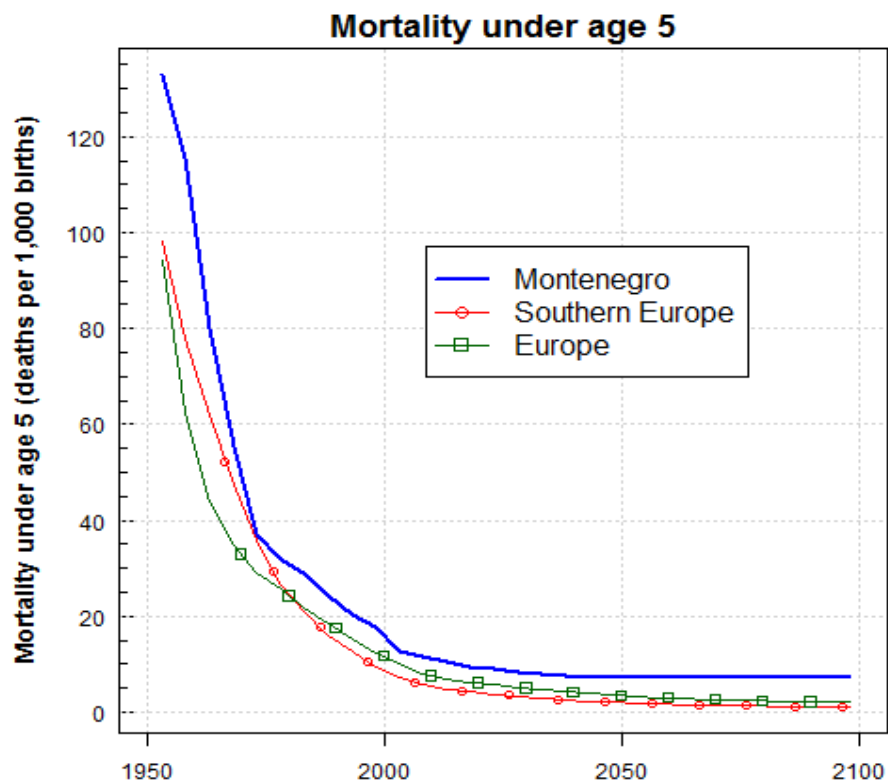
V úmrtnosti se však očekává mírná zaostalost za Evropou. Zatímco má v Evropě míra úmrtnosti lehce klesat, tak v Černé Hoře má stagnovat (viz. obrázek 9). Na obrázku je vidět dobře trend snižování úmrtnosti po roce 2000. Ve 40. letech 21. století však má nastat stagnace a trend se zastavit na 5 ‰.

Naděje dožití se má zvýšit u mužů z hodnoty e_0 71 let v roce 2000 na hodnotu e_0 76 let v roce 2050, respektive na hodnotu e_0 82 let v roce 2100. U žen má dojít ke zvýšení z hodnoty e_0 77 v roce 2000 na hodnotu e_0 80 let v roce 2050, respektive 85 let v roce 2100. Můžeme tedy pozorovat snižování rozdílu mezi nadějemi dožití mužů a žen. Nyní činí rozdíl nadějí dožití e_0 6 let, v roce 2100 má být rozdíl pouze 3 roky.

Nicméně i přes značné zvýšení hodnoty e_0 v budoucnosti, bude Černá Hora velmi zaostávat za zbytkem Evropy, o to více za Jižní Evropou. Nyní je hodnota naděje dožití e_0 v Černé Hoře a ve zbytku Evropy totožná. Nicméně Evropě je predikován intenzivnější růst hodnoty e_0 , než Černé Hoře. V roce 2050 má být rozdíl mezi hodnotami 3,5 roku, v roce 2100 dokonce 5 let. Zaostávání v hodnotě naděje dožití ve věku 0 za Jižní Evropou má být v roce 2050 o 8 let, v roce 2100 o 9 let (WPP, 2012).

Obrázek 9–Odhad vývoje míry úmrtnosti ve věku 0–5 let, Černá Hora, 1950–2100

Zdroj: World Population Prospects, revize 2012

Vysvětlivka: Montenegro znamená Černá Hora, Southern Europe znamená Jižní Evropa, Europe znamená Evropa. Mortality under age 5 je počet zemřelých lidí ve věku 0–5 na 1000 živě narozených, jednotkou jsou promile

Závěr

Cíle práce bylo zjistit, jaké demografické trendy probíhají v Černé Hoře a v jaké intenzitě. Dalším, spíše však dílčím, cílem práce bylo zhodnocení změn etnické a náboženské příslušnosti, zejména v hraniční oblasti. Z hlediska demografických trendů došla práce k následujícím závěrům.

Etnická skladba obyvatelstva doznala největších změn především v 90. letech. Díky tzv. hraniční příslušnosti (viz kapitola Etnická skladba obyvatelstva) se z černohorského národa stala ve svém státě menšina. Z 380 467 Černohorců v roce 1991 klesl jejich počet na 267 669 v roce 2003. To se v zemi stalo největší etnickou změnou v celém sledovaném období. Nicméně nebyla způsobena ani tak migrací, jako právě národní sebeidentifikací. Náboženské složení země koresponduje s etnickou skladbou obyvatelstva. Procentuelní zastoupení Srbů a Černohorců v populaci odpovídá procentuelnímu zastoupení pravoslavného vyznání. V roce 2011 tvořili populaci ze 73,71 % Srbové a Černohorci, ve stejném roce bylo zastoupení pravoslavi 72,07%.

Urbanizace v Černé Hoře je na úrovni 63,23 %, ve městech tedy žije 392 020 obyvatel. Do budoucna se dá předpokládat, i vzhledem k migračním tokům, zvyšování této hodnoty. Nicméně urbanizace v Černé Hoře má velmi specifickou formu. Velkou, avšak těžko postihnutelnou, roli hraje každoroční stěhování obyvatel z horských oblastí (chov dobytka a skotu) do údolí, kde se stády přečkávají zimu. Tito lidé se na zimu stěhují sice na území města, nicméně se rozhodně nedá mluvit o městském způsobu života. Co se ovšem dá s velkou pravděpodobností predikovat, je stěhování obyvatelstva ze Severního, méně urbánního regionu, do jižních částí země, především do urbánního přimoří. Tím se dostáváme k tématu migrace, která je s tímto tématem značně spojené.

Hlavní migrační toky, jak je již zmíněno výše, směřují a do budoucna pravděpodobně budou dále směřovat na jih. Především do přimoří, kde s růstem cestovního ruchu budou růst i pracovní nabídky, a přirozeně též do Podgorice. Ohledně migrace mezistátní se dá očekávat, s přihlédnutím k historii, další odliv obyvatel. Nicméně s nejvyšší pravděpodobností již ne tak veliký, jako v 90. letech. Oblasti postižené migrací nejvíce, budou nejspíše právě ze Severního regionu, tedy opštiny Rožaje, Berane, Plav, Andrijevice, Bijelo Polje a Pljevlja.

Věková struktura obyvatelstva Černé Hory se bude dále měnit směrem ke starší populaci. Populace nyní vykazuje regresivní věkovou strukturu a intenzivně stárne. Mediánový věk se v Černé Hoře, dle OSN, zvýšil z 21,3 roku v roce 1950 na 36,2 roku v roce 2011. Je to způsobeno především emigrací mladých lidí, nižší intenzitou plodnosti a prodlužováním naděje dožití. Vliv na to samozřejmě měla i válka v 90. letech. Poměr mužů a žen se bude pravděpodobně vyrovnávat,

protože index maskulinity byl značně narušen událostmi 90. let. Dle posledních údajů z roku 2011 je v populaci 50,6 % žen a 49,4 % mužů.

Sňatečnost a rozvodovost jde bohužel velmi špatně zhodnotit, jelikož chybí podrobnější data. Proto se práce musela spolehnout pouze na hrubé míry. Nicméně i hrubé míry ukazují snižování intenzity sňatečnosti a zvyšování počtu rozvodů. Tento vývoj je patrný i v České republice, kde ačkoliv je manželství stále na předních místech v hodnotovém žebříčku obyvatelstva, tak stejně ubývá sňatků a přibývá rozvodů.

Úmrtnost je v práci hodnocena na základě standardizované míry úmrtnosti, kojenecké úmrtnosti, hrubé míry úmrtnosti a naděje dožití. Standardizovaná míra úmrtnosti mezi roky 1950 až 2010 klesla z 16,41 ‰ na 9,91 ‰. Nicméně pravděpodobně tato hodnota ještě klesne, neboť došlo k dočasnému zvýšení této hodnoty v důsledku války v Jugoslávii. Pokles standardizované míry úmrtnosti s projevil i ve vyšší hodnotě naděje dožití při narození. Mezi roky 1952 a 2004 se e_0 zvýšila z hodnoty 58,35 na 71,79 let pro muže. Pro ženy platí ve stejném období hodnoty 59,86 roku a 76,66 roku. V pokroku při prodlužování naděje dožití došlo především na poli kojenecké úmrtnosti. Snížení bylo velmi razantní, konkrétně z kvocientu kojenecké úmrtnosti 100 ‰ v roce 1950 na hodnotu mezi 4 až 5 ‰ v posledních letech (konkrétně 5,59 ‰ pro muže a 3,18 ‰ pro ženy v roce 2011). Kvocient kojenecké úmrtnosti bude pravděpodobně stagnovat, případně lehce klesat.

Hodnocení plodnosti bylo založeno na několika ukazatelích. Na hrubé míře porodnosti (zvláště pro roky, kde nebylo možno spočítat úhrnnou plodnost), na úhrnné plodnosti a na průměrném věku matky. Hrubá míra porodnosti po celou sledovanou dobu klesala. Nicméně tento ukazatel není zcela signifikantní a na jeho hodnotě se projevují i změny věkových struktur. Nicméně i úhrnná plodnost klesala a stále klesá. Z hodnoty 3,46 dítěte na jednu ženu v roce 1960 spadla až na 1,69 dítěte na jednu ženu v roce 2010. Ačkoliv publikace DTPCG počítala s oživením a se zvýšením úhrnné plodnosti po roce 2006, nestalo se tak. Historicky nejvyšší hodnoty úhrnné plodnosti činili 4,6 dítěte na jednu ženu v roce 1951. Právě poválečné období bylo dobou nejvyšších přirozených přírůstků a též i nejvyššího průměrného věku matky při porodu. Průměrný věk matky při porodu tehdy činil 29,5 let, což se stále nepodařilo překonat (poslední hodnota z roku 2006 je 28,3 roku). Hodnota tohoto ukazatele po roce 1951 klesala (dáno poválečnou kompenzací a pravděpodobně i „babyboomem“) až do začátku 80. let, kde přišel velký výkyv a dočasně se věk opět zvýšil a poté spadl na stejnou úroveň. Nicméně od poloviny 80. let můžeme pozorovat trend, který pokračuje až do dnešních dnů, tedy zvyšování průměrného věku matky při porodu. Dalším trendem je i snižování intenzity plodnosti.

Poslední část kapitoly o populačním vývoji se zabývá vzdělanostní strukturou. Ta se dramaticky lepší, nicméně velká část zlepšení gramotnosti je způsobena vymíráním starých negramotných ročníků (negramotnost žen ve věku 65 a více let činila v roce 1981 přes 60%). V zemi je stále vidět velký rozdíl mezi gramotností mužů a žen, nicméně tento rozdíl je již do velké míry stírán.

Dle projekcí OSN mají pokračovat probíhající demografické trendy. Konkrétně se jedná o stárnutí populace a velké změny ve struktuře a početní velikosti obyvatelstva. Počet obyvatel Černé Hory má dle střední varianty klesnout. A to až na 410 tisíc lidí v roce 2100. Způsobené to bude i úhrnnou plodností, která se má držet celou sledovanou dobu pod hodnotou 1,8 dítěte na 1 ženu. V případě, že je v zemi úhrnná plodnost pod 2,1 dítěte na 1 ženu a zároveň ve státě převládá emigrace nad imigrací, tak neexistuje žádný způsob zvýšení počtu obyvatelstva. Stárnutí populace je též způsobeno nízkou plodností, částečně též emigrací. Produktivní složka populace (věk 15–64), která

byla v roce 2000 tvořena 410 tisíc obyvateli, má klesnout do roku 2100 téměř na polovinu. Konkrétně na hodnotu 240 tisíc obyvatel. Dětská složka (věk 0–14) má též klesat s vysokou intenzitou. Zatímco v roce 2000 byla dětská složka tvořena 130 tisíc obyvateli, tak v roce 2100 ji má tvořit už pouze 60 tisíc lidí. Jediná věková složka populace, která má zaznamenat nárůst je postproduktivní složka (věk 65 a více let). A to pouze do roku 2050, poté má i tato část populace ubývat. Naděje dožití má do budoucna stoupat a rozdíly mezi nadějí dožití žen a nadějí dožití mužů snižovat. Nyní činí rozdíl mezi e_0 mužů a žen 6 let. Do budoucna by měl být tento rozdíl pouze 3 roky.

Práce se bohužel nezabývá a zabývat nemůže hlouběji tématem proměn struktur obyvatelstva. Spíše má sloužit jako odrazový můstek pro další a podrobnější zkoumání demografických trendů a jevů v Černé Hoře. Ono podrobnější zkoumání je však možné pouze v případě zveřejnění dalších datových zdrojů ze Statistického úřadu Černé Hory.

Seznam použité literatury a dat

Nejvyšší ukončené vzdělání obyvatel starších 15 let podle výsledků sčítání lidu v letech 1950–2011. *Český statistický úřad* [online]. 2012 [cit. 2014-05-09].

Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/8E00179849/\\$File/4032130115.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/8E00179849/$File/4032130115.pdf)

DUROVIĆ, Radomir. Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori. *Zavod za statistiku Crne Gore*. 2008.

EBERHARDT, Piotr. *Ethnic Groups and Population Changes in Twentieth-Century Central-Eastern Europe: History, Data, Analysis* [online]. M E Sharpe Inc, 2003, s. 385-399 [cit. 2014-05-09]. ISBN 978-0765606655.

JOHNSON, Paul. *Dějiny 20. století*. Praha: Leda, 2008. ISBN 978-80-7335-145-8.

KALIBOVÁ, Květa, *Úvod do demografie*, Praha: Karolinum, 1997. 52 s., ISBN 80–7184–428–4.

MEMIŠI, Nurgin a Frida BAUMAN. Ekonomické opodstatnění pěstování koz. <http://poljoprivreda.info/> [online]. 2005, č. 1 [cit. 2014-05-09]. Dostupné z: <http://poljoprivreda.info/?oid=12&id=493>

ŠIŠEVIČ, Radmila. *Statistički godišnjak Republike Crne Gore*. Podgorica: Republički zavod za statistiku, 2000. ISBN 0354-2076

ŠÍSTEK, František. *Obraz Černé Hory a ČernoHORCŮ v české společnosti, 1830-2006*. Praha: Historický ústav, 2011. ISBN 978-80-7286-184-2.

ŠÍSTEK, František. *Stručná historie státu Černá Hora*. Praha: Libri, 2007. ISBN 80-7277-355-0.

ŠÍSTEK, František. *Ústní sdělení*. Praha, Prosecká 809/76. dne 12. března 2014

Statistički godišnjak 2006. In: *Zavod za statistiku Crne Gore* [online]. 2006 [cit. 2014-05-09]. Dostupné z: http://Statistički_godišnjak.org/cg/publikacije_page.php?id=216

Statistički godišnjak 2007. In: *Zavod za statistiku Crne Gore* [online]. 2007 [cit. 2014-05-09]. Dostupné z: http://Statistički_godišnjak.org/cg/publikacije_page.php?id=216

Statistički godišnjak 2008. In: *Zavod za statistiku Crne Gore* [online]. 2008 [cit. 2014-05-09]. Dostupné z: http://Statistički_godišnjak.org/cg/publikacije_page.php?id=216

Statistički godišnjak 2009. In: *Zavod za statistiku Crne Gore* [online]. 2009 [cit. 2014-05-09]. Dostupné z: http://Statistički_godišnjak.org/cg/page.php?id=215&pageid=101

Statistički godišnjak 2010. In: *Zavod za statistiku Crne Gore* [online]. 2010 [cit. 2014-05-09]. Dostupné z: http://Statistički_godišnjak.org/cg/page.php?id=335&pageid=101

Statistički godišnjak 2011. In: *Zavod za statistiku Crne Gore* [online]. 2011 [cit. 2014-05-09]. Dostupné z: http://Statistički_godišnjak.org/cg/page.php?id=538&pageid=101.

Statistički godišnjak 2012. In: *Zavod za statistiku Crne Gore* [online]. 2012 [cit. 2014-05-09]. Dostupné z: http://Statistički_godišnjak.org/cg/publikacije_page.php?id=1077

PINSON, Mark. *The Muslims of Bosnia–Herzegovina*. Massachusetts: Harvard middle eastern monographs, 1996. 2. ISBN 0–932885–12–8.

Problemi uzgoja koza u Jugoslaviji. *Šumarski list* [online]. 1964, roč. 88 [cit. 2014-05-09]. Dostupné z: <http://www.sumari.hr/sumlist/196407.pdf>

United States Census Bureau [online]. 2014 [cit. 2014-05-09]. Dostupné z: <https://www.census.gov/>

VÍTKOVÁ, Lucie. *Populační vývoj zemí po demografické revoluci*. Praha, 2011

WERNER, Jan. *Revenue mobility in a Transitional Economy* [online]. [cit. 2014–05–09]. Dostupné z: <http://www.ilpf.de/pt/download/wp-01-2013.pdf>

World Population Prospects [online]. 2012 revision [cit. 2014-05-09]. Dostupné z: <http://esa.un.org/wpp/>

ZRNO, Matyáš. *Ústní sdělení*. Praha, Jungmannova 17. dne 7. února 2014

Seznam příloh

Příloha I–Obyvatelstvo dle etnické příslušnosti, Černá Hora, 2011.....	65
Příloha II–Etnické složení obyvatelstva, Černá Hora, vybrané roky	65
Příloha III–Obyvatelstvo dle národnosti, Černá Hora, vybrané roky	66
Příloha IV–Obyvatelstvo dle náboženského vyznání, Černá Hora, 2011	66
Příloha V–Obyvatelstvo dle urbanizace, opštiny Černé Hory, 2011	66
Příloha VI–Vývoj celkového počtu obyvatelstva, Černá Hora, vybrané roky	67
Příloha VII–Obyvatelstvo dle věku, Černá Hora, vybrané roky	67
Příloha VIII–Muži dle věku v letech, Černá Hora, vybrané roky	68
Příloha IX–Ženy dle věku v letech, Černá Hora, vybrané roky	68
Příloha X–Odhady počtu obyvatelstva dle věku, Černá Hora, vybrané roky, tisíce	69
Příloha XI–Střední stav obyvatelstva, počty zemřelých, počty zemřelých za muže, počty zemřelých do 1 roku, kvocient kojenecké úmrtnosti, maskulinita kojenecké úmrtnosti, hrubá míra sňatečnosti, hrubá míra rozvodovosti, Černá Hora, vybrané roky	70
Příloha XII–Struktura zaměstnanosti obyvatelstva dle odvětví, Černá Hora, vybrané roky	71
Příloha XIII–Počet mužů v 5letých věkových skupinách, Černá Hora, vybrané roky, tisíce	72
Příloha XIV–Počet mužů v 5letých věkových skupinách, Černá Hora, vybrané roky, tisíce	72
Příloha XV–Počet žen v 5letých věkových skupinách, Černá Hora, vybrané roky, tisíce	73
Příloha XVI–Počet žen v 5letých věkových skupinách, Černá Hora, vybrané roky	73
Příloha XVII–Pohlavně-věková struktura obyvatelstva, Černá Hora, 1950.....	74
Příloha XVIII–Pohlavně-věková struktura obyvatelstva, Černá Hora, 1970	75
Příloha XIX–Pohlavně-věková struktura obyvatelstva, Černá Hora, 1990	76
Příloha XX–Pohlavně-věková struktura obyvatelstva, Černá Hora, 2010	77
Příloha XXI–Sňatky podle rodinného stavu ženicha a nevěsty, Česká republika, 1950–2012	78
Příloha XXII–Specifické míry úmrtnosti muži, Černá Hora, vybrané roky	78
Příloha XXIII–Specifické míry úmrtnosti, ženy, Černá Hora, vybrané roky	79
Příloha XXIV–Počty zemřelých do 1 roku podle lékařské péče, Černá Hora, vybrané roky	79
Příloha XXV–Specifické míry plodnosti, Černá Hora, vybrané roky	79
Příloha XXVI–Průměrný věk matky při narození dítěte dle pořadí, Černá Hora, vybrané roky	80
Příloha XXVII–Počty narozených dětí dle pořadí, Černá Hora, vybrané roky	80
Příloha XXVIII–Migrace a přirozený přírůstek obyvatelstva, Černá Hora, období 1948–2003	80
Příloha XXIX–Migrace obyvatelstva, regiony Černé Hory, vybrané roky	81

Příloha XXX–Negramotnost mužů dle věkových skupin, Černá Hora, vybrané roky	81
Příloha XXXI–Negramotnost žen dle věkových skupin, Černá Hora, vybrané roky	81
Příloha XXXII–Vzdělanost obyvatelstva, Černá Hora, 1991	81
Příloha XXXIII–Vzdělanost obyvatelstva, Černá Hora, 2003	82
Příloha XXXIV–Porovnání vlastních výpočtů s oficiálními statistikami, Černá Hora, vybrané roky...	82
Příloha XXXV–Porovnání vlastních výpočtů s oficiálními statistikami, Černá Hora, vybrané roky	83
Příloha XXXVI–Evropský standard úmrtnosti z roku 1976	83
Příloha XXXVII–Standardizovaná míra úmrtnosti, Černá Hora, vybrané roky	84
Příloha XXXVIII–Vývoj počtu obyvatel dle pohlaví, Černá Hora, 1960–2010	85
Příloha XXXIX–Vývoj indexu maskulinity obyvatelstva, Černá Hora, 1958–2010.....	86

Přílohy

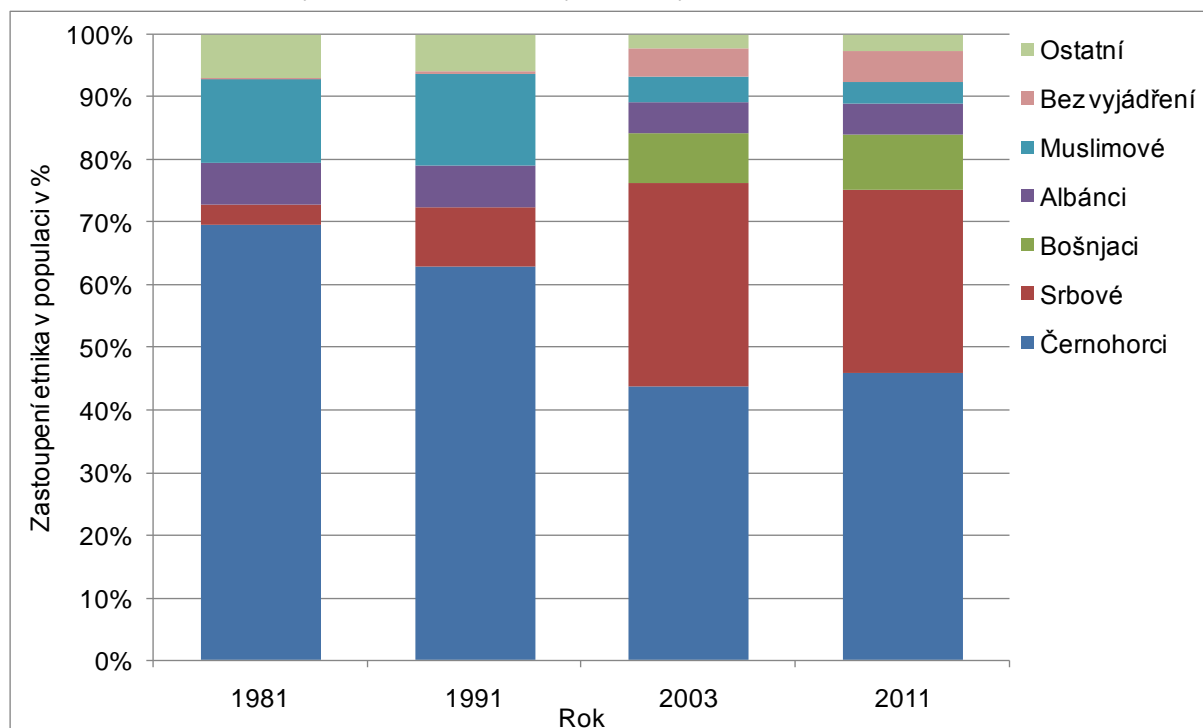
Příloha I–Obyvatelstvo dle etnické příslušnosti, Černá Hora, 2011

	Černohorci	Srbové	Bosňáci	Albánci	Muslimové	Chorvati	Romové	Bez vyjádření	Ostatní
1.7 P	278865	178110	53605	30439	20537	6021	6251	30170	16059
%	44,98	28,73	8,65	4,91	3,31	0,97	1,01	4,87	2,59

Zdroj: Statistički godišnjak, SLDB 2011

Vysvětlivka: Relativní vyjádření je v % na 2 desetinná místa. Bosňáci je oficiální český terminus technicus.

Příloha II–Etnické složení obyvatelstva, Černá Hora, vybrané roky

Zdroj: Statistički godišnjak, SLDB 2011

Poznámka: Skupina Bez vyjádření nevyplnila kolonku pro etnickou příslušnost

Příloha III–Obyvatelstvo dle národnosti, Černá Hora, vybrané roky

	1981		1991		2003		2011	
	absolutně	relativně	absolutně	relativně	absolutně	relativně	absolutně	relativně
Černohorci	400488	68,54	380467	61,86	267669	43,16	278865	44,98
Srbové	19407	3,32	57453	9,34	198414	31,99	178110	28,73
Bošnjaci	–	–	–	–	48184	7,77	53605	8,65
Albánci	37735	6,46	40415	6,57	31163	5,03	30439	4,91
Muslimové	78080	13,36	89614	14,57	24625	3,97	20537	3,31
Chorvati	6904	1,18	6244	1,02	6811	1,10	6021	0,97
Romové	1417	0,24	3282	0,53	2601	0,42	6251	1,01
Bez vyjádření	301	0,05	1944	0,32	26906	4,34	30170	4,87
Ostatní	39978	6,84	35616	5,79	13772	2,22	16059	2,59

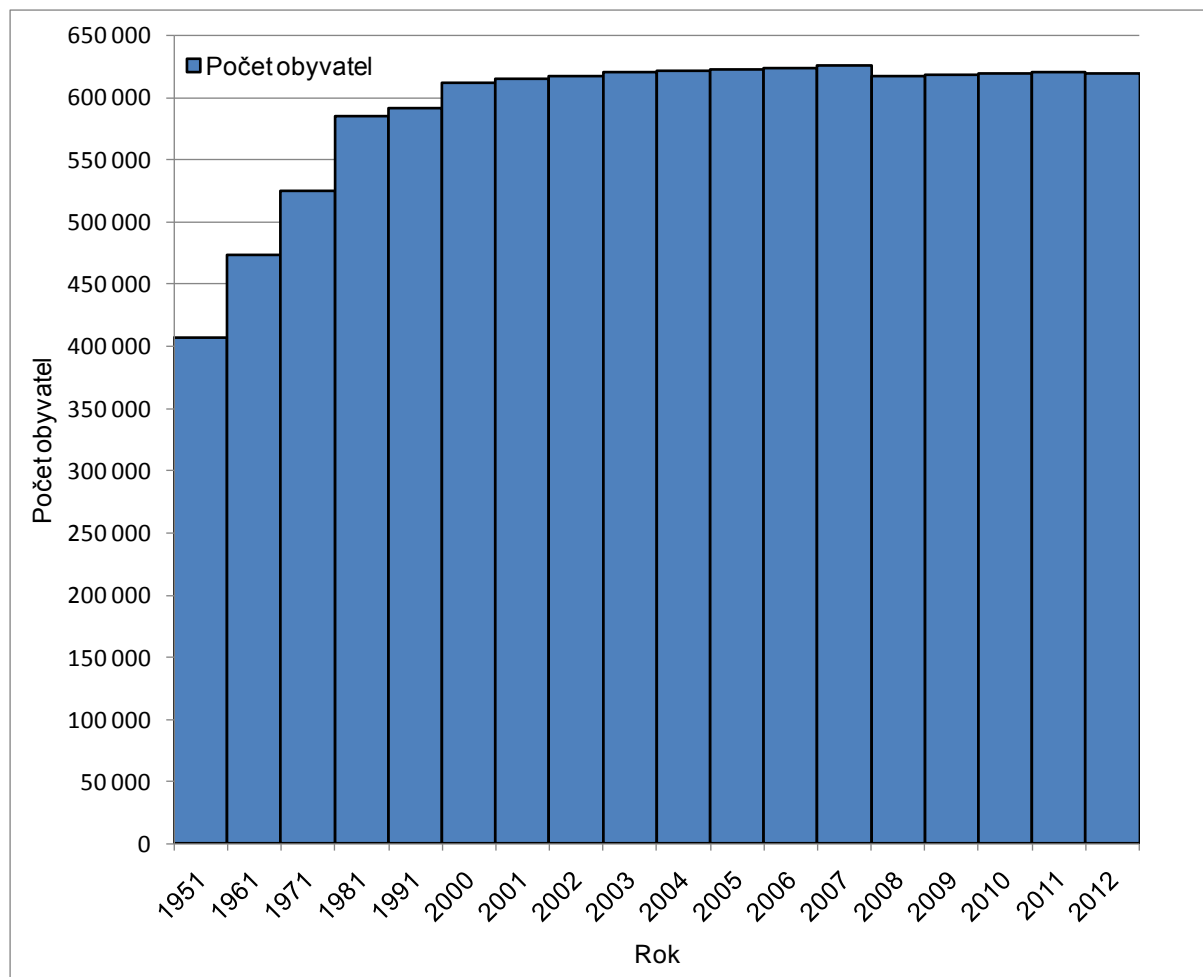
Zdroj: Statistički godišnjak, 2006; Statistički godišnjak, SLDB 2011**Poznámka:** Obyvatelstvo v roce 2003 je bráno dle nové definice (viz. data a metodologie)**Příloha IV–Obyvatelstvo dle náboženského vyznání, Černá Hora, 2011**

	Celkem	Pravoslavi	Katolictví	Islám	Ateismus	Nevyplněno	Ostatní
Absolutně	620029	446858	21299	118477	7667	16180	9548
Relativně	100	72,07	3,44	19,11	1,24	2,61	1,54

Zdroj: Statistički godišnjak, SLDB 2011**Vysvětlivka:** Relativní podíl je vyjádřen v procentech**Příloha V–Obyvatelstvo dle urbanizace, opštiny Černé Hory, 2011**

Oblasti	Absolutní čísla			Relativně	
	celkem	městské	rustální	městské	rustální
Černá hora	620029	392020	228009	63,23	36,77
Andrijevice	5071	1048	4023	20,67	79,33
Bar	42048	17649	24399	41,97	58,03
Berane	33970	11073	22897	32,60	67,40
Bijelo Polje	46051	15400	30651	33,44	66,56
Budva	19218	15995	3223	83,23	16,77
Cetinje	16657	14093	2564	84,61	15,39
Danilovgrad	18472	6852	11620	37,09	62,91
Herceg novi	30864	19536	11328	63,30	36,70
Kolašin	8380	2725	5655	32,52	67,48
Kotor	22601	12583	10018	55,67	44,33
Mojkovac	8622	3590	5032	41,64	58,36
Nikšić	72443	56970	15473	78,64	21,36
Plav	13108	5390	7718	41,12	58,88
Pljevlja	30786	19489	11297	63,30	36,70
Plužine	3246	1341	1905	41,31	58,69
Podgorica	185937	155725	30212	83,75	16,25
Rožaje	22964	9422	13542	41,03	58,97
Šavnik	2070	472	1598	22,80	77,20
Tivat	14031	10237	3794	72,96	27,04
Ulcinj	19921	10707	9214	53,75	46,25
Žabljak	3569	1723	1846	48,28	51,72

Zdroj: Statistički godišnjak, SLDB 2011

Příloha VI–Vývoj celkového počtu obyvatelstva, Černá Hora, vybrané roky

Zdroj: Statistički godišnjak, 2007; Statistički godišnjak, 2012

Vysvětlivka: Vybrané roky kopírují publikovaná data ve Statistické ročenice Černé Hory, 2007+2012

Příloha VII–Obyvatelstvo dle věku, Černá Hora, vybrané roky

	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2003	2011
Věk	377 189	419 873	471 894	529 604	584 310	615 035	620 145	620 029
0–4	44 978	59 376	61 280	54 500	54 601	50 708	39 671	38 950
5–9	51 074	41 918	58 565	56 932	52 632	52 413	42 576	38 430
10–14	48 293	47 850	51 812	57 707	53 314	52 337	45 214	41 371
15–19	39 586	46 386	38 132	57 307	57 569	50 782	49 387	44 093
20–24	30 138	40 851	45 152	47 007	54 740	48 869	48 963	42 816
25–29	19 958	31 460	38 332	32 025	49 524	48 595	44 988	45 793
30–34	16 294	20 094	34 296	39 195	41 491	47 810	41 528	44 495
35–39	22 945	16 735	23 965	35 315	30 259	44 903	41 705	41 879
40–44	17 780	22 529	15 873	32 166	38 261	39 175	44 175	40 496
45–49	17 942	17 868	18 970	23 074	33 922	27 742	44 496	43 089
50–54	14 002	17 018	19 825	15 132	31 093	35 675	40 436	43 613
55–59	14 392	14 005	16 636	18 157	22 324	31 218	28 071	41 223
60–64	12 026	12 835	15 334	18 039	14 221	27 985	29 233	34 196
65+	27 767	30 930	33 452	40 417	48 021	50 603	74 160	79 337
Nezjištěno	14	18	270	2 631	2 338	6 220	5 542	248

Zdroj: Statistički godišnjak, 2007; Statistički godišnjak 2012

Poznámka: Důvod, proč u tolika lidí nebyl zjištěn věk je ten, že se v cenzech do roku 2011 tolik nebazírovalo na vyplnění pohlaví a věku

Příloha VIII–Muži dle věku v letech, Černá Hora, vybrané roky

Věk	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2003	2011
0–4	23 017	30 583	31 434	28 069	28 016	26 150	20 560	20 361
5–9	26 170	21 379	30 300	29 400	26 897	26 797	21 950	20 016
10–14	24 684	24 439	26 486	29 700	27 593	26 986	23 393	21 389
15–19	19 217	23 219	19 129	29 510	29 747	25 897	25 388	22 815
20–24	13 684	20 328	22 714	23 979	28 512	25 591	24 792	22 084
25–29	8 480	14 622	18 917	15 316	25 734	25 263	22 356	23 299
30–34	6 692	8 903	16 650	18 731	20 843	24 639	20 565	22 188
35–39	10 199	6 824	10 967	17 388	14 501	23 123	20 797	20 523
40–44	8 667	10 149	6 723	15 698	18 608	19 354	22 064	20 136
45–49	8 100	8 756	8 030	10 500	16 765	13 333	22 494	21 401
50–54	6 047	7 643	9 255	6 317	15 102	17 060	19 913	21 817
55–59	6 050	6 109	7 600	7 348	10 060	15 107	13 171	20 509
60–64	5 383	5 520	6 749	8 343	5 915	13 130	13 393	15 941
65+	11 680	13 241	14 185	17 606	20 374	20 479	31 984	33 665
Celkem	178 078	201 718	229 274	259 209	289 739	305 931	305 225	306 236
Nezjištěno	8	3	135	1 304	1 072	3 022	2 405	92

Zdroj: Statistický ročník, 2007; Statistický ročník 2012**Poznámka:** Důvod, proč u tolika lidí nebyl zjištěn věk je ten, že se v cenzech do roku 2011 tolik nedbalo na vyplnění pohlaví a věku.**Příloha IX–Ženy dle věku v letech, Černá Hora, vybrané roky**

Věk	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2003	2011
0–4	21 961	28 793	29 846	26 431	26 585	24 558	19 111	18 589
5–9	24 904	20 539	28 265	27 532	25 735	25 616	20 626	18 414
10–14	23 609	23 411	25 326	28 007	25 721	25 351	21 821	19 982
15–19	20 369	23 167	19 003	27 797	27 822	24 885	23 999	21 278
20–24	16 454	20 523	22 438	23 028	26 228	23 278	24 171	20 732
25–29	11 478	16 838	19 415	16 709	23 790	23 332	22 632	22 494
30–34	9 602	11 191	17 646	20 464	20 648	23 171	20 963	22 307
35–39	12 746	9 911	12 998	17 927	15 758	21 780	20 908	21 356
40–44	9 113	12 380	9 150	16 468	19 653	19 821	22 111	20 360
45–49	9 842	9 112	10 940	12 574	17 157	14 409	22 002	21 688
50–54	7 955	9 375	10 570	8 815	15 991	18 615	20 523	21 796
55–59	8 342	7 896	9 036	10 809	12 264	16 111	14 900	20 714
60–64	6 643	7 315	8 585	9 696	8 306	14 855	15 840	18 255
65+	16 087	17 689	19 267	22 811	27 647	30 124	42 176	45 672
Celkem	199 111	218 155	242 620	270 395	294 571	309 104	314 920	313 793
Nezjištěno	6	15	135	1 327	1 266	3 198	3 137	156

Zdroj: Statistický ročník, 2007; Statistický ročník 2012**Poznámka:** Důvod, proč u tolika lidí nebyl zjištěn věk je ten, že se v cenzech do roku 2011 tolik nebazírovalo na vyplnění pohlaví a věku.

Příloha X–Odhady počtu obyvatelstva dle věku, Černá Hora, vybrané roky, tisíce

	1950	1955	1960	1970	1980	1990	2000	2005	2010
0–4	48	60	63	52	55	53	39	39	40
5–9	46	48	59	57	53	53	44	40	38
10–14	48	47	48	60	54	53	47	45	42
15–19	43	49	43	61	58	51	50	45	45
20–24	35	43	47	44	54	50	49	48	42
25–29	26	36	41	34	49	50	43	47	47
30–34	18	26	35	42	40	49	41	42	44
35–39	20	18	24	36	29	45	42	40	41
40–44	20	20	17	32	40	39	45	43	40
45–49	18	20	20	22	33	26	45	45	44
50–54	16	17	20	15	31	38	39	43	44
55–59	14	15	17	19	21	31	24	36	41
60–64	12	13	14	18	13	28	33	22	33
65–69	10	11	12	15	15	14	28	31	20
70–74	9	8	9	11	13	11	20	23	28
75–79	6	6	6	8	10	11	13	15	16
80+	4	5	5	6	9	12	8	10	13

Zdroj: World Population Prospects, revize 2012**Poznámka:** Jedná se o odhady.

Příloha XI–Střední stav obyvatelstva, počty zemřelých, počty zemřelých za muže, počty zemřelých do 1 roku, kvocient kojenecké úmrtnosti, maskulinita kojenecké úmrtnosti, hrubá míra sňatečnosti, hrubá míra rozvodovosti, Černá Hora, vybrané roky

Rok	${}_{1,7}P$	D	D ₀	KU	KU _m	s	r
1951	407 000	4 416	1 092	84,7	111,6	8,1	0,5
1961	474 000	3 335	798	61,4	108,4	7,4	0,8
1971	525 002	3 278	378	27,8	120,4	7,8	0,5
1981	585 671	3 556	227	21,7	102,7	7,6	0,5
1991	591 843	3 970	107	11,1	137,8	6,6	0,7
2000	612 496	5 412	102	11,1	142,9	6,3	0,7
2001	614 791	5 431	129	14,6	130,4	6,3	0,8
2002	617 085	5 513	92	10,8	124,4	6,1	0,8
2003	620 279	5 704	92	11	119	6,6	0,8
2004	622 118	5 707	61	7,8	117,9	5,5	0,8
2005	623 277	5 839	70	9,5	125,8	5,3	0,8
2006	624 241	5 968	83	11	94,6	5,5	0,8
2007	626 188	5 979	58	7,4	163,6	6,5	0,7
2008	616 969	5 708	62	7,5	169,6	5,6	0,7
2009	618 294	5 862	49	5,7	133,3	6,1	0,7
2010	619 428	5 633	50	6,7	100	5,9	0,8
2011	620 556	5 847	32	4,4	190,9	5,7	0,8
2012	620 008	5 922	33	4,4	106,3	5,3	0,8

Zdroj: Statistická ročenka Černé Hory, 2006,2007+2012

Poznámka: ${}_{1,7}P$ značí střední stav obyvatelstva, D počet zemřelých, D₀ počet zemřelých v dokončeném věku 0, KU kvocient kojenecké úmrtnost, KU_m maskulinitu kojenecké úmrtnosti, s hrubou mírou sňatečnosti a r hrubou mírou rozvodovosti.

Příloha XII–Struktura zaměstnanosti obyvatelstva dle odvětví, Černá Hora, vybrané roky

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ostatní služby	7252	7270	6845	7224	7392	7924	8489	7481	8221	9031	10353
Zdraví a sociální služby	11385	11414	9885	10021	11605	11200	12012	12004	12356	12238	11238
Vzdělání	12850	12882	13437	13016	13098	12974	12846	12687	12892	12992	11854
Administrativa asociální zabezpečení	9160	9183	9157	9444	9337	9524	10345	17575	18643	18860	18868
Práce s nemovitostmi	4608	4620	3904	4238	4699	5067	5905	5354	5631	7356	9264
Finanční služby	3264	3272	3311	2793	3316	3014	3114	3143	3476	3748	3959
Doprava a skladování	13878	13912	14856	14502	14145	13745	12133	11358	12798	13858	12541
Hotely a restaurace	9391	9405	8574	9024	9562	11110	10928	11307	14641	16678	13131
Maloochod a opravy	23648	23707	16782	20002	24101	23789	29602	30750	31854	36117	36918
Stavebnictví	6746	6762	6166	6522	6879	7563	6853	6647	8831	9997	7903
Výroba elektřiny	5388	5401	5838	5535	5491	5496	5627	5594	6042	5456	4369
Průmysl	25779	25843	31566	30891	26286	25971	26065	25697	24335	21824	16563
Težba	4492	4503	5349	5451	4578	4079	4159	3753	3721	3178	2332
Rybaření	62	63	120	90	64	98	115	112	129	119	102
Zemědělství, lesnictví, vodní hospodářství	2870	2877	4310	3926	2926	2786	2607	2586	2651	2700	2347
Celkem	140773	141114	140100	142679	143479	144340	150800	156408	166221	174152	161742

Zdroj : Statistický ročník, 2011

Příloha XIII–Počet mužů v 5letých věkových skupinách, Černá Hora, vybrané roky, tisíce

	1950	1955	1960	1965	1970	1975
0–4	24,73	31,24	32,77	31,11	26,86	30,44
5–9	23,78	25,01	30,90	32,66	29,68	27,34
10–14	24,56	24,46	24,90	32,28	31,31	27,41
15–19	21,22	25,11	22,14	23,64	31,93	27,24
20–24	17,01	21,57	24,30	17,80	21,99	33,40
25–29	11,55	17,19	20,28	21,52	16,72	18,07
30–34	7,80	11,65	16,77	18,35	20,79	14,27
35–39	8,51	7,94	11,04	16,03	17,98	18,93
40–44	9,41	8,62	7,24	10,36	15,66	17,38
45–49	8,43	9,39	8,49	6,51	9,94	15,21
50–54	6,85	8,24	9,37	8,30	6,23	9,02
55–59	6,08	6,48	7,72	9,35	7,86	5,60
60–64	5,45	5,50	6,31	7,70	8,45	7,38
65–69	4,67	4,66	5,02	5,73	6,62	7,44
70–74	3,55	3,67	3,85	4,28	4,61	5,37
75–79	2,53	2,39	2,63	2,84	3,00	3,26
80+	1,72	1,83	1,95	2,22	2,34	2,50

Zdroj: World Population Prospects, revize 2012**Poznámka:** Jedná se o odhady.**Příloha XIV–Počet mužů v 5letých věkových skupinách, Černá Hora, vybrané roky, tisíce**

	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
0–4	28,05	26,28	27,54	21,34	20,38	20,14	21,02
5–9	27,03	27,72	27,16	26,33	22,82	20,83	19,81
10–14	27,71	26,53	27,46	26,15	24,15	23,17	21,88
15–19	30,25	26,86	26,13	26,36	25,69	23,34	23,27
20–24	28,39	28,10	26,12	24,18	24,56	24,74	21,82
25–29	25,70	26,53	25,86	23,51	21,28	23,27	23,91
30–34	19,92	24,38	25,14	23,57	20,23	20,56	21,80
35–39	13,91	19,41	23,31	23,75	21,16	20,11	20,19
40–44	19,63	13,36	19,05	22,80	22,73	21,47	20,26
45–49	16,49	19,02	12,69	19,00	22,69	22,58	21,96
50–54	14,99	15,86	18,29	12,22	18,97	21,81	22,04
55–59	9,51	14,24	14,95	17,12	11,19	17,37	20,39
60–64	5,56	7,72	13,15	14,01	15,41	10,05	15,13
65–69	6,85	4,92	5,72	11,43	13,08	13,84	8,81
70–74	6,07	5,75	4,14	5,38	8,81	10,27	12,44
75–79	3,83	4,53	4,30	2,35	5,16	6,17	6,58
80+	2,75	3,39	4,00	4,00	1,00	3,00	5,00

Zdroj: World Population Prospects, revize 2012**Poznámka:** Jedná se o odhady.

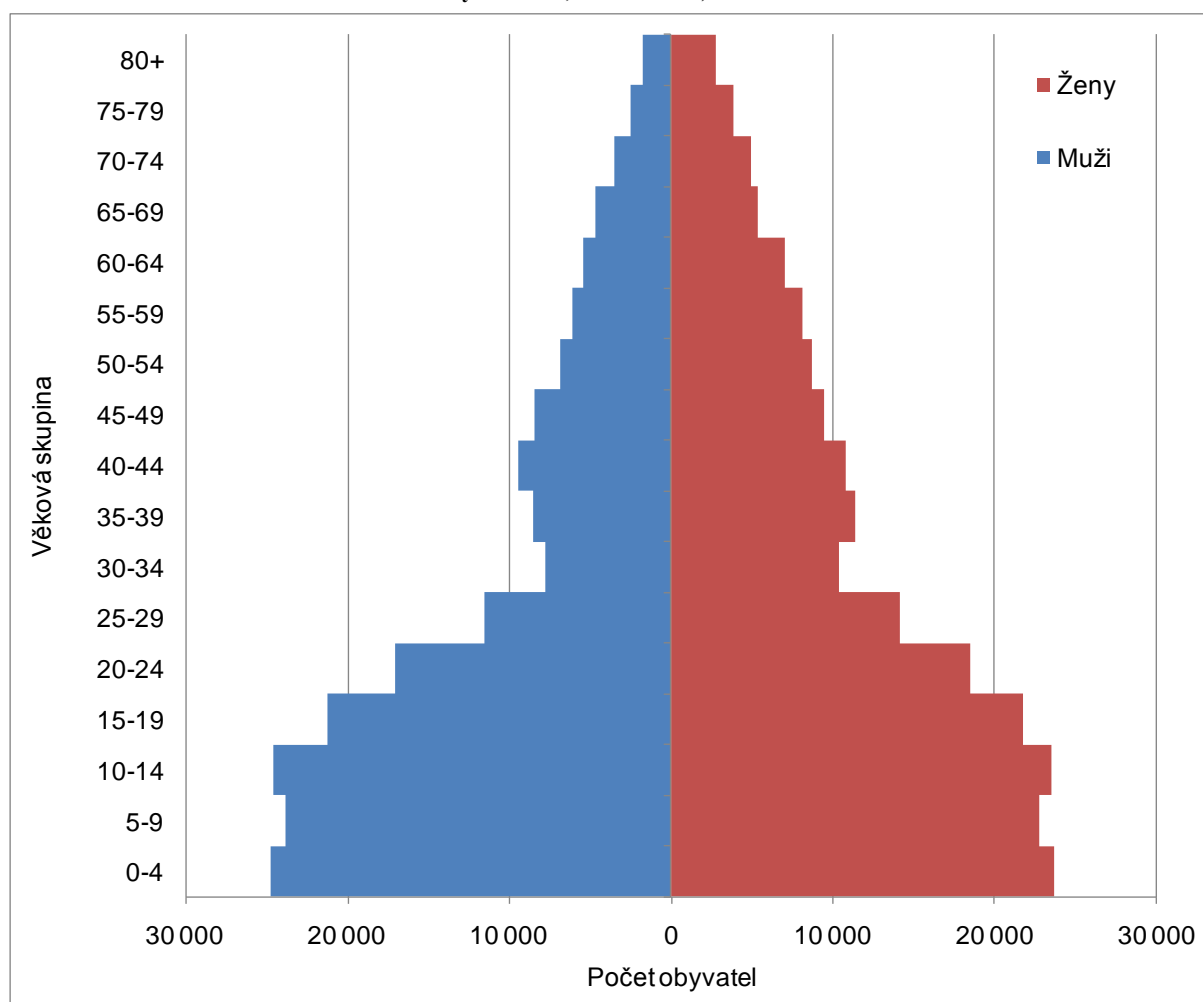
Příloha XV–Počet žen v 5letých věkových skupinách, Černá Hora, vybrané roky, tisíce

	1950	1955	1960	1965	1970	1975
0–4	23,64	28,70	30,20	28,00	25,37	28,20
5–9	22,72	23,41	28,17	29,95	27,12	26,81
10–14	23,51	22,82	23,37	29,58	29,08	25,93
15–19	21,77	23,59	20,85	22,49	29,41	26,41
20–24	18,49	21,78	23,12	17,79	21,65	30,27
25–29	14,16	18,44	20,49	21,77	17,50	19,22
30–34	10,40	14,08	17,80	18,62	21,20	17,39
35–39	11,33	10,33	13,22	16,77	18,33	19,79
40–44	10,75	11,19	9,48	12,36	16,52	17,77
45–49	9,48	10,54	11,06	8,68	12,12	16,25
50–54	8,67	9,19	10,4	11,16	8,73	11,35
55–59	8,12	8,23	8,86	10,22	10,76	9,36
60–64	6,98	7,46	8,10	8,71	9,47	10,57
65–69	5,32	6,11	7,05	7,36	7,91	8,25
70–74	4,97	4,25	5,07	5,98	6,30	6,97
75–79	3,86	3,40	3,09	3,78	4,55	5,08
80+	2,76	2,93	3,09	3,09	3,59	4,80

Zdroj: World Population Prospects, 2012**Poznámka:** Jedná se o odhady.**Příloha XVI–Počet žen v 5letých věkových skupinách, Černá Hora, vybrané roky**

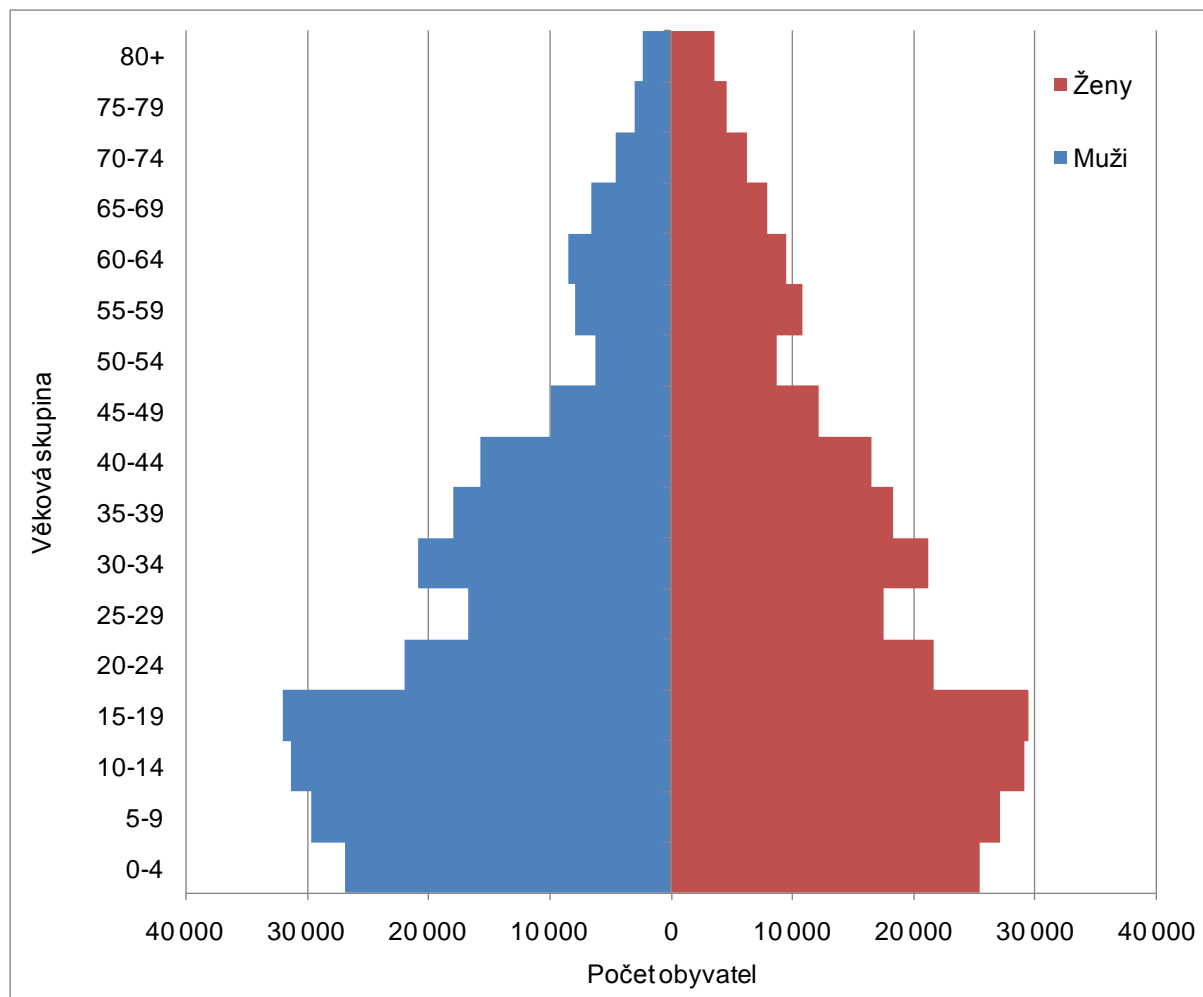
	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
0–4	26,75	24,75	25,88	19,91	18,95	18,62	19,18
5–9	25,86	26,30	26,06	24,97	21,55	19,43	18,27
10–14	25,80	25,45	25,70	25,12	22,44	21,78	20,54
15–19	28,25	24,67	25,19	24,95	24,40	21,73	21,66
20–24	26,09	26,11	23,44	23,90	24,22	23,73	20,49
25–29	23,73	24,61	23,86	21,99	21,91	23,27	23,25
30–34	20,02	22,72	23,57	22,58	20,41	21,39	22,12
35–39	15,33	19,80	21,87	22,93	21,26	20,25	21,15
40–44	20,50	14,94	19,75	21,76	22,64	21,64	20,20
45–49	16,82	20,12	13,79	19,87	21,85	22,48	22,30
50–54	15,95	16,38	19,91	13,54	20,06	21,32	21,81
55–59	11,81	15,54	15,82	19,20	12,93	19,12	20,53
60–64	7,93	10,29	14,97	15,28	18,07	12,16	17,82
65–69	8,31	7,42	8,70	13,66	14,77	17,13	11,18
70–74	7,41	7,47	6,71	8,26	11,44	12,46	16,00
75–79	5,80	6,17	6,25	4,39	7,96	8,65	8,93
80+	6,10	7,20	8,00	8,00	7,00	7,00	8,00

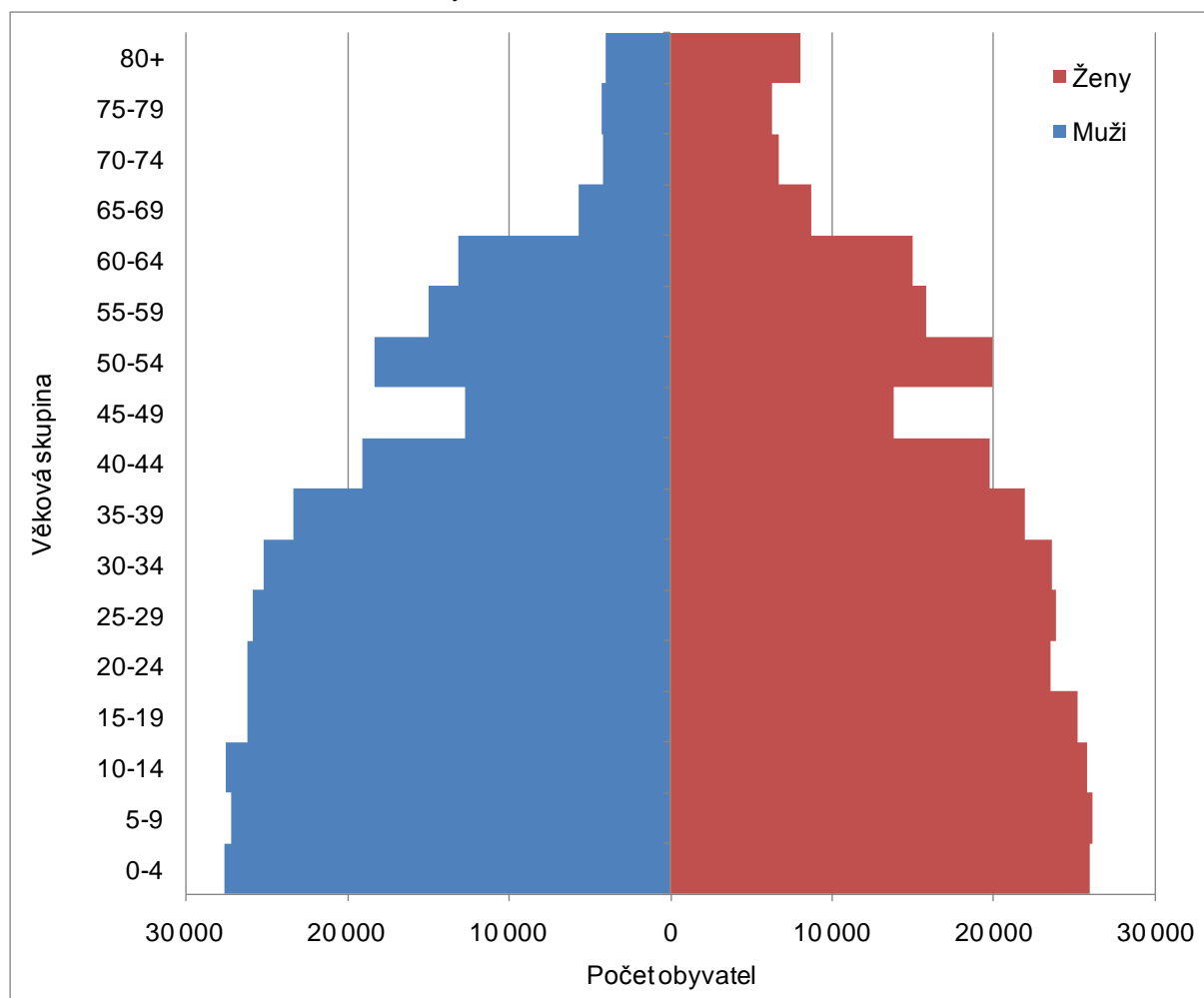
Zdroj: World Population Prospects, 2012**Poznámka:** Jedná se o odhady.

Příloha XVII–Pohlavně-věková struktura obyvatelstva, Černá Hora, 1950

Zdroj: World Population Prospects, revize 2012

Poznámka: Jedná se odhady.

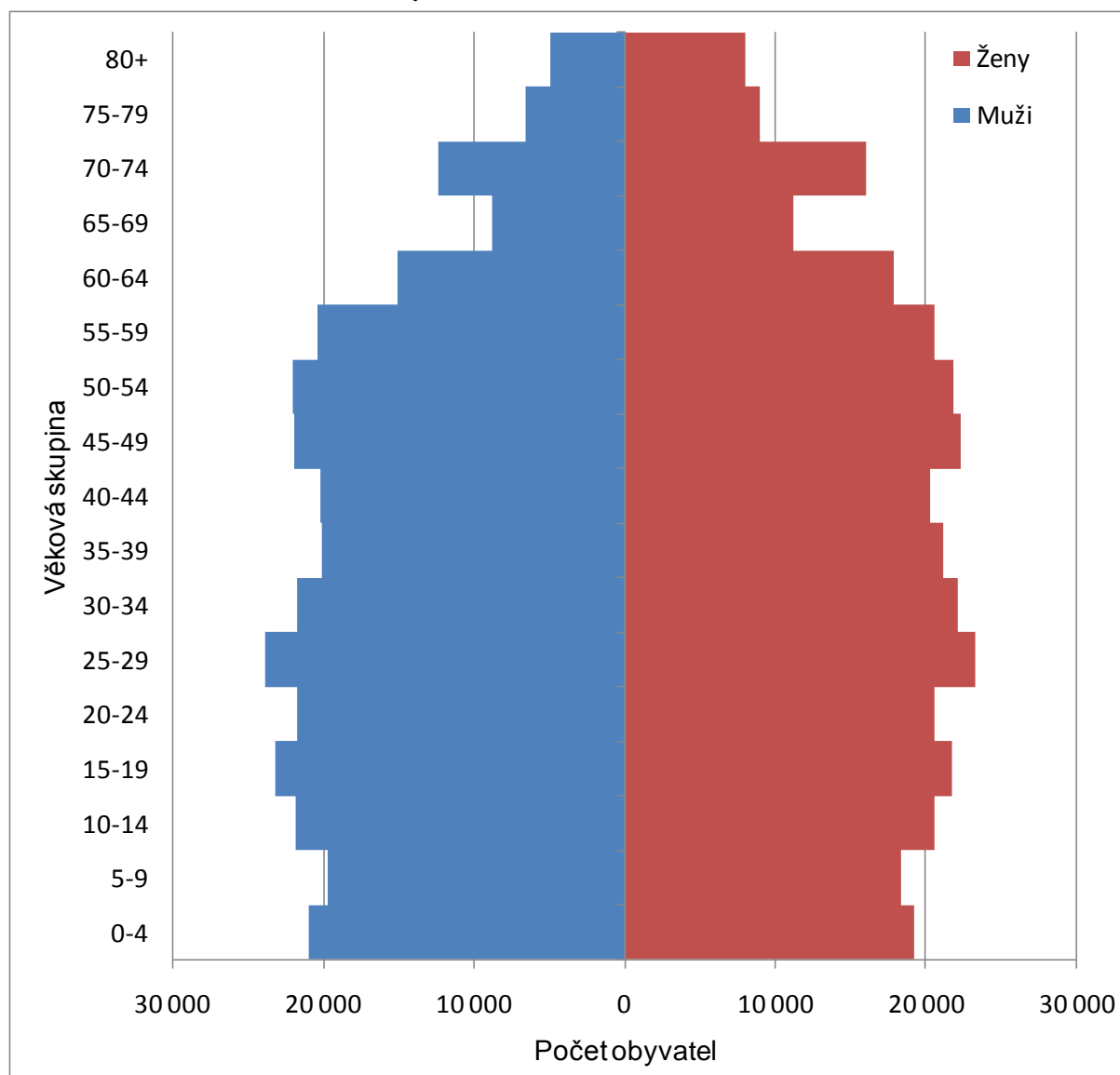
Příloha XVIII–Pohlavně-věková struktura obyvatelstva, Černá Hora, 1970**Zdroj:** World Population Prospects, 2012**Poznámka:** Jedná se odhady

Příloha XIX–Pohlavně-věková struktura obyvatelstva, Černá Hora, 1990

Zdroj: World Population Prospects, 2012

Poznámka: Jedná se odhady

Příloha XX–Pohlavně-věková struktura obyvatelstva, Černá Hora, 2010

Zdroj: World Population Prospects, 2012

Poznámka: Jedná se odhady

Příloha XXI–Sňatky podle rodinného stavu ženicha a nevěsty, Česká republika, 1950–2012

Rok	Rodinný stav ženicha				Rodinný stav nevěsty			
	svobodný	ovdovělý	rozvedený	celkem	svobodná	ovdovělá	rozvedená	celkem
1950	80 862	4 543	9 761	95 166	82 909	3 348	8 909	95 166
1960	63 644	2 145	8 384	74 173	64 717	1 508	7 948	74 173
1970	75 753	2 000	12 871	90 624	76 995	1 865	11 764	90 624
1980	60 710	1 733	15 900	78 343	60 759	1 572	16 012	78 343
1990	71 843	1 226	17 884	90 953	72 359	1 148	17 446	90 953
2000	41 360	722	13 239	55 321	41 528	773	13 020	55 321
2001	38 841	648	12 885	52 374	39 218	723	12 433	52 374
2002	39 043	659	13 030	52 732	39 318	724	12 690	52 732
2003	36 016	634	12 293	48 943	36 371	671	11 901	48 943
2004	37 940	650	12 857	51 447	38 147	748	12 552	51 447
2005	38 347	615	12 867	51 829	38 605	673	12 551	51 829
2006	39 149	551	13 160	52 860	39 569	637	12 654	52 860
2007	41 752	587	14 818	57 157	42 032	715	14 410	57 157
2008	38 038	640	13 779	52 457	38 117	735	13 605	52 457
2009	34 865	543	12 454	47 862	35 203	658	12 001	47 862
2010	34 414	512	11 820	46 746	34 734	581	11 431	46 746
2011	33 371	475	11 291	45 137	33 443	520	11 174	45 137
2012	33 816	401	10 989	45 206	34 175	542	10 489	45 206

Zdroj: ČSÚ, 2013

Příloha XXII–Specifické míry úmrtnosti mužů, Černá Hora, vybrané roky

	1960	1980	2000	2010
0–4	17,5471	4,7059	3,4354	1,9508
5–9	0,6796	0,3330	0,0876	0,4039
10–14	0,6425	0,4331	0,2485	0,2285
15–19	0,8132	0,9257	0,5839	0,4297
20–24	1,2755	1,0919	1,2622	1,3288
25–29	1,3314	1,2449	1,5039	1,1710
30–34	1,2522	1,3552	1,3347	1,4218
35–39	2,0826	2,5171	2,2680	1,8327
40–44	2,9022	2,5975	3,8284	3,1597
45–49	4,3570	4,7307	5,3773	4,5076
50–54	5,9791	7,6718	8,2767	8,8463
55–59	11,6611	10,3028	16,5371	11,0844
60–64	14,1091	15,2960	19,2707	15,2046
65–69	21,7088	29,6567	34,0926	47,1056
70–74	43,3766	34,5793	46,5380	39,1574
75–79	59,3607	67,1720	67,0543	75,3685
80+	150,0256	182,5455	486,0000	129,4000

Zdroj: World Population Prospects, 2012; Statistički godišnjak, 2012, vlastní výpočty

Poznámka: Pro věk 80+ v roce 2000 WPP vycházejí velmi nepravděpodobná čísla. Při použití dat ze SR CG, 2012 za rok 2003 (je nejbližší ze všech dostupných dat) za věkovou skupinu 65+, od které odečteme populaci ve věku 65–79 z WPP a zahrneme toto číslo do výpočtu SMU, vychází místo čísla 486, číslo 98,58.

Příloha XXIII–Specifické míry úmrtnosti, ženy, Černá Hora, vybrané roky

	1960	1980	2000	2010
0–4	16,7870	5,0851	2,3217	1,3554
5–9	0,6035	0,3093	0,0000	0,2189
10–14	0,4278	0,1938	0,3120	0,0974
15–19	1,1033	0,3540	0,2869	0,1847
20–24	1,1677	0,7282	0,2478	0,5368
25–29	1,1224	0,5479	0,2739	0,2581
30–34	1,4044	0,7494	0,7840	0,4069
35–39	1,5129	0,9785	1,0348	0,6621
40–44	1,7929	1,9508	1,8550	1,5839
45–49	3,2541	2,3776	2,7459	2,1527
50–54	3,8476	4,2633	4,3879	4,9509
55–59	7,8989	6,1796	7,8125	6,6261
60–64	10,6212	9,2114	11,0146	8,4717
65–69	17,7431	21,0539	20,8587	23,4263
70–74	35,6861	28,7605	35,9329	26,6808
75–79	56,9764	43,9731	53,7621	62,4650
80+	134,9078	104,1940	123,0000	141,5000

Zdroj: World Population Prospects, 2012; Statistički godišnjak, 2012, vlastní výpočty

Vysvětlivka: Počty obyvatel jsou čerpány z dat WPP, počty zemřelých ze SR CG 2012

Příloha XXIV–Počty zemřelých do 1 roku podle lékařské péče, Černá Hora, vybrané roky

	1980	1990	2000	2006	2007	2008	2009
Celkem	247	156	102	83	58	62	49
V lékařské péči	205	143	98	80	54	59	47
Bez lékařské péče	42	13	4	2	3	1	2

Zdroj: Statistički godišnjak, 2010

Příloha XXV–Specifické míry plodnosti, Černá Hora, vybrané roky

	1960	1980	2000	2010
15–19	40,77	26,97	22,26	16,76
20–24	178,52	136,17	109,80	82,67
25–29	193,10	119,49	131,41	109,46
30–34	140,67	108,36	94,52	82,33
35–39	84,11	63,15	39,09	39,01
40–44	42,08	14,68	10,16	7,77
45–49	12,02	2,73	0,41	0,58
Úhrnná plodnost	3,46	2,36	2,04	1,69

Zdroj: Statistički godišnjak, 2011, WPP 2012, vlastní výpočty

Poznámka: Počty narozených pochází ze SR CG 2011, počty žen dle věku z WPP 2014, výpočty jsou uvedeny níže. Počty narozených dětí ženám 50+ jsou zahrnuty do věk. skupiny 45–49, počty dětí žen do 15 let do věkové skupiny 15–19.

Příloha XXVI–Průměrný věk matky při narození dítěte dle pořadí, Černá Hora, vybrané roky

Rok	Pořadí dítěte									
	celkem	1	2	3	4	5	6	7	8	9+
1980	27,4	24,4	26,7	29,5	31,7	33,2	35,1	36,6	38,8	41,3
1990	27,1	24,8	27,1	29,6	31,3	32,5	34,3	36,2	37,5	38
2000	27,8	25,6	27,9	30,4	32,8	33,4	34,1	34	34,4	35,3
2003	27,8	25,8	27,9	30,6	32,2	32,4	32,6	35,5	33,6	36,7
2004	27,4	25,5	27,4	29,8	31,7	32	32,9	35,2	36	37,9
2005	27,6	25,5	27,6	30,1	31,7	32,2	33	34,1	34,5	35
2006	27,4	25,4	27,6	29,7	31,3	31,8	32,1	32,6	32,6	37,7
2007	27,7	25,8	27,8	30,3	31,4	33,1	33,4	33,2	33,7	34,4
2008	27,4	25,5	27,9	29,8	31	32,8	30,8	30,2	32	39,5
2009	28,3	26,3	28,6	30,8	32,7	32,4	33,8	35	34,4	35,6

Zdroj: Statistický ročník, 2010**Poznámka:** Počty porodů ve vyšším pořadí se snižují, což může způsobovat značné výkyvy a nepostihovat trend. Zde je to cca od 6. dítěte výš. Viz. následující Příloha XXVII**Příloha XXVII–Počty narozených dětí dle pořadí, Černá Hora, vybrané roky**

	1980	1990	2000	2006	2007	2008	2009
1	3970	3684	3808	3098	3324	3700	3595
2	3197	3175	3028	2502	2530	2634	2692
3	1788	1563	1505	1283	1267	1251	1358
4	762	562	533	403	429	438	401
5	366	215	201	137	155	148	162
6	215	100	57	63	63	52	42
7	105	47	23	18	42	20	27
8	69	14	13	15	10	11	16
≥ 9	69	20	16	12	14	4	13
Nezjištěno	1	–	–	–	–	–	336

Zdroj: Statistická ročenka Černé Hory, 2011**Příloha XXVIII–Migrace a přirozený přírůstek obyvatelstva, Černá Hora, období 1948–2003**

Období	Za celé období			Přepočítáno na 1 rok		
	celkový přírůstek obyvatelstva	přirozený přírůstek	migrační saldo	celkový přírůstek obyvatelstva	přirozený přírůstek	migrační saldo
1948–1953	42645	44713	-2068	8459	8869	-410
1953–1961	52044	77623	-25579	6506	9703	-3197
1961–1971	57610	85646	-28036	5761	8565	-2804
1971–1981	54706	71509	-16803	5471	7151	-1680
1981–1991	30725	64112	-33387	3073	6411	-3338
1991–2003	40481	50126	-9645	3217	3984	-767

Zdroj: Demografští trendovi i projekce u Crnoj Gori, 2008

Příloha XXIX–Migrace obyvatelstva, regiony Černé Hory, vybrané roky

Oblast	Obyvatelstvo celkem		Migrační saldo		Obyvatelstvo revize 2006		Migrační saldo	
	1981	1991	celkem	relativně	1991	2003	celkem	relativně
Černá Hora	584310	615035	-33387	-5,6	593504	633985	-9648	-1,6
Severní region	228968	218592	-34800	-15,6	212377	198647	-31780	-15,5
Střední region	239571	261756	-7327	-2,9	254860	285643	5635	2,1
Jižní region	115771	134687	8741	7,0	126267	149695	16499	12,0

Zdroj: Demografski trendovi i projekcije u Crnoj Gori, 2008**Příloha XXX–Negramotnost mužů dle věkových skupin,
Černá Hora, vybrané roky**

	10–19	20–34	35–64	65+
1981	0,90	0,80	2,80	21,69
1991	0,74	0,68	1,55	13,18
2003	0,62	0,44	0,47	2,60
2011	0,73	0,51	0,40	1,20

Zdroj: Statistički godišnjak, 2011**Příloha XXXI–Negramotnost žen dle věkových skupin,
Černá Hora, vybrané roky**

	10–19	20–34	35–64	65+
1981	1,53	1,92	18,55	63,70
1991	0,83	1,21	9,17	46,40
2003	0,71	0,60	1,46	18,69
2011	0,85	0,82	1,01	9,66

Zdroj: Statistički godišnjak, 2011**Příloha XXXII–Vzdělanost obyvatelstva, Černá Hora, 1991**

	Absolutně			Relativně		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Bez vzdělání	40724	9238	31486	8,9	4,1	13,4
1–3 třídy základního školy	10761	3011	7750	2,3	1,3	3,3
4–7 třídy základní školy	64301	24313	39988	14	10,8	17,1
Základní škola	135545	67209	68336	29,5	29,7	29,3
Střední škola	160735	92712	68023	35	41	29,2
Škola pro kvalifikovaný personál (viz. Pozn.)	35864	23769	12095	7,8	10,5	5,2
Gymnásium	12696	6184	6512	2,8	2,7	2,8
Střední jazyková škola	45375	26310	19065	9,9	11,6	8,2
Střední odborná škola	66800	36449	30351	14,5	16,1	13
Vyšší vzdělání	17559	10787	6772	3,8	4,8	2,9
Vysokoškolské vzdělání	23154	14998	8156	5	6,6	3,5
Nezjištěno	6798	3730	3068	1,5	1,7	1,3

Zdroj: Statistički godišnjak, SLDB 1991**Poznámka:** Jedná se o školy určené pro státní zaměstnance

Příloha XXXIII–Vzdělanost obyvatelstva, Černá Hora, 2003

	Absolutně			Relativně		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Bez vzdělání	21210	5024	16186	4,3	2,1	6,39
1–3 třídy základního školy	6831	1525	5306	1,39	0,64	2,09
4–7 třídy zákl. školy	40655	13127	27528	8,25	5,49	10,87
Základní škola	113085	50671	62414	22,95	21,17	24,63
Střední škola	238671	127621	111050	48,44	53,33	43,83
Škola pro kvalifikovaný personál (viz. Pozn.)	71033	46346	24687	14,42	19,36	9,74
Gymnásium	34944	14166	20778	7,09	5,92	8,21
Střední jazyková škola	122911	62226	60685	24,95	26,01	23,95
Střední odborná škola	9783	4883	4900	1,98	2,04	1,93
Vyšší vzdělání	24822	14186	10636	5,04	5,93	4,2
Vysokoškolské vzdělání	37017	21155	15862	7,51	8,84	6,26
Nezjištěno	10393	6013	4380	2,11	2,51	1,72

Zdroj: Statistički godišnjak, SLDB 2003**Poznámka:** Jedná se o školy určené pro státní zaměstnance**Příloha XXXIV–Porovnání vlastních výpočtů s oficiálními statistikami, Černá Hora, vybrané roky**

Rok	M/s	s	M/r	r	M/hmPP	hmPP
1951	8,07	8,1	0,46	0,5	20,84	20,8
1961	7,41	7,4	0,81	0,8	20,38	20,4
1971	7,53	7,8	0,43	0,5	14,45	13,9
1981	7,55	7,6	0,47	0,5	11,76	11,8
1991	6,45	6,6	0,66	0,7	9,52	9,7
2000	6,31	6,3	0,71	0,7	6,16	6,2
2001	6,33	6,3	0,8	0,8	5,54	5,5
2002	6,15	6,1	0,82	0,8	4,84	4,8
2003	6,53	6,6	0,8	0,8	4,26	4,3
2004	5,53	5,5	0,81	0,8	3,44	3,5
2005	5,28	5,3	0,8	0,8	2,43	2,4
2006	5,55	5,5	0,75	0,8	2,5	2,5
2007	6,4	6,4	0,72	0,7	2,96	3
2008	5,58	5,5	0,75	0,7	4,13	4,1
2009	6,19	6,1	0,74	0,7	4,5	4,4
2010	5,93	5,9	0,84	0,8	2,88	2,9
2011	5,69	5,7	0,76	0,8	2,2	2,2
2012	5,33	5,3	0,83	0,8	2,48	2,5

Zdroj: Statistická ročenka Černé Hory, 2006–2012

Poznámka: Když je před ukazatelem M, tak to znamená, že se jedná o vlastní výpočty, v ostatních případech se jedná o oficiální data z SR CG, 2006; SR CG 2007; SR CG 2012. Ke všem výpočtům byly použity výhradně data ze SR CG. Hrubá míra sňatečnosti je zde s, r je hrubá míra rozvodovosti, hmPP je hrubá míra přirozeného přírůstku.

Příloha XXXV–Porovnání vlastních výpočtů s oficiálními statistikami, Černá Hora, vybrané roky

rok	M/hmú	hmú	M/hmp	hmp	M/KÚ	KÚ
1951	10,85	10,9	31,69	31,7	84,66	84,7
1961	7,04	7	27,41	27,4	61,41	61,4
1971	6,24	6,2	20,7	20,5	34,79	27,8
1981	6,07	6,1	17,83	17,9	21,74	21,7
1991	6,71	6,8	16,23	16,5	11,14	11,1
2000	8,84	8,8	14,99	15	11,11	11,1
2001	8,83	8,8	14,38	14,4	14,59	14,6
2002	8,93	8,9	13,77	13,8	10,82	10,8
2003	9,2	9,2	13,45	13,5	11,03	11
2004	9,17	9,2	12,62	12,6	7,77	7,8
2005	9,37	9,4	11,8	11,8	9,52	9,5
2006	9,56	9,6	12,06	12,1	11,02	11
2007	9,55	9,6	12,51	12,5	7,4	7,4
2008	9,25	9,1	13,38	13,1	7,51	7,5
2009	9,48	9,3	13,98	13,7	5,67	5,7
2010	9,09	9,1	11,98	12	6,74	6,7
2011	9,42	9,4	11,63	11,6	4,44	4,4
2012	9,55	9,5	12,03	12	4,42	4,4

Zdroj: Statistická ročenka Černé Hory, 2006–2012

Poznámka: Když je před ukazatelem M, tak to znamená, že se jedná o vlastní výpočty, v ostatních případech se jedná o oficiální data z SR CG. Ke všem výpočtům byly použity výhradně data ze SR CG. Hmú hrubá míra úmrtnosti, hmp hrubá míra porodnosti, KÚ kojenecká úmrtnost.

**Příloha XXXVI–Evropský standard
úmrtnosti z roku 1976**

0	1 600
1–4	6 400
5–9	7 000
10–14	7 000
15–19	7 000
20–24	7 000
25–29	7 000
30–34	7 000
35–39	7 000
40–44	7 000
45–49	7 000
50–54	7 000
55–59	6 000
60–64	5 000
65–69	4 000
70–74	3 000
75–79	2 000
80–84	2 000
Celkem	100 000

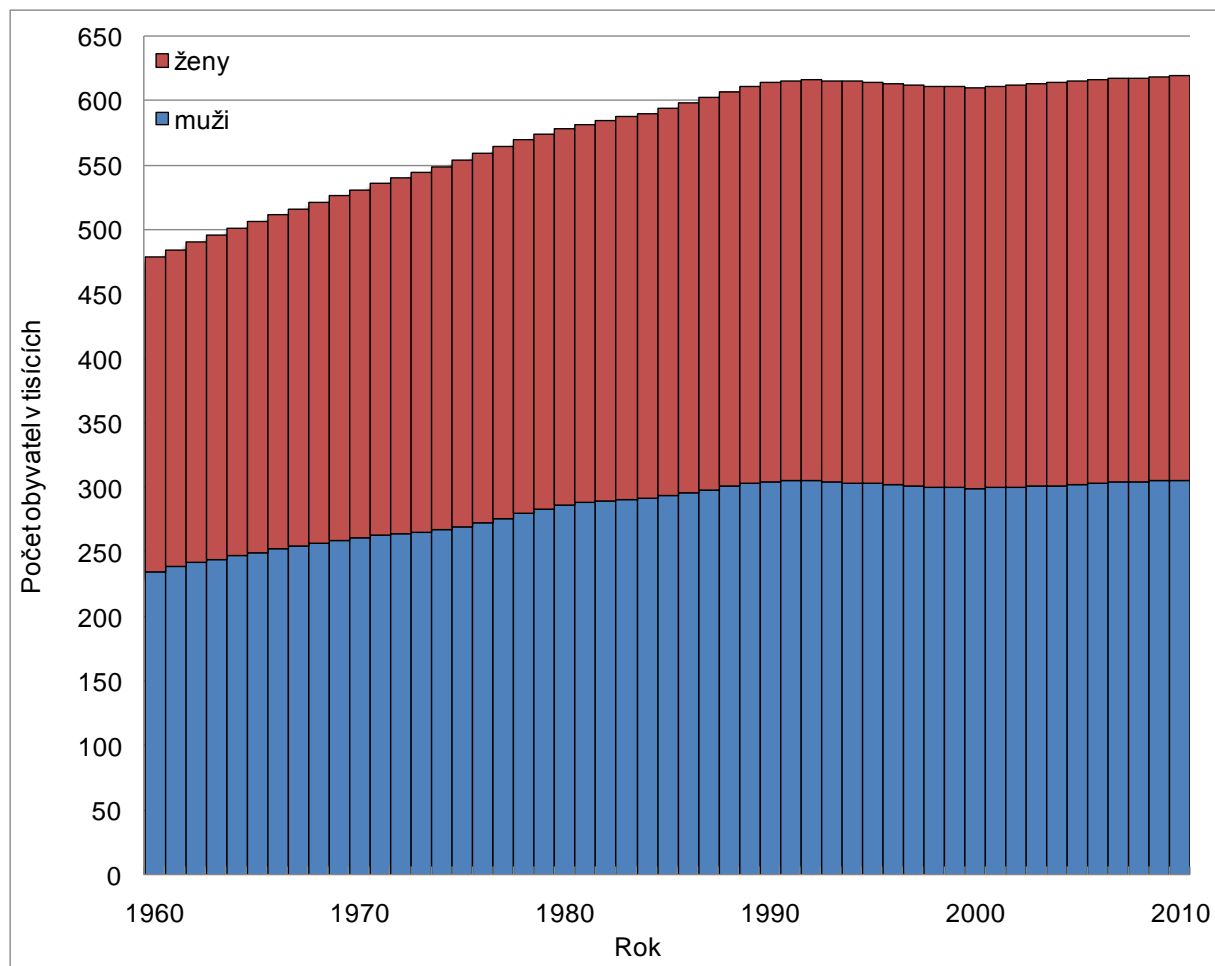
Zdroj: World Population Prospects, 2012

Příloha XXXVII–Standardizovaná míra úmrtnosti, Černá Hora, vybrané roky

	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005
0	1,92	1,67	1,15	0,79	0,53	0,46	0,41	0,34	0,29	0,25	0,19	0,17
1–4	0,17	0,12	0,10	0,08	0,07	0,05	0,05	0,06	0,03	0,03	0,02	0,02
5–9	0,06	0,06	0,04	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02	0,01	0,01	0,01	0,01
10–14	0,04	0,04	0,03	0,03	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,02	0,01
15–19	0,08	0,06	0,06	0,06	0,04	0,04	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03
20–24	0,12	0,11	0,08	0,09	0,08	0,06	0,06	0,05	0,05	0,05	0,05	0,04
25–29	0,17	0,14	0,12	0,09	0,08	0,10	0,07	0,07	0,06	0,06	0,06	0,05
30–34	0,21	0,19	0,16	0,14	0,09	0,10	0,09	0,08	0,08	0,08	0,07	0,06
35–39	0,23	0,26	0,24	0,19	0,15	0,12	0,14	0,13	0,12	0,12	0,11	0,10
40–44	0,32	0,28	0,32	0,29	0,22	0,20	0,15	0,20	0,18	0,18	0,19	0,16
45–49	0,49	0,43	0,36	0,42	0,36	0,30	0,28	0,21	0,30	0,27	0,32	0,26
50–54	0,80	0,72	0,61	0,49	0,56	0,57	0,43	0,44	0,34	0,50	0,52	0,47
55–59	1,05	1,00	0,92	0,76	0,60	0,72	0,67	0,59	0,61	0,48	0,81	0,67
60–64	1,33	1,21	1,11	1,04	0,86	0,69	0,87	0,89	0,73	0,79	0,72	1,00
65–69	1,63	1,43	1,28	1,23	1,09	0,96	0,79	0,93	1,15	0,87	1,09	0,84
70–74	1,81	1,75	1,60	1,44	1,31	1,20	1,05	0,93	1,01	1,31	1,33	1,29
75–79	1,92	1,80	1,82	1,70	1,45	1,36	1,26	1,18	0,99	1,37	1,51	1,43
80+	4,06	3,62	3,44	3,49	3,24	2,96	2,89	2,83	2,74	2,43	3,90	3,31
SMÚ	16,41	14,89	13,44	12,35	10,78	9,92	9,29	8,99	8,73	8,85	10,93	9,91

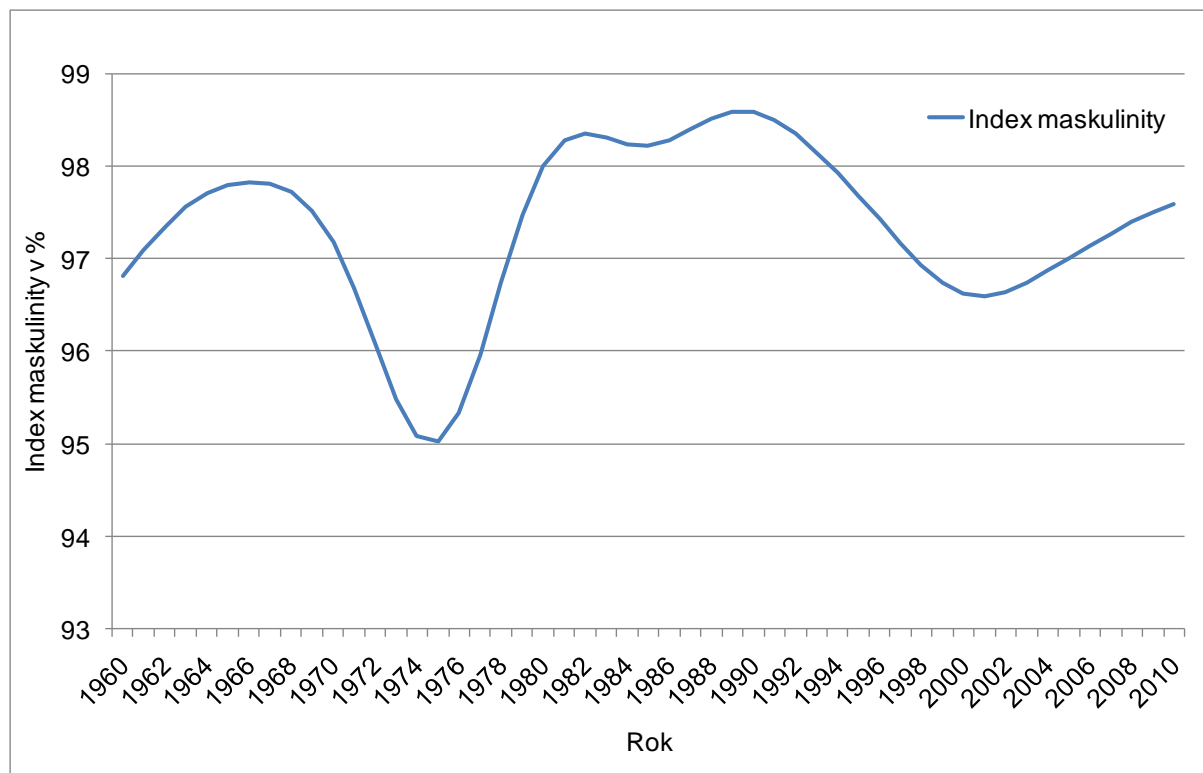
Zdroj: World Population Prospects, 2012

Příloha XXXVIII–Vývoj počtu obyvatel dle pohlaví, Černá Hora, 1960–2010

Zdroj: World Population Prospects, revize 2012

Příloha XXXIX–Vývoj indexu maskulinity obyvatelstva, Černá Hora, 1960–2010

Zdroj: World Population Prospects, 2012, vlastní výpočty